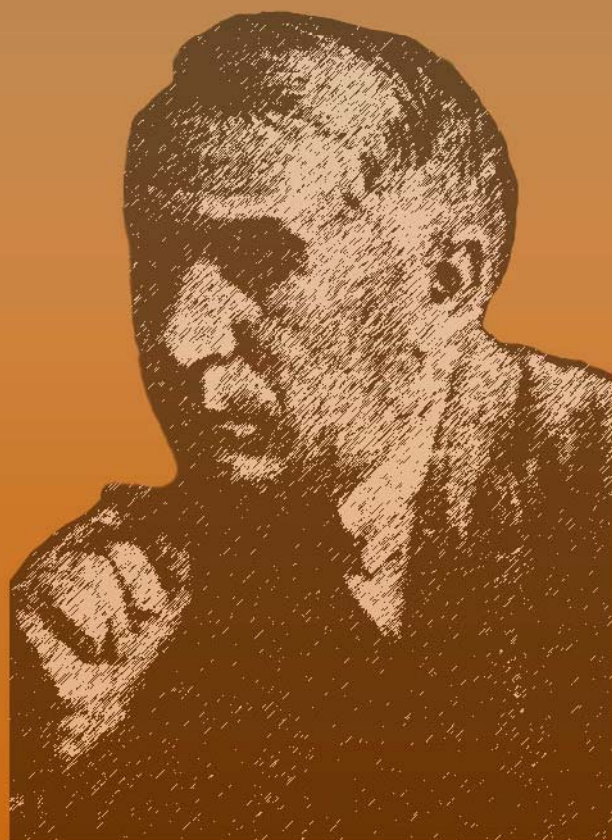

Móra Ferenc
Kincskereső
kisködmön

*Mercator
Stúdió*

Minden jog fenntartva, beleértve bárminemű sokszorosítás, másolás és közlés jogát is.

A magyar irodalom és kultúra értékeinek ápolása érdekében az Országos Széchényi Könyvtárral együttműködve kiadja a Mercator Stúdió.

Felelős kiadó a Mercator Stúdió vezetője

Műszaki szerkesztés, tipográfia: Dr. Pétery Kristóf

ISBN 963 7062 89 0

© Mercator Stúdió, 2005

Mercator Stúdió Elektronikus Könyvkiadó
2000 Szentendre, Harkály u. 17.

www.akonyv.hu

Tel/Fax: 06-26-301-549

Mobil: 06-30-305-9489

e-mail: peteryk@axelero.hu

Móra Ferenc

Kincskereső kisködmön

TARTALOM

SZÉPEN SZÓLÓ MUZSIKA	5
A CINEGÉK KIRÁLYA	9
AZ ŐSÖK KINCSE	12
A SARKANTYÚS CSIZMA	16
HOGYAN TANULTAM MEG OLVASNI?	20
A GYÉMÁNTCSERÉP	24
MIBEN LAKIK A MAGYAR TÜNDÉR?	29
AZ UTOLSÓ ÖLTÉS	33
MEGY A KÖDMÖN VILÁGGÁ	38
CSONTOS SZIGFRID	43
MALVINKA	47
MEGURASODOM	51
GÁ-BOR-KA, GÁ-BOR-KA...	56
PULI	60
NÉHA A BŐ KÖDMÖN IS SZORÍT	64
AZ EZÜSTKÖRÖM	67
A BÚBÁJOS ELŐKERÜL	72
A KIS BICE-BOCA	76
PÉTER APÓ	81
AZ ÉGBELÁTÓ	85
ELVISZ A MARKOLÁB	91
A KÖVEK MEGSZÓLALNAK	96
ÜNNEP A MALOMHÁZBAN	103

SZÉPEN SZÓLÓ MUZSIKA

Hol volt, hol nem volt, volt a világon egyszer egy körte-muzsika, amelyik arról volt nevezetes, hogy csak akkor szólt, ha jó gyerek fújta.

Ezt pedig én onnan tudom, hogy az enyim volt ez a csodálatos körte-muzsika. Ahogy most az életem hajlatáról visszanezdek az elejére, egész eddig a körte-muzsikáig látok vissza. Ami előtte volt, az elmosódik előttem, mint hajnali kép a hosszú fasorban.

A szépen szóló muzsikát valami játékaruló tót embertől kaptam, amiért telemerítettem a fakupáját friss vízzel a vásárcút vödreből.

Nagyot húzott a jó ember a kupából, aztán körülnézett a játékosponyván:

– Nos, kisfiú, hát most már mit adjak én neked, amiért vizet hoztál a Jano bácsinak? No, adok neked egy körte-muzsikát.

Szép volt az a körte-muzsika, szép volt, az egyik fele pirosra volt festve, a másik sárgára, de biz én azért mégiscsak jobban szerettem volna valami füttyülő farkú lovat. Mondtam is a Jano bácsinak, hogy van már nekem körte-muzsikám otthon.

– Jaj, fiúcska, csakhogy ez nem olyan körte-muzsika ám, mint a többi – motoszkált a tót fanyelű bicskájával a körte-muzsika sípján. – Ez olyan muzsika, hogy csak addig szól, míg jó gyerek fújja. Nézzem no: jó gyerek vagy-e, meg tudod-e szólaltatni?

Belefújtam a muzsikába: hát olyan szépen szólt, hogy örömömben tátva maradt a szám. Nem tudtam, ma sem tudom, mit csinálhatott a sípjával az az ezermester tót, de egészen úgy tilliózott, mint a sárgarigó.

– Csak aztán mindig ilyen szépen szóljon! – tátogatta utánam a tót bácsi a harcsaszáját.

De bizony szólt ez még szebben is, mert mire hazaértem, akkorra minden fortélyát kitanultam a körte-muzsikának. Ha csak a számhoz érintettem, halkan kacagott, mint a vadgalamb; ha rövideket fújtam bele, csattogott, mint a fülemüle; tudtam vele süvölteni, mint a pirók, csikorgatni, mint a csíz.

Még édesanyámnak is fölsütött a mosoly az orcáján a muzsikaszóra. Pedig éjjele-nappala csupa szomorúság volt akkoriban, ahogy a beteg húgocskámat virrasztgatta. De még az is felnyitotta a bágyadt szemét, szegényke, és megvillant benne az öröm, ahogy megszólalt:

– Szép mucita! Fúadd méd, bátókám!

De még az öreg Titulász doktor is megbiztatott, amikor délután bekocogott hozzánk. Megcirógatta a beteg sápadt kis arcát, aztán megtörölgette a pápaszemét. Mert akkoriban majd mindig harmatos lett a pápaszeme, ha lehajolt a húgicámhoz.

– Úgy, úgy, öcsikém – borzolta föl a hajamat a homlokomon –, csak hadd szóljon az a világszép muzsika, ha öröme telik benne ennek a lenge nádszálkisasszonynak.

A lenge nádszálkisasszony, szegényke, fáradtan elmosolyodott, én pedig rikoztattam a muzsikámat, hogy csak úgy zengett bele a ház.

– Elég lesz már, kis muzsikásom – törülgette le anyám a verejtéket a homlokomról, mikor már bekönyökölt az este az ablakon.

Az ám, csakhogy édesapám meg akkor tért haza a szőlőből, neki is be kellett mutatnom a tudományomat.

Meg is csudálta illendően. Azt mondta, egész erdőre való madár van elbújva ebben a csudadudában. Csakhogy azt is hozzátette, hogy ilyenkor már alszik minden jóra való madár.

Borongós volt a homloka az apámnak, lekaptam a számról a körte-muzsikát. De ebben a percben megszólalt a beteg.

– Enim mucita, én fúok – áradt felém szájacskájából a forró lehelet, s ahogy erőtlen kezeit fölemelte, úgy libegtek azok az alkonyat barnaságában, mint haldokló fehér pillék.

Ijedtemben megállt a szívem verése, és magamhoz szorítottam a körte-muzsikát. A kerek világért se adhatom én azt oda senkinek.

Ki akartam osonni az ajtón, de édesanyám megfogta a kezemet.

– Hát sajnálnád tőle, fiacskám? – kérdezte szomorúan.

– Hiszen úgyse tudja fújni – nyújtottam oda kelletlenül a muzsikát –, nem értenek ehhez a lányok.

Csakugyan nem tudta. A csöpp szájához vitte, de mindjárt visszabágyadt a kezecskéje.

– No, mondtam, ugye? – kaptam diadalmasan a muzsika után, de szegénykém odább rántotta a kezét.

– Nem adom, enim mucita! – nézett rám haragosan, s bedugta a játékot a vánkoscája alá.

Én pedig kisompolyogtam a szobából, és elkeseredve ültem ki az udvarra a ribizlibokrok alá. Már akkor esti imádságukat végezték a fülemülék, de én úgy éreztem, engem csúfolnak.

– Tudsz-e te így, híres körte-muzsikás? – mintha csak ezt csattogták volna.

Elfakadtam sírva, bementem a házba, s azon ruhástul végigdőltem a vackomon. Ott aztán álomba is ríttam magamat.

Nem értek rá velem törődni azon az éjszakán, amelyiknek olyan szomorú lett a hajnala.

Mert hajnalodott már, mire fölédtem, és a zsebemhez kaptam.

– A körte-muzsikám! – motyogtam ijedten. Mert azzal álmodtam, és úgy rémlett, mintha a zsebembe tettem volna.

Ahogy kijózanodtam az álomból, áttapogatóztam a tisztaszobába, ahol a húgocskámnak a nagyágyban vetették meg a betegágyat.

Anyámat az asztalra borulva nyomta el a fáradtság, húgocskám lázas arca, mint a rózsza, piroslott az éjjeli mécs gyöngye fényében. Odalopódtam az ágyhoz, és benyúltam a vánkos alá.

– Megvagy! – dobbant nagyot a szívem, ahogy megéreztem a kezemmel a körte-muzsikát.

Boldogan suhantam vele kifelé. Mikor az ajtóba értem, nagyot lobbant a mécses. Megrettentem, s ahogy visszafordultam, mintha rám szegezte volna szegény kis testvérkém a nagy fekete szemét.

Olyan fényesnek láttam és olyan szomorúnak, hogy ijedtemben kiejtettem a kezemből a játékot. Nagyot koppant a küszöbön, fölriadt rá az édesanyám:

– Te jársz itt, fiam?

Én már akkorra fölmarkoltam a körte-muzsikát, és szó nélkül kotródtam vissza a vackomba. El is aludtam mindjárt, de előbb bedugtam a kincset a vánkosomba, a lágy pihe közé. Ott ugyan meg nem találja a húgicám, akármilyen okos kislány!

Ó, bár megtalálta volna, de nem is kereste soha többet!

Mire fölébredtem a nagy csöndességre, akkorra koporsóba is tették a lenge nádszálkisasszonyt. Bordács keresztanyám imádkozgatott mellette, mert apámék a temetés után jártak.

Keresztanyám nagyon bele volt feledkezve az imádságos könyvbe, s nem vette észre, mikor én az asztalra fektetett koporsócska mellé suhantam. Kicsit magas volt nekem a ravatal, lábujjhegyre pipiskedve akartam a testvérkém kezébe lopni a körte-muzsikát, azon pihésen, tollasan, ahogy a vánkosból kihúztam, de vézna ujjacskái már nem tudták megszorítani.

– Vidd el, Marika, neked adom – súgtam neki.

Virágszagú szél libbent be a nyitott ablakon, kicsit meglebegtette, meg is zizegtette a szemfödélkét.

– Nem kell, bátyókám, én még ennél is szebb muzsikát hallgatok ezután – ezt ragyogta vissza testvérkém arca, és nekem hirtelen fájni kezdett a szívem.

Akkor éreztem életemben először fájdalmat úgy, hogy senki se bántott.

Szomorúan csúsztottam a zsebembe a körte-muzsikát, és három napig nem is volt kedvem elővenni. Hanem akkor egyszerre gondoltam egyet, amitől kedvre derültem.

– Muzsikálok a sírja fölött, hátha szebbet álmodik tőle – szaladtam ki a temetőbe.

Az isten kertje csak egy futamodásnyira volt a házunktól, hamar odaértem, és átöleltem a fejfát, amelyen már hervadozott a körömkevirág koszorú.

– Ide hallgass, testvérkém!

Azzal belefűjtam a körte-muzsikámba, és eljajdítottam magam. Akárhogy erőlködtem, a körte-muzsika nem szólalt meg.

Hiszen az csak addig szólt, míg jó gyerek fűjta! Szívszakadva értettem meg, hogy már nem vagyok jó gyerek.

A CINEGÉK KIRÁLYA

Most már tudom, hogy a kishúgom torokgyíkban halt meg. Akkor még az orvosok se nagyon ismerték ezt a bajt, gyógyítani se tudták. Azzal se igen törődtek, hogy egyik gyerekről könnyen ráragad a másikra. Arra meg nyilván senki se gondolt, hogy én a körte-muzsikával a halált hordhatom a zsebemben.

Gyerekkönny hamar kicsordul, hamar fölszárad. Egy-két nap múlva a nagy szomorúság után már egész vígan éltem világomat. A kukoricaföldünkön találtam egy szép nagy tököt. Arról eszembe jutott, hogy jó lenne cinegét fogni.

A cinegefogás nekem mindig kedves téli mulatságom volt. Persze nekem nem az orrom fogta a cinegét, mint a mostani gyerekeknek. Tökből csináltam a cinegefogót, kitettem a kerítés tetejére vagy a kút kávájára, s estefelé már rendesen benne jajveszékelt a szegény kis fogoly:

– Nyitni kék, nyitni kék, nyitni kék!

Ilyenkor én mindig a két tenyerem közé csuktam a fekete sapkás kis madarat, s lestem vele Messzi Gyurkát, az öreg csősz:

– Nézze, Gyurka bácsi, milyen cinegém van nekem!

– Milyen ugyan? – neszelt ki Gyurka bácsi a nagy báránybőr sapkából, aztán kelleetlenül legyintett a kezével. – No, ezért ugyan kár volt azt a szép nagy tököt elpredálni, hiszen ez csak olyan paraszt cinege.

– Hát van másforma cinege is?

– Meghiszem azt, hékám. A cinegék királya, az a valami. Azt kellene megfogni, gyerekem. Az viszi a szerencsét a házhoz.

No, erre én mindig elszomorodtam, és kiröpítettem a markomból a paraszt cinegét.

– Küncsücsü, küncsücsü, küncsücsü! – kiabálta vissza hálásan a madárka a sövény ágai közül, de én bizony meg nem vigasztalódtam arra, hogy ő most már kint csücsül. Eszem-lelkem csak a cinegekirályon volt már nekem akkor.

– Hát aztán milyen királyuk van a cinegéknek? – faggattam Gyurka bácsit. – Van annak koronája is?

– Van ám, szolgám! Kék koronája, rózsaszín palástja, fehér mellénye, piros csizmája van a cinegekirálynak. De legkönnyebben megismerszik arról, hogy hosszú fekete bársony a szakálla. A kerek világon egy madárnak sincs olyan.

Attól fogva aztán mindig lestem a cinegekirályt, de sohase került elő. Hallani se hallott róla senki, csak Messzi Gyurka, az pedig mindig fabulás ember volt. Az édesapám meg is pirongatta érte, hogy mit ámit ilyen meséssel.

– Nem mese az, Márton szomszéd – erősítgette az öreg. – Láttam én egyszer még a fészken is a nádasban. Még a szavát is hallottam. Azt mondta, hogy: csitt, csitt!

– Álmodta kend azt, bátya – nevetett az édesapám, s magam se igen hittem többet a cinegék királyában.

Hanem ekkortájt megint hírt hallottam róla. Messzi Gyurka újságolta, hogy mikor hajnalban került a szőlőt, látta a cinegekirályt a bogáncskórók tetejében.

– Most nyáron? – vettem ellen. – Hiszen télen van a cinegék járása, mert olyankor nincs nekik mit enni az erdőben.

– Drótoztasd össze a fejedet, öcsém, hogy szét ne vesse az a nagy ész! – fortyant föl az öreg. – Nem úgy van ám az a cinegekirálynál, mint a szegényfajta cinegénéél; az akkor jön-megy, amikor ő akar. Vizsgálja a népeit, ahogy neki tetszik.

Hát ez jutott eszembe most, ahogy ezt a szép nagy tököt megláttam. Megcsináltam a fogót, és kitettem az ól tetejére, szerencsét próbálni.

Egy kis óra múlva látom ám, hogy valami hosszú farkú madárkára csapódik rá a kelepce ajtaja.

– Jaj, tán a cinegekirály! – dobbant nagyot a szívem, s nyargaltam oda az ólhoz ész nélkül.

Az volt az csakugyan. Kék a feje, fehér a melle, rózsaszín a háta, fekete bársony a szakállja. Szakasztott olyan, amilyenek Gyurka bácsi mondta. Még a szava is az: – Csitt, csitt!

Ijedten nézett rám az aranszínű szemecskéjével, ahogy a markomba vettem. De nem haragosan csitogott, csak félénken. Úgy, hogy egyszerre megfájósodott a szívem, mert a testvérkém utolsó tekintetének az emléke nyilallott bele. Egyszerre szétnyitottam a markomat:

– Eredj haza, cinegék királya, a népeidhez!

A madárka kirebbent a kezemből, de nem surrant el mindjárt. Háromszor-négyszer körülrepkedett, mintha mondani akarna valamit:

– Csin-csin-csin – csengett a hangja, mint a karácsonyi angyal kis ezüstcsengője.

Engem hirtelen végigborzongatott a hideg, s ahogy befutottam a szobába édesszülémhez, egyszerre eszembe jutott, amit Messzi Gyurka mondott:

– No, nem tudom, nem szalajtottam-e el a szerencsemadárral a szerencsémét.

Ei biz azt, másnap már én is ott feküdtem a tisztaszoba nagygyáiban, este elővett a láz, s Titulász doktor bácsi énfeltem is törülgette már a pápaszemét:

– Torokgyík biz ez, lelkem, mint a másiké volt!

Ettől fogva aztán napokig nem tudtam magamról semmit. Csak arra emlékszem, hogy amint egyszer fölnyitottam a szememet, nagy fekete madár gubbaszkodott az ágyam végiben. Olyanforma volt, mint a holló, s ahogy a szemét rám szegezte, dideregni kezdtem.

– Kergessék el, kergessék el! – sikoltottam el magamat.

Nagy riadalom támadt arra a szobában. Az édesapám, az édesanyám, a Titulász doktor, mind a madarat hajszolta.

Nem ért az semmit. A madár felröppent, keringett körülöttem, s mikor leszállt, közelebb volt hozzám, mint azelőtt. Utoljára már a fejemnél ült a csúf fekete madár. Csak hallottam, ahogy az alsó, felső csőrét egymáshoz reszelte, de látni nem láttam, mert a szememet nem mertem kinyitni.

S ekkor egyszerre valami halk csittegést hallottam a szobában.

– Csitt, csitt, csitt, csitt!

De erre már bátorságra kaptam, és kinyitottam a szememet:

– Hiszen ez a cinegekirály!

Az volt az csakugyan, de alig lehetett ráismerni. A szeme égett, mint a tűz, a szakálla lobogott, mint a zászló, égnek meredt minden tolla, s kis csőre csattogott, mint valami kard.

– Csitt, csitt, csitt, csitt! – vágott a fejéhez haragosan a nagy fekete madárnak.

– Segítetek neki! – néztem könyörögve apámékra, de meg se moccant senki. Ült mindenki mereven, és kisírt szemmel nézett maga elé.

De nem is kellett segítség az én cinegekirályomnak. Sürgött-forgott, cikázott, mint a villám, a nagy, otromba madár körül, amely hiába kapkodott utána. Utoljára nagyot koppantott a fejére, arra fölrebbent a nagy lomha madár, károgott egy keserveset, és kilebbent az ablakon.

– Csin-csen, csincsen – csilingelt utána diadalmasan a cinegekirály ezüstcsengettyűje. Én pedig felültem az ágyban és elnevettem magamat:

– Jaj, de jó, hogy elment!

Szüleim sírva-nevetve borultak rám, és boldogan kérdezték:

– Ki ment el, lelkem gyermekem? Hiszen nem volt itt senki.

– Dehogynem volt! Hát az a nagy fekete madár? Elkergette az a kis cinegekirály, ni! – mutattam rá a madaramra, aki a fogas szélére szállt pihenni.

– Nini, észre se vettük! – tekintett oda édesapám. – Bizonyosan az előbb repült be, mikor szellőztettünk. Nagyon helyes kis madár, szakállas cinegének hívják.

Nem szóltam semmit, de tudtam, hogy az a cinegekirály, és az kergette el mellőlem a halál fekete hollóját.

AZ ŐSÖK KINCSE

Egy hét múlva kutya bajom se volt már, legfeljebb az adott gondot szülémnek, hogy az étvágyammal nem lehetett bírni. Mindig azon vallattam, hogy mi lesz az ebéd, mi lesz a vacsora.

Erre a kérdésre minálunk rendszeren ez szokott lenni a felelet:

– Háromféle: kenyér, haja, béle.

Most azonban a meggyógyulásom öröme nagy lakodalmat csapott a szülém. Annyi volt ott a drága étel, hogy majd lehúzta a malomkő asztalt. Volt kertészpecsenye – ezen a néven a sült tököt tiszteltük. Volt bundás gombóc, ami alatt hajába főtt krumplit kell érteni, és volt vadribizli, az is nagyon jó étel annak, aki szereti.

Éhes voltam, mint a farkas, azt se tudtam, a sok finom étel közül melyiket pártoljam, amikor édesanyám gyöngéden megsimogatott:

– Megállj csak, lelkem gyermekem, mit hozok ám én teneked mindjárt!

Hát egy kirántott galambfiókát hozott a jó lélek a kék virágos tálban, ami csak sátoros ünnepkor szokott az asztalunkra kerülni. Apám mindjárt odatette a tányéromra a mellehúsát, mikor egyszerre csak begurul az ajtónkon a búbajos Küsmödi, se szó, se beszéd, elkapja előlem a tányért a mellehúsával, veszi az ölébe, leül vele a ládára, csak akkor szólal meg:

– No, engem is a legjobbkor vezérelt ide az isten! Galambfiók húásával akarják etetni a beteg gyereket? Hát nem tudják, hogy egyszerre elváltozott volna galambbá, és hét esztendeig kellett volna neki repkedni hetedhét ország ellen!

– Megint tisztul már a kend esze, Küsmödi bácsi – nevette el magát édesapám, de szülém ijedten húzott az ölébe, és még a kötőjével is betakargatott, hogy valahogy meg ne verjen szemmel a búbajos ember.

Kis gömbölyű öreg volt ez a búbajos Küsmödi, hosszú fehér szakála leért a derekáig, télen-nyáron ködmönben járt és báránybőr sapkában, ami alól azonban a fülei mindig kimaradtak. Szép nagy szélfogó fülei voltak, mint a túri kancsónak, tömpe kis orra és olyan szemöldökei, mintha tévedésből a homlokán nőtt volna ki a bajusza. Aki ránézett, annak mindjárt az jutott az eszébe, hogy ilyenek lehetnek azok a törpék, akik sötét barlangok fenekén a kincseket őrzik.

Lehet, hogy Küsmödinek is ez volt a foglalkozása, efelől senki se tudott biztosat. Emberemlékezet óta az óbánya egy gödrében lakott, ahová őrajta kívül soha senki emberfia be nem tette a lábát. Az a híre volt, hogy ott griffmadarak vigyáznak rá, s akire azok rásüvöltenek, az ijedtében úgy eltátja a száját, hogy kiesik rajta a feje. Néha fél-fél esztendőig nem lehetett látni, s ilyenkor azt mondták, oda van boszorkánymesterséget tanulni. Azt beszélték, ért a madarak nyelvén, tudja, fűben-fában micsoda gyógyító erő lakik, parancsol a szeleknek, el

tudja fűtyülni a háztól a patkányokat, s akihez hozzávágja a sapkáját, annak a száján még a mákos rétes is megkeseredik. Nem is mert véteni Küsmödi bácsinak senki a szegénysoron, tyúkkal, kaláccsal fogadták mindenütt, ahová bekopogtatott.

No, én mégis úgy néztem most a hatalmas emberre, mint a vasvilla. Különösen mikor behajította a porciómat a ködmönnyak mögé. Magamagát nem féltette a vén szégyentelen, hogy most már ő is galambbá változik.

Nem ám, inkább odatelepedett az asztalhoz, és maga elé húzta az egész galambot.

– Isten neki – azt mondja –, inkább elteszem az útból az egészet, mint hogy ezt a kedves fiúcskát szerencsétlenné tegyék vele.

– Isten áldásával – kínálta félénken édesanyám a bűbájost, csakhogy meg ne nehezteljen ránk valahogy. Még a friss cipőt is eléje tette, amit akkor szedett ki a kemencéből.

Az apám meg csak nevette az öreget, aki még a csontját is mind elropogtatta a galambnak, aztán utána küldte a cipőcskát is. Mikor ezzel is készen volt, akkor odakacsintott rám:

– No, Gergő báró, tátsd el a szád, hadd nézzem, benne van-e még a gyík a torkodban!

Odafogott a két térde közé, akár az igazi doktor szokta tenni, és reszelős, öreg kezével végigsimogatta a torkomat. Verset is mondott hozzá, mégpedig ezt:

*Nyúlháj,
daruháj,
majd meggyógyul,
ha nem fáj.
Varjúháj, ebfül –
elmaradsz már ettül.*

– No – azt mondja –, kakasszólásra olyan egészséges lesz Gergő báró, mint a makk! Még a halott is megélemedik, akire én ráolvasok!

Nagyon szerettem volna megkérdezni a bűbájost, hogy mért hív engem bárónak, de biz én inkább ríva fakadtam, mert most meg már a kertészpecsenyével kezdett barátkozni az öreg.

A bűbájos sülthal-szeme vigasztalóan pislogott rám a szemöldökök bozontja alól.

– Értem a kisembert. A kisember azért van megijedve, mert azt hiszi, hogy Küsmödi bácsi nem éri be az ilyen szegényemberes kosztal. Ne féltse a kisember Küsmödi bácsit. Jó ember a Küsmödi bácsi, kár, hogy csak egy van belőle. Ehetnék én tengeri hereberét is, de azért a hajába főtt krumplival is beérem.

No, beérte, azt meg kell neki adni. Meg nem állt, míg csak krumplit látott a bográcsban. Nekünk nem jutott belőle más, csak a gőze. Bele kellett győződnünk, hogy a mai vacsoránkat elbűbájoskodta a hatalmas Küsmödi.

Az édesapám már föl is állt az ablak mellé a műhelyszékre, meggyújtotta a mécsest, és foltozószűcs létére elkezdte a térdére terített rissz-rossz subácskát doktorolni.

A búbájos elfintorította rá a tömpe orrát:

– Még ez is suba?

Az apám világéletében szűkszavú ember volt, kurtán felelgetett:

– Az ám.

– Száz macska sem fogna benne egy egeret.

– Nem ám.

– Mégis meg kell ezt agyusztálni, ugye, Márton?

– Meg ám.

– Tudnék ennél jobb mesterséget is – sóhajtott Küsmödi, és közelebb húzta magához a ribizlis szakajtót.

– No? – varrogatott tovább apám.

– Tudod-e te azt, Márton, hogy te nagy nemzetségből való ember vagy?

– Hogyne tudnám. Hosszú szélmolnárnak hívták az apámat, isten nyugtassa szegényt. Biz annak nem kellett létra a dinnyeszedéshez.

– Nem arról beszélek én, Márton – gyömszölte befelé a búbájos a ribizlit. – Hanem őseidnek hallottad-e hírét valaha?

– Hát hogyne hallottam volna! Mind becsületes ember volt a maga szegénységében. Az apám szélmolnár volt ebben a házban, ez még akkor szélmalom volt. Az öregapám juhász volt, a kampósbotja még most is megvan valahol a padláson.

– Hát annak az apja? – csillant meg a szeme a búbájosnak.

– Azzal már nem szolgálhatok – nevette el magát édesapám. De az valami ország koldusa lehetett. Van valahol a padláson egy rossz tarisznya, ott hányódott már az én gyermekkoromban is, sohase tudtam, hogy került oda, legalább most már azt is tudom. Az lehetett az én őszámomnak a kápsáló tarisznyája.

Küsmödi feljebb tolta a homlokán a süveget, és nagyot csapott az asztalra. Persze könnyen csapkodhatott, mert már akkor az utolsó szem ribizliig mindent letakarított róla.

– Márton, a te őőd az ország bárója volt!

– No, az se baj – húzott cérnát a nagy szűcsstúbe az apám. – Én ugyan csak egy bárót ismerek, az öreg Báró cigányt, azt is leginkább csak arról, hogy mindig megdézsmálja a piros szagos szőlőnket. De legalább az se esik most már idegennek, ha atyafiságban vagyunk.

Küsmödi vörös lett a méregtől, mint a főtt rák.

– Havas borongatta, jeges teringette, mit figurázol te énevem, te istenadta foltozószűcs! Hát tudod-e te azt, hogy én téged akkora úrrá tehetlek, amekkorát álmodban se láttál? Vékával mérheted az ezüstöt, lapáttal az aranyat. Bíborból

varrhatod a ruhát, bársonyból a ködmönt. Még a házörző kutyád is marcifánkot ehethet. Hát ehhez mit szólsz, Márton szűcs?

Édesapám kisimogatta az új foltot a subán, és azt mondta:

– Nincs is kutyám, Küsmödi bácsi.

A javasember igyekezett magán erőt venni. Két marokkal is összefogta a mellén a zsíros ködmönt, hogy ki ne ugorjék belőle mérgében.

– Értsd meg az okos szót, Mártonkám. Én tudom, hogy hol lehet megtalálni az őseid kincsét, de egymagam nem bírok hozzájutni, hanem ha felezel velem, rávezetlek. Itt a kezem, nem borjúláb.

– No, nem – csóválta meg apám a fejét. – Inkább olyan, mintha a griffmadarai lábát hozta volna el kelmed a keze helyett.

Hosszú körmű, görbe ujjával csakugyan olyan volt a bűbajos ember keze, mint valami ragadozó madár lába. S az apám tréfájára befelé fordult rajta minden ujj. Ökölbe szorított kézzel hadonászott a kis törpe.

– Megbánod még ezt, te bolond szűcs, megfizetsz még ezért, te sült tökön élő subanyomorító! Hát nem terajta akartam én segíteni, hát rá vagyok én szorulva akárki pénzes kincsére? Hiszen van nekem olyan bűvös katlanom, hogy ha én ebben varádicskóró tűzével hajnali harmatot forralok, abban minden tégladarab arannyá változik.

Ezzel sarkon fordult az ördöngős ember, és ment kifelé nagy dohogva, de a küszöbről visszaszólitotta az apám:

– Megálljon csak kend! Én bizony ingyen el nem vehetem ezt a nagy jóakarátát. Valamit adok kelmednek, aminek nagy hasznát veheti.

Bűbajos Küsmödi barázdás orcája egyszerre mosolygó rónává simult: Egészen addig, míg a vállára nem terített apám egy üres vászonzacskót, amibe a subafestéshez való taplógombát szokta tartogatni.

– No, ez legyen a kendé, Küsmödi bácsi. Azért adom, hogy legyen mibe rakni azt a sok aranyat, amit tégladarabokból csinál.

Azt hittem, a csúffá tett bűbajos egyszerre lángot ereszt dühében orrán-száján. Reszketve bújtam a szülém ölébe, aki maga is didergett, és befogtam a szememet.

A nagy ajtócsattanásra nyitottam ki. A bűbajos ember már kint döcögött az ablak alatt. Az apám nevetve nézett utána.

– Azt hiszem, ennek a füllentős Küsmödinek sulyokhajigálók lehettek az ősei. Nagy bolond az öreg, de még nagyobbak, akik hisznek neki.

A SARKANTYÚS CSIZMA

De mondhatott nekem az édesapám, amit akart, én már az ősök kincsével álmodtam azon az éjszakán. Odaült a lidérc a vánkosom sarkára, és sugdosott mindenféle szépeket.

– Azt a kincset neked kell megkeresni, Gergő! Hej, szegény világ, vetett ágy, akkor lesz ám csak jó világ a malomházban! A kincs felén árpacukrot veszünk, azt szopogatjuk egész nap. A másik felén meg csináltatunk egy létrát a Bojóka áccsal, azt nekitámasztjuk a Tejútnak, és azon le s föl sétálgatunk az égbe. Hol a Marika jön le mihozzáánk, hol mink megyünk fel őhozzájuk. Olyankor én mindig ünneplő ruhában leszek, és olyan új kalapom lesz, amelyiknek a pántlikájára gőzös lesz varrva. Mikor én azzal köszönök az angyaloknak, azok mind azt kérdezik Marikától: „Ugyan ki fia-csikaja ez a szép kalapú kisfiú?” Arra Marika azt mondja: „Az bizony az én bátyókám, a Gergő báró, a malomvári szűcsnek a fia...”

Malomvár... ez az elnevezés nagyon megtetszett nekem. A környéken ugyan csak malomháznak hívták a házunkat, mely az öregapám idejében még szélmalom volt – de hiszen ha jól megnézi az ember, a gömbölyű vastag falával, a keskeny ablakaival, a félreccsapott süvegével csakugyan egész várformája van ennek. Hogy egy kicsit meg van rogyyanva, az nem baj. A megtépázott tető meg a falak bomladozása pedig még jól is áll neki. Annak a lyuknak a párkányán, amelyikben valamikor a szelestengely hordozta a vitorlákat, valami madár hullasztotta magból ecetfa nőtt, az volt a süvegen a bokréta. Volt a mi környékünkön várrom éppen elég, ott volt a Macskavár, a Saskő, a Támadvár – no, azokhoz képest bátran nézhettem a malomházat malomvárnak. Nem sokkal voltak azok omladozóbbak őnála.

Persze a malomvár annyival különb volt, hogy ebben mi laktunk. Amazokban pedig bagolyfiókák visítottak, de emennek a padlásán én voltam a gazda. Legjobban szerettem kiülni a szelelőlyukba, az ecetfa tövébe, és lógatni a mezítelen lábamat az öreg falon. Aranyszemű gyíkok laktak a fal repedéseiben, azok mindig előbújnak, ha sziszegtem nekik, s napégette lábamon csakolyan bátran futkostak, mint a meleg, barna falon.

Soha, míg a kincsről nem hallottam, nekem eszembe nem jutott, hogy az ember nyáron is csizmába bújthatja a lábát. A halom, amelyiken a malomház állott, közelebb volt a temetőhöz, mint a városhoz, ott bizony leginkább csak magamformájú mezítlás fiatalurak éltek világukat.

Hanem amióta Küsmödi megbárósított, azóta eszembe-eszembe vágódott, hogy a Túri bíró fiának milyen szép sarkantyús csizmácskája van. Hát énnekem miért ne lehetne olyan? Az ő apja bíró, az enyim meg báró!

Aztán az is eszembe jutott, hogy futná is csizmára az én keresetemből. Mert azért, ha kicsi voltam is, foglalatoskodtam már én akkor is többféle mesterséggel.

Kenyérsütögető asszony kenyereskosarát kihordtam a piacra: egy garas. Kese kalaposék malackájának porcfüvet szedegettem: másik garas. Sánta bognárékhöz kereket gurítottam: harmadik garas. Holló asztaloséknál a forgácsot összesöpörgettem: negyedik garas.

– Három lyukas tarisznyába nem férne, amennyi pénzt keres ez a gyerek – dicsért meg érte sokszor édesszülém.

– Úgy is kell – biztatott édesapám.

– Abból veszünk neki jövőre olyan ábécéskönyvet, hogy maguktól a fejébe mennek belőle a betűk.

Erre a biztatásra mondtam aztán ki egyszer a szívemen valót:

– Inkább sarkantyús csizmát vegyen nekem, édesapám.

– Tán fázik a lábad, gyerekek? – nézett rám édesapám csodálkozva.

Elszégyelltem magam, mert olyan meleg nyár volt, hogy még a békasó is izzadt az országúton.

– A bíró fia is sarkantyús csizmában jár – vallottam ki nekivörösödve. Azt nem mertem kimondani, hogy akkor a báróéknak is az dukál!

– Jaj, fiam, az teheti, mert az úrnak született. Látod, a kis csirke is szeretne olyan magasra röpködni, mint a fecskéfiók, de nincs neki hozzá való szárnya.

Édesapám elment dolgára, de bizony nekem nem esett jól többet a dolog. Szégyelltem a mezítlábasságom, de hát nem dughattam el a lábam sehová. Pedig értettem, hogy még a kakas is engem csúfol a sövény tetején:

– Kikerikik, kikeri, mezítlábas, gyere ki!

Mikor a sánta favágónak segítettem a fűrész t húzni – ez is kedves mesterségem volt –, hallottam, hogy a fűrész egyre azt csikorogja:

– Kis-csiz-ma, kis-csiz-ma!

El is eresztettem a fűrész végét azon nyomban. Elég nekem a magam baja, ha ő nem csúfolódik is. Hiába kiabált utánam a favágó:

– Hé, öccse, hát a napszámot is itt hagyod?

Könnybe lábadt szemmel mentem ki a piacra, hogy a kenyeres néni talicskáját hazatoljam. Hát alig indulok el a talicskával, elkezd nyikorogni a kereke:

– Nincs-né-ki, nincs-né-ki!

Kenyeret, kosarat, talicskát, nénit otthagytam az út közepén. Szaladtam haza, bújtam a sarokba, ott is a fal felé fordultam, hogy se lássak, se halljak semmit ebből a csúfolódó világból. Egyszerre csak elkettyegi magát az óra a fejem fölött:

– Sar-kan-tyú, sar-kan-tyú!

De már erre igazán sírva fakadtam, s még este is el-elptyeregtem magam az ágyban. De legalább aztán reggel sarkantyúpengésre ébredtem.

– Itt a csizma, fiam!

Édesapám állt az ágyam mellett. Kezében a sarkantyús csizma, de milyen csizma! A bíró fiáé csupa telekesbocskor emellett! Orra csukaorrú, sarka magas sarkú, hát még a sarkantyúja! Csillogott-villogott a napsugárban, hogy káprázott bele a szemem.

– Arany ez, ugye, édesapám?

– Ezüsttel futtatott, aranytól szalajtott – tréfálódzott apám, hanem aztán komolyra fordította a szót: – Itt a csizma, megvan a kívánságod. Az én kívánságom pedig az, hogy ezután mindig csizmában járj, mint a bíró fia.

Magam se akartam egyebet, mint mindig csizmában járni. Mikor föl húztam, éreztem, hogy most már igazi báró vagyok. Pengett a sarkantyú, ragyogott a csizma, hogy hanyatt esett rajta a napsugár. Bezzeg nem csúfolódott most a kakas, inkább ő szégyellte magát, mert térdig dugta a lábát a szemébe.

– Ide nézzen, János bácsi – petykélkedtem ki a favágóhoz, s megfogtam a fűrész, hogy majd munkába kezdünk. Az öreg azonban mérgesen rám mordult:

– Odébb, úrfi! Fogadtam már más napszámot.

Sebaj – gondoltam magamban, s kibillegtem nagy kevélyen a kenyérpiacra. Itt már mutogatni se kellett a csizmát, magától is mindjárt észrevette a kenyeres nénike:

– Tyú, de nagy úr az úr, adjon egy garast! Mert én ugyan nem adok többet neked, hiszen csak nem tolsz talicskát sarkantyús csizmában?

Ez már jócskán leharapott a kevély kedvemből. Hát még az asztalosműhelyben hogy elszontyolodtam! Forgácsöporgetés közben úgy belepte a por a csizmát, hogy rossz volt ránézni is.

Hanem azért mégis akkor jártam legrosszabbul, mikor a kútra mentem vízért a Mitetszik boltoséknak. A sarkantyúm taréja beleakadt a kút kávájába, s úgy vágódtam el, hogy tán még most is sajog bele a nyakszirtem. A cserépkorsó úgy szétugrott, hogy még cserepe se maradt. Nem is mertem azóta se a házuk tájára menni a Mitetszik boltoséknak.

– Van-csiz-ma, van-csiz-ma! – ketyegte otthon az óra, de nem volt most már semmi örömöm a gyönyörű csizmában. Örültem este, mikor lerúghattam, s elszomorodtam reggel, mikor megint föl kellett húzni.

Kenyér után nem járhattam sarkantyús csizmában, hát kimentem a gyepszélre métázni. Persze nem volt az az ügyetlen gyerek, aki engem hátba ne talált volna, mert sarkantyús csizmában nem lehet szaladni. Indultam a patakra nefelejcsset szedni, de vissza kellett fordulnom, hiszen mind elázott volna a drága sarkantyús csizma. Fecskefarkú pille incselkedett velem az orgonabokron: de hát sarkantyús csizmában nem lehet pillét fogni.

Folyt az orrom vére, mire hazaértem, hát még arra hogy megeredt, amivel otthon fogadott édesapám!

– No, fiam mit szól a szép csizma? Gyere, mutassuk meg a kukoricaföldön is a seregélyeknek! Majd meglátod, milyen jó multság kukoricát kapálni sarkantyús csizmában!

Nem macskaugrásnyira volt hozzánk a kukoricaföld. Égette a lábam a csizma, s mire kiértünk, forgott velem a világ. Hej, ha én még egyszer mezítláb járhatnék, dehogyan lennék én többet báró!

– Nem győzöm nézni ezt a szép csizmát – mosolygott apám a bajusza alatt, s a markomba nyomta a kapanyelet. – Nézzük no, hát a dolog hogy mondja benne.

Kis játékkapa volt az én kapám, a Nekopogi kovács kenyeres pajtása volt az apámnak, attól kaptam ajándékba – máskor játék volt vele a munka is. Most azonban egyszerre elnehezedett a kezemben, mint az óriások vasbuzogánya. Nem esett kezemre a vele való bánás sehogyan se.

Szorított a csizma, szédelgett a fejem, s hogy, hogy se, egyszerre úgy kiharítottam a kapával a cifra csizmát, hogy megrepedt volna bele a szíve a csinálójának, ha látja.

– Jaj! – kiáltottam el magam, nem tudom bizonyosan, hogy örömben-e vagy ijedtemben.

Édesapám pedig rám nézett, s csak ennyit mondott, de ezt se haragosan:

– Látod, így jár a csirke, mikor fecskét akar játszani. Ne kívánkozz te sarkantyús csizmára, mezítláb is megnőhetsz akkorára, mint a bíró fia.

HOGYAN TANULTAM MEG OLVASNI?

A napsütéses hosszú ősze kegyetlen tél következett abban az esztendőben. A nagy hófúvások betemették a malomházat, nem lehetett mozdulni se ki, se be. A vasárnapok csakolyanok voltak, mint a hétköznapok, lelkes állat nem vetődött felénk soha, s nekem nem volt egyéb mulatságom, mint hallgatni a szelek üvöltözését. A szelek nagyon oda voltak szokva a padlásunkra, s én már a szavukról megismertem, melyik az északi, melyik a déli, melyik fúj a Dunáról, melyik a Tiszáról. Álmatlan éjszakákon sokat elhallgattam, mikor összevesztek a széltestvérek a malomház padlásán, és harsogva, zúgva kergették egymást ki s be a szelelőlyukakon.

Egyszer el is határoztam, hogy elbújok a kémény mellett, és meglesem a szélfiúkat. Különösen a napkeleti széllel szerettem volna összebarátkozni, mert arról Messzi Gyurka azt mesélte, hogy az a legkedvesebb fia a hajnalnak, piros köpönyegje van és aranykoronája. Persze az ember nem láthatja színről színre a szelet, csak a leheletét érzi, de ha egy árvalányhajszálat úgy tud az útjába tenni, hogy el ne libbenjen, akkor megbotlik, és akkor megmutatja az emberi alakját. Egyszer napáldozat felé a Mária-képre akasztott csokorból csakugyan ki is húztam egy szál árvalányhaját, kiszöktem a konyhára, kinyitottam a padlásajtót, és megindultam fölfelé. De ahogy kinyitottam az ajtót, a szél sebesen jött lefelé, mert én fölfelé mentem, s olyan gorombán taszított hanyatt, hogy az igazán nem illett egy királyfihoz.

Estemben azonban magammal rántottam a garádcsról valami ott felejtett rossz skatulyát, ami tele volt rozsdás szögekkel. Ezt én úgy fogadtam, mintha szél pajtás hajflotta volna utánam ajándéku.

Hiszen egy szöggel is nagyon szépen el lehet játszogatni, hát még ha egész marékka van belőle! Az maga eltartott egy hétig, míg a rozsdát letisztogattam rólu. Aztán előhúztam az ágy alól a kukoricamorzsoló kisszékét, s abba belevertem a szögeket kalapáccsal, aztán kiszedtem őket harapófogóval. Mikor készen voltam, akkor előlről kezdtem az egészet, s külön nevet is adtam minden szögnek. Egy nagy, gömbölyű szög volt a *kutyafejű tatár*, arra mindig különösen nagyokat ütöttem.

Ez igazán nagyszerű játék volt, de utoljára már úgy ki volt lyuggatva a kisszék, mint a rosta. Akkor aztán a búbos kemencébe próbáltam beleverni a szögeket, de ez nem nagyon tetszett, mert a tapasztott sárfalba nagyon könnyen belementek a szögek, és kihúzni is nagyon könnyű volt őket.

De nemcsak nekem nem tetszett ez a mulatság, hanem édesszülémnek se. Mikor észrevette, hogy miben mesterkedem, szelíden megpirongatott, hogy minek bántom a kemencét, mikor a kemence se bánt engem.

– Kemence? – néztem rá csodálkozva. – Hát ki bántja a kemencét? Én az öreg óriásnak vertem szögeket a hasába, aki elnyelte Jancsit és Juliskát.

A szülém aggódalmasan csóválta meg a fejét, és panaszosan fordult édesapámhoz, aki halkán füttyörészgetve varrogatta a juhbőrből való ruhákat:

– Nézze már, apja, miket eszel ki ez a bolondos gyerek! Attól félek, hogy szegénykémnek nem egészen úgy szolgál az esze, mint más rendes embernek.

Ebben lehetett valami igazság, mert én akkoriban még a kukoricacsutkáról is azt hittem, hogy az valaki, és az ajtókilinccsel is úgy el tudtam beszélgetni, mint a mozsártörővel. Nekem a világon minden élt, és én mindig egész tisztán megértettem még azt is, hogy mit ketyeg az óra, és mit gondol magában az oroszlán, aki oda volt festve az óra számlapjára, szép nemzetiszínű ruhában, kétszer akkora pipacsvirágok közé, mint ő maga.

Például ebben a percben is, amikor édesanyám nyugtalankodva nézett rám, meghallottam, hogy a macskabagoly elnyávogja magát kint a tetőn, és mindjárt tudtam is, hogy mi baja van a szegény macskabagolynak.

Az a baja volt, hogy leejtette a pápaszemét, és azért sírt, mert nem volt, aki földadja neki, le meg nem szaladhatott érte, mert pápaszem nélkül nem látta lefelé az utat. Nagyon megesett rajta a szívem, és szerettem volna kiszaladni hozzá, hogy segítsek rajta, de édesapám odaintett magához. Azt kérdezte tőlem, mit szólnék hozzá, ha beadna iskolába Kесе kalaposhoz.

– Mert itt van már az időd, gyerelem, és olyan oktanul csak mégse nőhetsz fel, mint a lósóska az árokparton.

Azt hiszem, ekkor estem gondolkozóba először életemben. Fülhegygel hallottam már én egyet-mást Kесе kalaposról, de azok nem voltak valami szívvidámító dolgok. Ez a jó ember csak nyáron foglalkozott kalaposmesterséggel, télen beállt tanítónak. Persze csak olyan vad-tanítónak. Szegény emberek adták a keze alá a gyereküket, akik messzillették vagy drágállották az igazi iskolát. A Kесе kalapos iskolájába nem kellett se könyv, se írka. A kalapos az ajtaja felső felére fölírta krétával az ábécét – s a gyerek addig rajzolgatta őket az alsó felére, míg egészen írástudóvá nem vált bele. Meg lehetett tanulni minden betűt, csak az ipszilont nem. Arról azt tartotta a kalapos, hogy az nem magyar betű, s azt nem is tanította. Aki az ő iskolájában nevelkedett tudóssá, azt arról lehetett megismerni, hogy mindent i-vel írt, amit más rendes ember ipszilonnal. Az ő deákjai nem azt kérdezték egymástól: *hogi vagy*, hanem azt, hogy: *hogi vagi?*

Én azonban nem találtam szép játéknak se egyik iskolát, se a másikat. Mire való az iskola? A sárgarigók se járnak iskolába, a gyíkok se járnak, mégis egészen jól megélnek. Az édesapám se jár iskolába, mégis olyan madarat tud cifrázni a subára, hogy majd megszólal. Aztán Messzi Gyurka mesélt énnekem mindenféle híres királyfiakról, de azt egyikről sem mondta, hogy iskolába járt volna. Azok mind jeles vitézek voltak, úgy vagdosták le a sárkányok fejét, mint én a vadmákokét, de azt sose hallottam, hogy olvastak volna, vagy írtak volna. Hiszen olvasni olvas az ember, mikor megolvassa, hogy hányat szól a kakukk, vagy hogy

hány tojás van a vércsefészkekben, de ezért ugyan nem érdemes iskolába járni. Írni is ír az ember a szűcskrétával a láda tetejére vagy sárgafölddel a ház falára mindenféle szép lovakat, huszárokat, akasztott embereket, de annak mindnyájának van értelme. Hanem mindenféle krikszkrakszokat firkálni, amik semmihez se hasonlítanak a világon – ugyan mire való ilyen bolondságokat csinálni?

– Szeretném, ha ember lenne belőled, gyerekem – rezzentett ki apám abból a nagy hallgatagságból, amibe beleestem, míg ezeket elgondoltam.

– Az is leszek, édesapám – feleltem rá hirtelen, de aztán jobbnak láttam lenyelni a többit, amit mondani akartam. Címeres nagy úr, ország bárója! Csak én egyszer a nyomára jöjök azoknak az ősi kincseknek, amiknek a búbajos Küsmödi a tudója.

Persze a Küsmödi kincsei meg nem mentettek volna engem a Kese kalapos iskola-műhelyétől, ha drága jó édesanyám meg nem ment. De ő az ölébe húzott, és megcírógatta a bozontomat:

– De ilyen télben nem adom ám ki szegénykémet a házból. Gyenge virágszálam, dehogy eresztem ki ebbe a vad időbe! Tél fagyában, hófúvásban botorkálni, hogy engedhetném? Hóban elbukhatna, jégen elcsúszhatna, rossz gyerekek megkergethetnék, kutyák megszaggathatnák. Kese kalapos tudományát nyáron is megtanulhatja. Aztán meg annyit én is tudok, mint az a vén szeleburdi. Ne félj, kincsecském, úgy megtanítalak én téged írni-olvasni, hogy püspökkorodban se felejtjed el!

– No, azt megnézzük – nevette el magát édesapám. Én magam is azt gondoltam, hogy no, azt szeretném látni, mikor énbőlőlem is szülém tudós embert csinál! Hát pedig azt csinált. Olyan fortélyt eszelt ki, amilyen csak anyaszívektől telik.

Akárhogy fűtöttük a búbost, a malomszoba ablaka egész télen át ki nem engedett. S az a befagyott ablak volt az én palatáblám, édesanyám gyűszűs uja rajta a palavessző. Lesz-e valaha a világon gyémántból faragott íróvessző, amely drágább lehetne a munkában megbarnult, jeges vizekben megvörösödött, éles szelektől reszelősre fűjt vézna ujjnál, mely sütés, főzés, mosás, mosogatás után fáradhatatlanul kopogott a jégvirágos üvegen? És lesz-e valaha a világon szépírómester, aki utánozni tudná azokat az ide-oda csúszkáló, hol hanyatt vágódó, hol orra bukó furcsa ákombákomokat, melyek korcsolyázó tündérek szeszélyes lábanyomához hasonlítanak?

Sokat sírtunk, és sokat kacagtunk azon a télen. Voltak gonosz, makacs betűk, amelyek nem akartak szót fogadni tanítómesteremnek se, és voltak kedvesek, derék, barátságos betűk, amiket az én ügyetlen ujjaim is egyszerre elő tudtak hívni. A g betűnek sohase fogom megbocsátani azokat a könnyeket, melyek a világ legdrágább szeméből omlottak miatta. S az o betűre mindig úgy fogok gondolni, mint áldásra nyitott szájra. Ezt kedveltem legjobban, mert ez volt a legkönnyebb. Le tudtam írni a számmal is; csak rá kellett lehelnem egészen közelről az ablakra. Egyszer ugyan odafagyott az orrom hegye, de édesapám megvigasztalt azzal, hogy marad abból elég, ha a fele lefagy is.

A világból pedig csak annyit láttam ezen a télen, amennyit a jégbe karcolt betűkön keresztül látni lehetett. Fagyott madarakat a hóban. A Báró cigány rőzsessedő gyerekeit. Néha egy-egy ijedt nyulat. Egyszer messziről az öreg Küsmödit is láttam egy nagy H betűnek a létrájában.

Azon az estén ezt a szót kapartam bele a jégvirágok mezejébe:

KINC2

Édesapám odaállt mögém a méccsel, hogy jobban lássa, mit dolgozom. A betűk árnyéka óriássá nyúlva vetődött ki a hóra, s úgy reszketett a mécs lobogásában, mint valami varázsírás.

– Te, az S-el megfordítva írtad – kacagott édesapám –, nézd, így kell azt írni.

Azzal a körmével egy rendes S betűt hasított az ablak jégébe. De én ravaszul csóváltam a fejemet, hogy engem nem lehet bolonddá tenni. Tudom én, hogy az az igazi, amire szülém tanított.

S ha gyorsan írok, most is sokszor megesik még velem, hogy megfordítva írom az S-et, mint ahogy falusi szabók cégtábláján látni. S amikor észreveszem a hibát, mindig teleszalad a szemem könnyel, s megcsókolom a szívemmel a ráncos kezét, mely e kígyóbetűt először mutatta meg nekem.

Azon a télen még egy nevezetes eredménye volt az életemnek: szűcsmesterségre fogtak. Ez az első pályám azonban nagyon kora véget ért.

– Varjúnak varjú a fia – mondta édesapám, s felültetett maga mellé a műhelypadra, hogy tanuljam meg az ő mesteriségét. A hosszú selyemszőrű bőrökben, a piros és zöld irhákban, a színes cérnákban, a nagy acéltűk bujkáló villogásában csakugyan nagy örömem is telt. A piros irhák nyesedékeiből sapkácskákat és a zöld irha hulladékaiból kötőcskéket szabogattam össze, s azokat lecsúsztottam a műhelypad hasadékain. Bizonyos voltam benne, hogy az alatt törpék laknak az egérlyukakban, és azok éjszaka mind el fogják hordani az én nagyszerű ajándékaimat.

Miután ily módon megbarátkoztam a szűcsmesterséggel, pár nap múlva az édesapám a kezembe adott két bőrdarabot, hogy azokat varrjam össze. A térdem közé szorítottam a bőrt, mint őtöle láttam, és csakugyan nagyon gyorsan összeféreltem őket.

– Kész – mondtam büszkén, és munkám eredményét át akartam nyújtani apámnak. Sajnos, kiderült, hogy a bőrt a nadrágomhoz varrtam.

Szűcsipari pályámat ezzel be is fejeztem.

A GYÉMÁNTCSERÉP

Mire kiértünk a télből, én már annyira előhaladtam a tudományokban, hogy úgy olvastam a kalendáriumot, mint a vízfolyás. Persze addig olvastam, hogy utoljára valami újat kívántam. Piacról, boltból ha újságpapírban hoztunk valamit, arra én mindjárt rávettem magam. Ha az ablakon keresztül megláttam, hogy nyomtatott papírost visz a szél az utcán, az után én addig szaladtam, míg meg nem fogtam.

Szülém nagyon örült a dolognak, és most már egész biztosra vette, hogy pap lesz belőlem. Az édesapámnak azonban nem nagyon tetszett ez a nagy mohóság.

– Nem való az, fiam, hogy te minden tücsköt-bogarat összeolvasol. Őszre, ha isten éltet, beadlak a városi nagy iskolába, ott majd megtanítanak rá, mi való neked, mi nem. Addig pedig majd szétnézünk egyszer a padlásra, valamelyik sarokban vannak ottan mindenféle szép tudományos könyvek, azokat olvasgassad.

Szaladtam én a padlásra mindjárt, s olyan nyaláb könyvvel másztam le, hogy csak úgy nyögtem bele. Kergetett is vissza velük édesapám.

– Csak egyesével, fiamuram. A levest se keverjük össze az uborkasalátával meg a mákos csíkkal, hanem külön-külön esszük, nem ronthatjuk el a gyomrunkat.

Elszomorodva hurcoltam vissza a könyveket, csak a legvastagabbat hagytam odalent. Az legalább a magyarok történelme volt. Míg abból tartott, addig mindig hadakoztam meszelőnyélből faragott kardommal, s a konyhapárkányon szülém minden virágos tányérját halálra sújtottam mint gömbölyű képű török basát.

Aztán jöttek a többi okos könyvek, de azok nekem nagyon is okosak voltak, számtan, mértan meg más efféle. Szülém mesélte, hogy valamikor egy vándorló deák felejtette őket nálunk, aki a malomházban hált meg egyszer. Persze egy szót sem értettem belőlük, de azért főnnyhangon olvastam őket az udvar közepén. A galambok a bűgből odaszálltak a palánkra, és halk turbékolással nevetgéltek rajtam. Őreg kakasunk azonban méltóságos léptekkel odaállt elé, kissé balra konyította a fejét, és fél szemét lefogva hunyorított rám a másikkal.

– Mi lelt téged, te kisfiú? – vágott a lábam szárához, miután hiába várta, hogy abbahagyjam a silabizálást.

Odatartottam eléje a könyvet, csípett rajta egyet-kettőt, aztán hirtelen hátat fordított, hogy csak úgy lobogott fekete tolla fölött vérvörös taraja és roppant hosszú szakálla. Aztán világgá kürtölte a szemédombról, hogy milyen ostoba teremtés a kisgyerek, aki könyvből tanulja a kukorékolást.

Így viaskodtam az okos könyvekkel mindaddig, míg szülém egy reggel, amikor a piacról hazajött, oda nem intett magához.

– Nézd, mit hoztam neked, cselédem – húzott elő a kötője alól egy szép tarkabarka könyvet. – Csak apádnak most nem kell mutatni, lelkem, mert ez nem nagyon tanulságos könyv, tudod, csak szép kitalálások vannak benne.

Sietve az ingderékba bújtattam a könyvet, és csak a sөvény tövében mertem kinyitni.

– E-ze-re-gyéj – olvastam az aranyos tábláján a címét, nemcsak a számmal, hanem az ujjammal is, és azóta se örültem úgy könyvnek, mint ennek. Csak nagyon szerettem volna eldicsekedni vele valakinek. Az ám, de kinek?

Eszembe jutott az öreg fekete kakas, kerestem is, de sehol se lehetett megtalálni. Szaladok szülémhez, újságolom neki, de egyszerre csak befogja a számát a kezével.

– Hallgass, te! Eladtam a kakast, ennek az árán vettem neked ezt a szép könyvet. Egy kukkot se kell róla szólni. Majd nekem is olvasol belőle valami szépet.

Bújtam aztán a könyvvel föl a padlásra, ott szerettem legjobban olvasgatni, a rendes helyemen, az ecetfa alatt, lábamat lelógatva a semmibe. Fejem fölött az ég kék mezeje, kerek felhőboglyákkal, alattam a halottak csöndes városa, távolabb a napsugárral elöntött házak, a folyó aranypántlikájával átkötött erdők csokra, mögöttem a padlás félhomálya, tele megrezenő árnyékokkal és titkos neszekkel.

Egyszer éppen az Aladdin történetét olvastam, a bagdadi varga fiáét a csodalámpával. Le is volt rajzolta, ahogy tömögeti a kincseket egy tarsolyba. Erről jutott eszembe, hogy meg kellene keresni a mi kincsestarsolyunkat is, hátha felejtettek benne az ősök egy marék gyöngyöt.

A tarsolyt csakugyan meg is találtam egy szelemenfa végére akasztva. Kihurcoltam a napvilágra, és belemarkoltam.

Hát tele volt régi, molyos korpával, amit az isten tudja, mikor felejtettek benne. Bizonyos pedig, hogy nem erre csinálták ezt a tarsolyt. Piros bőrből volt, zöld szíronnyal beszegve, mindenféle cifraságokkal telihímezve, amik azonban lefoszlottak, ahogy hozzájuk értem.

Partifecskék csiripeltek körülöttem, ahogy ott mozgolódtam a nyílásban, kiöntöttem nekik a korpát, hadd szedegessék ki belőle a hernyócskákat.

Hát ahogy hull kifelé a korpa, egyszer csak csendül, koppan valami a téglán. Utánakapok, fölemelem – úgy tündöklök, hogy majd kiveri a szememet.

– Nini, gyémánt! – sikoltottam el magamat, s beletörülgettem a kincsemet az ingecském ujjába.

Közről nem ragyogott úgy, de ha napnak tartottam, gyönyörűen szórt a szikrát. Azért mégis azt hiszem, más ember nem tartotta volna kincsnek. Ma már én is azt mondanám az ilyesmire, hogy valami vastag pohárfenéknek a darabja. De ahogy akkor a szemem rávettem, mindjárt tudtam, hogy gyémánt. Még abban is bizonyos voltam, hogy csakugyan ősök felejtették a tarsolyban. Ilyenből lehet a vén Kűsmödinék zsákszámra.

Ész nélkül futottam le a padlásról a malomház elé, s a gilicetövisbokrok mögé bújva, a szememhez emeltem a gyémántcserepet.

– Hiszen ez Tündérország, ami ezen keresztül látszik – hebegtem elámulva.

A kutyatejvirágokat szivárványszínű fáknak mutatta. A sívó homok csillogott-villogott, mint a porrá tört igazgyöngy. Kékek voltak a hangyácskák, amik rajta mászkáltak, és a legyek úgy villantak el előttem, mintha röpködő rubintcsöppek lettek volna.

Azt hiszem, nem volt még olyan boldog gyerek a világon, mint én voltam akkoriban. Annyiszor jártam Tündérországba, amennyiszer akartam, nem kellett féltennem senkitől a kincsem. Üvegdarabnak nézte mindenki.

Egyszer rám is szólt édesapám, ahogy az ünneplő kabátkámban észrevette a kincset:

– Hát te, Gergő, mit hurcolod mindenfelé azt a rossz üvegcserepet? Már látom, nem nyughatsz addig, míg meg nem vágod vele magadat.

Én csak lesütöttem a szememet, és nevettem magamban. Dehogymondtam volna ki, mekkora kincs ez a rossz üvegdarab, amit én senkinek a világon oda nem adnék.

Pedig utoljára mégiscsak odaadtam biz én. Mégpedig a jó Istennek adtam oda egy napsugaras, orgonaszagú, szép májusi vasárnapon.

Úgy volt az, hogy délebed után bementem egy kicsit nézelődni a városba, és bevetődtem a templomba, éppen vecsernye idején. Nagyon szerettem nézni a nagy szakállú kőszenteket, akik kőkönveket, kőkardokat és görbe kőbotokat tartottak a kezükben, és mind az oltár felé fordították arcukat. Bizonyosan onnan várták a parancsot, hogy mikor lehet nekik már megmozdulni és merev tagjaikat kinyújtóztatni egy kicsit.

Én is oda néztem, ahová a szobrok, a gyertyafüstös régi oltárképre. A jó Isten ült ott a felhők felett hosszú kék palástban, aranykorona volt a fején, rózsakoszorús anygalkák röpködtek körülötte, és nézett, nézett maga elé szomorúan. Pedig abban a mi kis templomunkban minden olyan vidám volt. A nyitott ablakon bebújtak a virágos orgonagallyak, vadméhek döngicséltek a tömjénfüstben. Nevetett a napfény az anyókák fehér haján és a gyermekszemek tiszta tükrében; csak az Istenke nézett maga elé nagyon szomorúan.

Nem tudtam, hogy mi bánata lehet a jó Istennek ilyen szép vasárnap délután, de nagyon-nagyon megsajnáltam, és hirtelen rászántam magam, hogy nekiadom a gyémántot.

– Attól a sok szépségtől, amit azon keresztül látni, mindjárt megvidámodsz, Istenkém – néztem biztatva a képre, ahogy odasompolyogtam az oltár elé.

Kis ezüsttányérka volt az oltár sarkán, jó emberek abba rakták, amit Isten dicsőségére, szegények gyámolítására szántak.

Én is abba tettem a gyémántomat a kopott krajcárkák, a fényes ezüsthúszasok fölé.

Ám Gáspár apó, a mindig mord öreg harangozó, aki alacsony szalmaszéken az oltár mögött szundikált, föltekintett a csörrenésre, és bosszúsán dörmögte el magát:

– Mit akarsz, te fiú, azzal az üvegcseréppel? Nem tudod, hogy az Isten házában nincs helye a játéknak?

Utánam hajította a kincsemet, és az nekem jobban fájt, mint ha fületem húzta volna meg. Szepegve bújtam el egy magas padban, amelyikből a fejem se látszott ki, és addig keseregtem, míg utoljára magam maradtam a templomban.

Már leborult az este, elhallgatott a vadméhek zsongása, csak a Gáspár apó lassú horkolása hallatszott az oltár mögül. Az Istenke képe a lobogó gyertyafénynél még szomorúbbnak tetszett, mint a napvilágnál.

– Mégiscsak a tiéd lesz! – mutattam feléje a gyémántot, és lábujjhegyen odaóvakodtam az oltár elé. Szép lassan tettem le a kincset, az öreg Gáspár nem ébredt fel, és én elégedetten surrantam ki a templomból.

De ahogy a küszöbhez értem, visszarettentem. Két nagyfejű békácska éppen oda telepedett mindenféle bogárnépséggel vacsoráztatni, és nem mertem tőlük kimenni.

„Mégvárom, míg elmennek” – gondoltam magamban, és behúzódtam a legutolsó padba.

Ott bóbiskoltam egy darabig, mikor egyszer csak szárnyzuhogást hallok az oltár felől. Odatekintek: hát az angyalkák repültek le az oltárképről. Az egyik éppen az ezüsttányérkát tette az Úristen ölébe.

– Lásd, Uram, mégiscsak jószívéek az emberek – muzsikált a szava, ahogy kifordította a tányérkát.

Az angyal aztán visszatette a tányért az oltárra, a jó Isten pedig fölszedte a pénzeket, és egyenként visszadobta őket. Csak azt csodálom, hogy egyik se csengett, mikor leesett.

„Ez bizonyosan azért van, hogy az a haragos Gáspár apó föl ne ébredjen, és rá ne kiabáljon az angyalkákra” – gondoltam magamban.

És szórta, szórta az Istenke a pénzeket, és egyre csak szomorúan nézett maga elé, csak akkor kezdett el mosolyogni, mikor az én gyémántom a kezébe került:

– Tudtam én ezt! – csattantottam tapsra két tenyeremet, de csak csendesen, mint mikor a liliomok szirma összeütődik a szélben.

– Ezt elteszem – mondta mosolyogva az Úr, és elrejtette az ajándékomat a kék palástja alá.

És attól a mosolytól egyszerre szírványszíne lett az éjszakának, egészen olyan, mint amilyent az én gyémántom szokott mutatni. És elmosolyodott az egész templom, mosolyogtak a kőszobrok is, és megcsóválták a mindig merev fejüket, és láttam, hogy még Gáspár harangozó is mosolyog álmában. És mosolyogtak az angyalkák is, mikor megszólaltak:

– Hiszen csak hitvány üvegdarab az, Urunk!

– De gyémántsív adta! – csengett az Isten szava, és egyszerre olyan világos lett az egész templom az Úr kebelén nyugvó üvegdarabtól, hogy be kellett hunyni a szememet.

Mikor fölnyitottam, bepiroslott a hajnal az ablakon, imádkoztak odakint a fülemülék, és Gáspár apó ráncigálta a zekém ujját.

– Ejnye, de itt aludtunk a templomban, te üveges kisgyerek – mondta olyan szelíden, amilyen szelíden ez a mogorva vénember sohase szokott a gyerekekhez beszélni.

Kidörzsöltem a szememből az álmot, és ijedten pillantottam oda az oltárra. De mindjárt megnyugodtam, mert a pénzek ott voltak a tányéron, de a gyémántom nem volt ott.

MIBEN LAKIK A MAGYAR TÜNDÉR?

Szó ki nem mondhatja, milyen büszkén ballagtam haza az alsó utcákon keresztül. Ahogy kiértem a városból a harmatos mezők közé, ott állt a keresztúton az öreg csósz, nagy tasla kalapban, kampós botjával vállán, mint valami furcsa madárijesztő. Nagyon megrökönyödve tátogott felém:

– Minden jó lélek dicséri az Urat, te vagy-e az szűcsék Gergője, vagy csak a lelked?

– Én hát, Gyurka bácsi, mit figurázik kend velem?

Erre hálálkodva emelte meg a kalapját:

– No, akkor két lúd, egy liba, nincs semmi hiba! Én bizony már nem gondoltam, hogy megkerülsz. Az apádéknak nem mondtam ugyan, de a Mitvisznek mondtam, hogy no, ezt a gyereket is elkapta a markoláb.

A Mitvisz a Gyurka bácsi pulikutyája volt, hanem hogy a markoláb mi volt, arra világeletemben soha rá nem tudtam jönni. Pedig gyerekkoromban minden léptenyomon hallottam a nevét. Ha apám a kerekítőkést nem találta, vagy a macska elveszett a háztól, vagy a csengettyűkörtéből reggelre egy se maradt a fán, vagy hirtelen elolvadt a hó: azt mind a markoláb vitte el. Sőt mikor egyszer napfogyatkozás volt, Gyurka bácsi azt is azzal magyarázta, hogy a markoláb vitte el a napot.

Hát hogy engem nem vitt el, azzal nagyon ki volt békülve, hanem különben, azt mondja, most már akár haza se menjek. Mert ha soha meg nem kentek még fahájjal, most bizonyosan megkenetetnek azért, amiért úgy rájuk ijesztettem az elveszésemmel apámékra. Szegény szülém se holt, se eleven, apámnak is egész elállt a szava.

Nekem bizony eddig eszembe se jutott, hogy hát otthon mit gondolhatnak rólam azóta. Csak most pityeredtem el, mikor az akácok koronája fölött kibukkant az öreg malomház. Úgy vettem észre, mintha a sapkája félrecsúszott volna az éjszaka. Egyetlen ablakszeme haragosan izzott a hajnali pirosságban, tártnyitott ajtaja úgy várt, mint egy nagy fekete száj:

– Gyere csak, te csavargó kisgyerek, hadd kaplak be!

A Mitvisz kutya szaladt előre, Messzi Gyurka kocogott utána, én kullogtam leghátul. Öreg barátom borzasztó cifra beköszöntőt kezdett, de szülém nem várta ennek végét, csak fölkapott, és magához szorított:

– Te kedves, te drága kis báránycám, te, hát hogy tévedtél el?

Az édesanyám karjában egyszerre megnyugodtam; hullott ugyan a könnyem, de tudtam, hogy most már nem kell félnem a mogyorófahájtól.

Nem is bántott az apám egy ujjal se, csak annyit mondott, hogy ha még egyszer elkóborlok a háztól, akkor odapányvázna az asztal lábához.

– Hát aztán hol, merre csellengtél, te anyaszomorító? – tette a kezét a fejemre. – Melyik gólyafészekben töltötted az éjszakát?

Nem felelhettem mindjárt, mert szülém úgy tömte belém a lekváros barátfülét, hogy egy hang ki nem szabadulhatott a számon.

– Várjon már, no – türtőztette apámat –, csak nem kívánja, hogy szeme láttára haljon éhen szegény istenadta gyereke.

Hanem hát nem sült még a világon akkora barátfüle, amelyik el ne fogyott volna. Utoljára csak el kellett mondanom a gyémántcserép történetét.

El is mondtam szegről-végre, szülém összetett kézzel hallgatta, mint az imádságot, s mikor bevégeztem, annyit mondott félénken:

– Szépet álmodtál, gyermekem.

Az egyik szemével rám nézett, a másikkal apámra. Nemhiába volt ő maga egész életében közelebb az éghez, mint a földhöz, szívében úgy érezte, hogy nem egészen volt az álom, amit láttam. De nem merte kimondani, míg meg nem hallotta, hogy apám mint vélekedik.

Az apám pedig úgy vélekedett, hogy sok mindenfélét összeálmodik az ember, s rendszeren azzal bajoskodik álmában, ami mesterséget űz éber korában.

– Én – azt mondja – mindig akkora subát varrok álomban, hogy a világon minden szegény embernek elég, aki didereg. Őszre már te se gyémántcserepekkel álmodsz, hanem irkával meg kalamárisal.

Az édesanyám ölében már egészen megjött a bátorságom, mint kiskutyának az eresz alatt. Kimondtam a szívemen valót, hogy én bizony nem leszek diák.

– Hát mi leszel, lelkem gyermekem?

– Kincskereső leszek, édesapám, mint a bagdadi varga fia.

– No, az is szép mesterség – bölintott rá édesapám. – Hát aztán hol akarsz keresni a kincset?

– A Küsmödi barlangjában.

– No, jó. Aztán hogy akarsz hozzáfogni?

Már ebben én magam se voltam egészen biztos. Kicsit megzavarodva mondtam, hogy úgy, mint a bagdadi varga fia.

– Sose hallottam hírét ennek a vargának, se fiának. Melyik utcában laknak, fiam?

Mit volt mit tennem, el kellett mondanom a csodalámpás Aladdin egész történetét. Az apám nagy kedvvel hallgatta, és mikor a végire értem, azt mondta:

– Ez már döfi. Erre már én se mondhatok mást, mint hogy jól teszed, ha kincskereső akarsz lenni. Jó foglalkozás az, csak érteni kell hozzá. Csak azt nem tudom, hol veszel hozzá csodalámpát.

Megvallottam, hogy ezzel az eggyel én se vagyok egészen tisztában. A házunkban csak mécses volt, azt dörzsöltem is én úgy, hogy lejött az ujjamról a bőr, de akkora szellem se ugrott belőle elő, mint egy gyűszű.

– Meghiszem azt! – nevette el magát apám, kedvtelven nézegetvén a kezében levő subagallért. – Más sora van ennek, gyerek. Milyen nemzet is volt az az Aladdin?

– Az török gyerek volt, apám.

– No látod. Hát akkor török volt a kincses szellem is, azért lakott lámpában. A magyar gyereknek a tündérje ködmönben lakik.

Szemem-szám elállt csudálkozásomban, hogy én ezt eddig föl nem értem ésszel!

– Persze, nem minden ködmönben lakik tündér, csak a csodaködmönben. Az is csak azon segít, aki tud vele bánni. Persze sok fortélyja van, de én mindnyájára megtaníthatlak, ha akarod.

Olyant kukorékoltam örömeimben, mintha én volnék a fekete kakas.

– Megállj, hékám! – fenyegetett meg apám a gyűszűs ujjával. – Erről a világon senkinek sem szabad tudni. Még szülednek se szólj róla. Mihelyt valaki megtudja, hogy a ködmönöd kincses ködmön, rögtön elveszti az erejét. Érted-e?

– Értem, édesapám.

– No, ez az egyik. A másik az, hogy míg te vagy a ködmönnek a gazdája, addig mindig igazat kell mondani. Ezt különösen javallom, mert ha csak egyszer olyant mondasz is, ami nem igaz, a ködmöntündér tüstént olyan hosszúra ráncigálja a füledet, hogy legyezheted vele magadat. Hát mered-e vállalni a ködmönt?

– Merem, édesapám.

– No, ha te vállalod, én meg megcsinálom. Fogadom is, hogy mire elszaggatod, akkorra több lesz a kincsed, mint Küsmödinek.

– Mire elszaggatom? – kérdeztem elszontyolodva.

– No, igen – nézett rám apám komolyan. – Hát csak nem gondolod, hogy majd a tündér olyan bolond lesz, hogy a szép új ködmönt otthagyja? Tudod, hogy az Aladdin lámpása is ócska lámpás volt. Addig kell hurcolnod a ködmönt, míg el nem rongyosodik, akkor aztán szépen kibújik belőle a tündér, és elejbed áll: „Mit parancsolsz, édes gazdám?”

– No – gondoltam magamban –, csak rajtam legyen az a csodaködmön, majd teszek én róla, hogy ne sokáig maradjon friss jó egészségben.

Édesapám azonban úgy olvasott a szememben, mint én a kalendáriumban, mert így folytatta:

– Persze, a ködmönnel úgy kell bánnod, mint a hímes tojással, hogy a tündért meg ne haragítsd. Mert sose tudhatod, merre van benne a tündér, s ha valami szögben kiharagítod a ködmönt, lehet, hogy a tündérben is kárt tennél. Mármost mondd meg te magad: mire mennél egy félszemű vagy csonka fülű tündérrel?

Be kellett látnom, hogy ebből csakugyan nagy neveltség lenne. Megígértem, hogy úgy őrzöm a ködmönt, mint terítőt a búzát. Most már csak az az egy kívánságom volt, hogy minél előbb készen legyen a csodaködmön.

– Hát mire elmégy deáknak, akkorra meglesz – bölintott rá édesapám.

Erre azonban megint megriadtam. – Hát mégiscsak deák legyek, ne kincskereső?

– Hiszen mindegy az, gyerekem, akármi leszel, ha a ködmön a tied – magyarázta apám. – Az előbb-utóbb úgyis hozzájuttat a kincsekhez, és addig is megsegít minden bajodban. És azt hiszem, sokkal hamarabb elszagगतod, ha iskolába jársz benne, mintha itthon lóगतod a gerendaszögön.

Ez ellen igazán nem vethettem semmit se. Kezet adtam apámnak, hogy isten neki, deák leszek a ködmönért. Ő meg arra adott kezet, hogy másnap már szabja is a ködmönt.

Mire megvolt az egyezés, akkorra szülém is előkerült, aki odakint járt valahol az erdők alatt a pásztoroknál. Piros pántlikára kötött kis rézcsengővel csilingelt felém.

– Gyere, báránycám, hadd kössem a nyakacskádba. Hadd halljam mindig, merre futkározol a ház körül. Jaj, dehogy bírnám ki, ha még egyszer eltévelyegnél!

AZ UTOLSÓ ÖLTÉS

Bűbajos Küsmödi minden kincseért el nem mozdultam volna édesapám mellől addig, míg a ködmön készült. Persze nem a ködmönre voltam kíváncsi, hanem a tündérré. Sohase láttam még tündért, noha sokat hallottam róla, és sehogy se tudtam elképzelni, hogy költözik az majd bele a ködmönbe.

Nem adtam volna egy fészekalja verébtójásért, ha Messzi Gyurkát kivallathatom a dolog felől, de hát a csodaködmönről nem volt szabad beszélnem. Így csak azt tudakoltam meg tőle nagy óvatosan, hogy látott-e már tündért igazában.

A nagy tudományú ember nagyon megsértődött erre a kérdésre.

– Hát hogyan láttam volna! – mondta mérgesen. – Egyszer láttam egész közelről, de akkor se az volt. Mert a tündér olyan szerzet, hogy mikor már színről színre látja az ember, akkor már nem tündér, hanem köd a vízen, vagy szentjánosbogár a fűben, vagy citeraszó a jegenyefa hegyiben.

Ettől hát nemigen lettem okosabb. Szülémet is kérdeztem egyszer, mikor a padlást tisztogattuk, és szülém az ölébe vonva lekuporodott a nagy gerendára, és elkezdett halkán beszélni:

– Tudod, fiacskám, én akkor láttam legtöbbet a tündéreket, mikor te még egészen kicsike voltál, és a sütőteknőben ringattalak, és százszor is eldanoltam neked egyfolytában a „Júlia szép leány” nótáját. Olyankor még az egérlyukból is tündérekéék táncoltak elő, és a pókfonalakon is azok hintáztak, lengedeztek-rengedeztek mindenfelé, és mind bekukkintott a kendőcske alá, amit az arcocskádra terítettem, hogy a legyek ne bántsanak. Azóta persze nem láttam annyi tündért, de azért még most is sokszor megképzenek előttem. Tudod, mikor az ember a kolduskákat megszanja, akkor is mindig fölcsillan előtte valami fényesség, azt bizonyosan a tündérek csinálják. Azt se felejtsem el sose, hogy mikor egyszer aratáskor egy éhes-szomjas, anyjavesztett fűrjfiókot megittattam a számból, hogy ringott az egész búzamező a tündérek lába alatt.

Ez már értelmesebb beszéd volt, mint kukoricapásztor barátomé, s elhatároztam, hogy megpróbálok én is tündért látni, mielőtt ködmöntulajdonos válnék belőlem.

Először az öreg Bátor cigánnyal tettem próbát, aki koldusabb volt akármilyen kolduskánál, s mindennap ott csoszogott el házunk előtt. Körülnéztem az udvaron, találtam egy rozsdás patkódarabot, s azzal kiálltam az árok szélére Bátor cigányt lesni.

Nemsokára jött is az öreg a mezők felől, egy sovány malackát vezetett kötélén.

– Bátor bácsi, Bátor bácsi! – kurjantottam neki barátságosan.

Bátor bácsi szemmel láthatólag megrezsent, s körülnézett, mintha ürgelyukat keresne, amibe belesüllyedjen. De ahogy rám ismert, megbátorodott, s lekapva a karimátlan kalapját, odabillegett elém.

– Jaj, esem a sádat, Gergőkém, de rám ijestettél, ast hittem, azs Ábel pandúr tátog rám, annak van ilyen sép csirkevisításos hangja, mint teneked. Pedig olyan ártatlan vagyok a malacskában, mint a ma sületett bárány. Tudod, nem látok mán jól ezzel azs öreg sememmel, ostán beleakadt a lábam ebbe a kötélbe, fölvesem, húzsom magam után, hát csak most vesem észre, hogy ezs a malacska van a végén. No de mán most mindegy, nem kergethetem vissza világgá a kis ártatlant. Nem igazs, ifjú Árgyéus királyfi?

– Báró bácsi – vágтам a beszédjébe –, én megszántam magát.

– Megsántál? Igazsán megsántál? – nyújtotta felém a tenyerét. – Hát astán mivel sántad meg a becsületes Báró bácsit, aranyos Gergőkém?

– Ezzel e – nyújtottam felé a patkódarabot, s kerekre nyitottam a szemem, hogy mind beleférjen a tündérek ragyogása.

De csak a karimátlan kalap csattant nagyot a hátamon, s a Báró bácsi haragos szeme villanását láttam.

– Hogy a varnyú mondja csecsebogyónak a semedet, hát ast hised, hogy minden koldusgyerek csúfot üzshet egy Báró csigányból?

De ezt már csak fél füllel hallottam, mert igen igyekeztem belül kerülni a kisajtón és nem várni be a tündérek sereglését.

„No, majd a fűrjiókkal több szerencsém lesz” – gondoltam magamban, s váltig kerestem a megitatni való fűrjiókot a búzamezőkön. Mindössze egyet láttam, az is csak ürgefiók volt, s esze ágában sem volt neki megállni.

Ahogy egy kicsit eltikkadva hazaértem, egyszerre csak rám kiabál a kamraajtóból a szülém öreg pulykája:

– Rudrud-rud-rud-rudrud-rud!

„Nini – ötlött eszembe –, hiszen nemcsak a fűrjiókot itathatja meg a szájából az ember, hanem a pulykát is.”

Azzal szaladok a kúthoz, televeszem a számat a vödörből vízzel, nyalábra kapom a pulykát, húzom felém a bibircsókos kopasz fejét, a pulyka meg húzza vissza mérgesen, és kiabál veszettül:

– Rudrud-rud-rud-rudrud-rud!

Lehet, hogy ez olyasmit jelenthetett pulykával: „Eressz el, te bolondos gyerek, nem vagyok én szomjas, s ha már mindenáron jót akarsz tenni, inkább egy marék cserebogárral csemegéztess meg” – de nekem ugyan mondhatott szegény pulyka, amit akart, csak egyre nyújtogattam felé a számat.

A vége persze az lett, hogy az öreg pulykamadár nekidühödött, nagyot koppantott a vastag csőrével a homlokomra, s ahogy eljajdítottam magam, föltaszított, rám ugrott, s úgy meggázolt, hogy még ma is sajog, ha rágondolok. Még szerencse, hogy édesapám az ablakon keresztül meglátta a viadalt, és segítségemre sietett.

– No – mondta nevetve –, most már látom, hogy tebelőled huszárnak kell lenni, ha katonasorba kerülsz.

– Mért huszárnak? – törülgettem a könnyemet.

– Mert lovon könnyebben elszaladhatsz az ellenség elől.

Elsírtam-ríttam aztán, hogy jó szándékom volt nekem a pulykával, azért akartam megitatni, hogy lássam a tündéreket.

– Ó, te bohóka – csóválta meg apám a fejét –, hiszen a tündérek a szívében laknak az embernek, s onnan röpködnek ki, ha kedvük tartja.

Ettől fogva aztán mindig ott ültem a műhelyszéken az édesapám lábánál, és egyre lestem, hogy mikor röpködnek már a tündérek.

– Majd az utolsó öltésnél – biztatott az édesapám.

De az utolsó öltés még nagyon messze levőnek látszott. Még szerteséjjel heverték a göndör selyemszőrű báránybőröcskék, melyekből a kincskereső gúnyának készülni kellett. Minden villanását láttam a görbe szücskésnek, mely egybe szabdalta őket, s íróasztalom fiókjában ma is megvan még azon fényesen a nagy szücsstű, mely hetekig bujdosolt köztük, hol elveszve, hol felcsillanva, mint egyjátékos napsugár. Magam törtem és áztattam a bársonyos diófagombát, mellyel aranybarnára festettük a fehér bőroket, míg szülém a színes irhák legszebbjeit válogatta össze. A varázsfüvek, amiket én szedegettem össze erdőn-mezőn, finom selyemszállal kivarrva mind rákerültek a ködmönkére, a legszebbre, amely Márton szücs műhelyében valaha készült. Volt rajta kőkörcsin és varádicskóro, pipacs és búzavirág, és az alját sárga peremérvirág szegte be, a mi szegényes kertünk egyetlen ékessége, az apám legkedvesebb virága. Sokat nézegetett rá kedvtelve az ablakból:

– Látod, fiam, ez a szegény ember virága. Igazi tűrőmvirág. Egyformán eltűr esőt, napot, hideget, meleget, mindig mosolyog, soha nem kényeskedik.

Utoljára rákerült a ködmönre az öreg malomház is a félreccapott süvegével.

– Ez azért van, hogy akármerre jársz-kelsz a világban, mindig a szülőházadban melegedj – nézett rám apám a sugárzó barna szemével, amelyből úgy áradt a meleg, mint a napvilágból.

Hanem a ködmöntündér csak nem mutatkozott, akárhogy lestem. Pedig a hajnali csöndben sokat kikukucskáltam a homlokomra húzott paplan alól, de csak őket kettejüket láttam, amint a gyöngö mécsfénynél szótlanul öltögettek a ködmönön. A lefoszlott selyemszőrök úszkáltak körülöttük a levegőben, a mécsfény beszívárványozta őket – láhattam volna gondoktól barázdált, mégis szelíd mosolyú fejük körül a glóriát.

De én csak azt láttam akkor, hogy lassan készül a ködmön, amelynek el kell szakadni, hogy engem kincses nagy úrrá tegyen. Türelmetlenül kérdeztem, mi híja van még.

– Még csak a gombot kell megcsinálni – csitított apám.

A gomb is a magunk termése volt. Az udvarunk eperfájának ágából faragta apám, és bevonta zöld szegővel.

– Ez lesz az utolsó öltés – mondta mosolyogva –, hívd be csak anyádat, ő hadd adja rád először.

Anyám a kertben gyomlálgatott, lelkendezve hívtam be. Nem akartam elszalajtani a tündért, aki ott lebeghetett már valahol a műhelypad körül.

– Mindjárt, gyerekem – szólt vissza szülém –, csak ez az egy-két szál csikófarok van még, ezt már nem hagyom itt. Inkább gyere te is, lelkecském, majd hamarabb kiszagatjuk.

Nem telt bele egy fohászkodásnyi idő, amikor összefogódkodva, nevetgélve beléptünk a szobába.

– No, megvan-e már az utolsó öltés? – csacsogtam már a küszöbön.

Az utolsó öltés már megvolt, de Márton szűcs azt már nem mondta meg. Szép nyugodtan ült a padon, a feje egy kicsit jobb vállára billent, az ajkára egy kicsi selyemszál tapadt, ahogy a fogával tépte el a cérnát az utolsó öltés után.

Sikoltva térdepeltünk elé, és csókoltuk lecsüngő kezeit, melyekkel gyöngéden tartotta a térdeire leterített, teljesen kész ködmönt. Jobb keze még mozdult egyet, a szeme mintha rebbent volna még, s térdeiről a ködmön lecsúszott a vállamra.

Az öreg Titulász doktor, akiért engem szalajtott el édesanyám, most is levette a szemüvegét, úgy hajolt le apámra. Aztán megsimogatta a fejemet, és azt mondta: szívszélhűdés!

Akkor hallottam először ezt a szót, nem értettem, mit tesz, de mégis megnyugodtam tőle.

„A tündérek a szívben laknak, azt mondta apám. Most az ő szívéből kiköltözött a tündér, és beleköltözött a ködmönbe” – ezt gondoltam magamban, és azt hittem, hogy ez nem is lehetett volna másképp.

APÁM

*Kis temetőnkben tudok egy zúgot:
az öreg remekes szűcs nyugszik ott.
Híres, amit varrt, ködmön és suba,
neve sokáig él a faluba.*

*Magam is sokat emlegetem,
számon mosollyal, könnyel lelkemen,
s deres fejemmel sok-sok hajnalon
ölében alszom a műhelypadon.*

*Sírhatnékom van, ha eszembe jut
a borongós nap, melyen elaludt,
s amikor halkan sírdogál a szél,
mindig azt gondolom, hogy ő beszél.*

*Az öreg műhelyt sírja vissza tán,
fáj a sötétség néki s a magány;
a hideg ellen hallat tán panaszt -
mi fáj a holtnak, isten tudja azt.*

*Ám megjött a tél tegnap délelőtt,
beszítálta hóval a temetőt,
s az öreg szűcs már nem panaszkodik,
az öreg szűcs már szépet álmodik.*

*A hó fehér, selymes, sűrű, puha,
úgy takarja be, mint meleg suba,
s a téli zöld, mely hegyig belevész,
az rajta zöld irhából a szegés.*

MEGY A KÖDMÖN VILÁGGÁ

Szegény embernek szegény a gyásza is. Erre az igazságra Bordács keresztapám tanított meg bennünket már a temetés másnapján.

– Elég volt a sírás-rívásból, komámasszony – mondta a jó ember. – Szegény Márton komát már azzal úgyse támasztjuk föl, aztán nem sírhatja magát agyon az ember, mint anyjavesztett bárány. Értsünk szót: mi szándékban van most már maga?

Szegény szülém csak összébb húzta magán a nagykendőt, és maga elé meredt szemmel megcsóválta a fejét. Mi szándéka lehet a törzse nélkül maradt fagallynak?

– Nem úgy van az – feddőzött a keresztapám –, a gyerekekkel is gondolni kell.

Megtalálta azt a szót, amivel szülémet vissza lehetett téríteni az élethez.

A szívére szorítva zokogott föl:

– Ezt az egyet senkinek se adom a világon!

– Nono – pislogott szaporán a keresztapám –, hiszen nem is kéri az ifiurat tudtommal senki se. Nagyon jó embernek kellene lenni, aki a mai világban ekkora koloncot venne a nyakába. Mit gondol, komámasszony, tán majd a király kéri el a Gergő gyereket princnek?

– Nem gondoltam olyasmire – mondta szülém olyan hangon, mint aki egészen rendjén valónak találná, ha a király aranyos hintót küldene az ő egyetlen fiáért. – Itt van őneki a legjobb helye énmellettem.

– Itt ám, itt majd nyelheti az éhkoppot – bólintott csúfolódva Bordács –, hiszen örülhet, komaasszony, ha maga meg tud élni az arasztos földcskéjéből. Kettejük kenyerét bizony ki nem nézem belőle.

– Ha neki kicsi jut, nekem a semmi is elég.

– De hát nem jobb volna, ha magának maradna a kicsi, neki meg a sok jutna? Nézze, komaasszony, én magamhoz venném a gyereket, és elhiheti, hogy nevelnék belőle olyan embert, mint én vagyok.

Ez nem volt nagyon kecsegtető ajánlat, mert keresztapám nem volt az emberek elejéből való. Hosszúra fölmagzott ugyan, mint az őszi saláta, de nagyon ösztövérenek maradt, s a feje olyan töpörödött volt, hogy sótartónak is kicsi lett volna.

– Látja, nekem se kicsi, se nagy, pedig ugyancsak van mit aprítani a tejbe a Bordács-portán. Az én kezem alatt olyan telkes gazda lesz Gergőből, hogy még hétköznap is csörögefánkkal ronthatja el a gyomrát.

De már erre a kilátásra mégiscsak el kellett mosolyodnom, s az én mosolyom egyszerre visszatükröződött a szülém arcán is, mint csillagfény a vízen.

– Hát volna kedved? – nézett rám habozva.

– Volna – sütöttem le a szememet szégyenlősen.

Szülém erre megint csak ríva fakadt, de a kezemet már akkor keresztapám fogta. Szegénynek sokáig hányta a hab a lelkét, eressen-e, ne-e, utoljára mégiscsak azt mondta, hogy: „Hát akkor áldjon meg az isten, drága kis virágszálam, hiszen úgylát csak az én fiam leszel minden vasárnap.”

Mert az ki volt alkudva, hogy a vasárnapot mindig a malomházban töltöm. Jólesik majd a sok hétköznapi csöregefánkra egy kis ünneplős dercekenyér.

Belebújtam a ködmönbe, és nekivágtunk a világnak. Örülni örültem, hogy énbőlőlem most már telkes gazda lesz, de azért igen jó volt, hogy keresztapám jó erősen belefogta a markába a kezemet. Mert ahogy az útkanyarulatnál megláttam szülémet a malomház falára borulva sírdogálni, nagy kedvem volt elfutni a telkes gazdaságtól.

Nem volt messze a keresztapám háza, déli harangszóra odaértünk. Szép cseréptetejű ház volt, a nagy ámbituson már várt bennünket a keresztanyám.

Nagy sopánkodásban volt a jó lélek, hogy nem főzött ebédet, mert nem tudta bizonyosan, hogy jövünk-e.

– Mármost nem adhatok egyebet egy karéj kenyérekénél, lelkem.

– Azt is köszönöm – mondtam én fanyalogva, mert nem egészen ilyennek képzeltem a telkes gazda ebédjét. De keresztapám haragosan közbevágott:

– Nem kell az a nagy eszem-iszom. Olyan szomorú ez a szegény gyerek, hogy egy falat le nem menne a torkán. Aztán meg a szőlőbe akarunk menni, s a nagy jóllakás ellustítja az embert. Igaz-e, Gergő fiam?

Úgy nézett rám, mint a vasvilla, hát azt kellett mondanom, hogy igaz.

Erre azt kérdezte tőlem, hogy tudok-e fára mászni.

– Mint a mókus – villant föl a szemem.

– Derék dolog – veregette meg a vállam jókedvűen kacarászva. – Hát a körtét szereted-e?

– Mint a rigó – mondtam nagy örömmel.

– Bolondság! – vett erőt rajta megint a méreg, és nagyot taszított rajtam. – Sohase láttam még ilyen gyereket, akinek mindig az evésen jár az esze.

De mire befogta a számarkát a kordéba, akkorra megint megjött a kedve, és heherészve kocogtatta meg az ostornyéllal a vállamat.

– No, hát repkedj, rigóm!

Föl akartam kapaszkodni a kordéra, de már akkor megint nem voltam rigó.

– Ohó, csacsikám – vihogott az öreg telkes gazda –, nem úgy lesz az! Fogadást kötöttem a fülessel, hogy te vagy a futósabb. Hát most már ezt szeretném látni, a Gergő csacsi érdemli-e meg jobban az abrakot vagy a Virgonc csacsi.

Így aztán én versenyt futottam a Virgonccal, gyámapám meg csak nevetett a kordéból.

– Szorítsd, Gergő! Ne hagyd magad, Virgonc!

Az volt a szerencsém, hogy a Virgoncnak csak a neve volt virgonc. Nagyon megfontolt járású paripa volt, a csontjai jobban zörögtek, mint a szerszámszíjak, látszott rajta, hogy zsupori gazdának csakugyan kórón él a szamara.

Így is alig pihegtem, mire kiértünk, s nehezen vártam, hogy a csacsit kicsapjuk az árokpartra legelgetni. Utána én is sorra kerülök – gondoltam –, kapom az abrakot.

Kaptam ám egy barackot a fejem búbjára.

– Csacsinak kicsi vagy még, hékám; nézem no: különb vagy-e rigónak?

Egyszerre fönt voltam a fán, az öreg meg fölnyújtotta a kosarat, hogy azt tele kell szedni.

– De csak a szépét válogasd, Gergő!

Hát hiszen csak a szépét válogattam én az aransárga császárkörtének, de ahogy a leggömbölyűbbe bele akartam harapni, haragosan fölrikkantott rám keresztapám: – Fütyülni, rigókám, fütyülni! Micsoda rigó vagy te, ha még fütyülni se tudsz?

Soha rigó még olyan keservesen nem fütyült, mint amilyen keserves fütyörészést én véghezvittem a Bordács-szőlőben. Mindig fütyülnöm kellett, míg csak a kosár tele nem lett. Ha elhallgattam egy kicsit, hogy pihentessem a csücsörgetésbe belefáradt számat, az öreg mindjárt azt gondolta, hogy a körtét kóstolgotom, és mérgesen ripakodott rám:

– Fütyülni, fütyülni, rigó, hadd örüljek a szép nótádnak!

Egy harapás nem volt sok, annyit nem kaptam a körtéből. Igaz, hogy ő maga se kóstolt bele.

– Napvilágon nem jó körtét enni – tette föl a tele kosarat a kordéra –, mert kihull tőle az embernek a foga. Csípje meg a csóka, jobb annál a sóska.

Szép nagylevelű sóska zöldellt a dűlőúton. Persze csak afféle vadon nőtt sóska. Megrágtam egy-két levelet. Legalább szomjам oltottam vele.

– Jó-e, Gergő fiam? – fogta be gyámapám a csacsikát. S úgy nézett rám, mint aki nagyon büszke arra, hogy milyen pompásan megvendégeli ő most a fogadott fiát.

– Jobb volna tejföllel – mondtam ki szerényen az igazságot.

A telkes gazda vígan csattantotta össze a tenyerét:

– Angyal szól ki belőled, fiúcska! Hanem azt mondom neked, hogy aki jobb szereti a körtét, az ne egyen sósokát. Inkább tömjük meg vele a kordét. Pénzt adnak ezért a piacon, Gergő, majd meglátod!

Nekiestünk a sósokának, és teletömködtük vele a kordé derekát. Legalább jó ülésünk lesz rajta hazafelé, gondoltam magamban.

Az ám, a gyámapám elhelyezkedett benne nagy kényelmesen, nekem meg azt mondta:

– Étel után jólesik a mozgás, fiúcska. Ahol nagy a homok, segíthetsz is a csacsikának. Ő húzza a hintót, te meg toljad; ha egy körte lerázódna a többi közül, azt fölveheted, és majd otthon beszámolsz vele.

Mire hazaértünk, a nyelvem lógott a fáradtságtól. Keresztapám sietett is belekottyanni, mikor keresztanyám megint előhozakodott a kenyérkarajkával:

– Ugyan ne kényeztesd már megint evésre azt a szegény gyereket, hiszen látod, milyen elesett. Nem kell annak most már semmi se, úgy kimulatta magát a szőlőben. Csak vackot vess neki hamar, anyó!

A vackolás hamar ment, mert anyó csak egy rossz katonaköpönyeget vetett a ládára, aztán nyájasan megcirókált:

– No, hát akkor imára, tente, kisgyerek.

Kihámoztam magam a ködmönkéből, és végigdültem a köpönyegen, amelynek hosszú sárgaréz gombjai kegyetlenül törték a derekamat. Telefutott a szemem könnyel, ahogy a malomházi puha, meleg kis nyoszolyámra gondoltam. Aztán meg az irigység fogott el, ahogy a szoba végében a szép tulipántos ágyakat láttam, amikben padlásig ért a sok csipkés, dagadó párna.

Persze, azokban ők maguk alszanak – néztem a jó emberekre, akik jöttek-mentek még egy darabig körülöttem. Fényesre törülgették, kis kosarakba szétrakosgatták a körtét, készülődtek a hajnali hetipiacra.

Egyszer aztán azt mondja keresztapám az anyókéjának:

– Fújd el a lámpát, most már bevilágít a hold az ablakon. Aztán ágyazhatsz is, mert egyszerre reggel lesz.

Bizony anyó maguknak se az ágyba ágyazott, csak a földre. Szép tiszta lepedővel leterített egy viselt subát, aztán az egyik is a feje alá gyűrt egy elnyűtt pruszlikot, a másik is: ez volt az egész. Keresztapám egy darabig még pipázgatott csöndesen, aztán megszólalt:

– Jó vásárt csináltunk ezzel a Gergő gyerekekkel. Úgy nézem, mindenre kantáros legény lesz.

– Megtakarítjuk vele a kisbérest, ugye? – kérdezte keresztanyám.

– No, meg – hagyta helyben a nagyon jó ember. – Csak úgy nézem, nagyon étkes lesz, ne kapasd rá a dínomdánomra.

Úgy hullott a könnyem, hogy szinte kopogott a köpönyegen, mikor megint a nagyon jó asszony szólalt meg:

– Hanem azt hiszem, ennek a cifra ködmönnek nagyon jó árát adnák. Úgyse való az ilyen szegény gyerekeknek. De ez a Márton, isten nyugtassa, a csillagokat is rárakta volna a fiára.

De már erre elállt a könnyem hullása, a harag vett rajtam erőt. Ohó, a ködmönömet nem engedem!

Moccanás nélkül várok egy kicsinység, s mikor hallottam, hogy a jó emberek fújják már a kását, lelopódtam a ládáról, belebújtam a ködmönbe, és kiosontam az ajtón. Fél nap alatt az egész életre elkészültem a gazdapályával.

Már hajnalodott, mikor öreg házunk felé vivő utam a piacon vitt keresztül. Nevető szemű, piros képű inaskák már nagyban dolgoztak a mindenféle sátorrudakkal, frissek voltak és jókedvűek és rongyosak is egy kicsikét. És én elgondoltam magamban, hogy énbelőlem nagyszerű inaska válnék, és ilyen sorban a ködmön is minél hamarabb elszaggatódna.

CSONTOS SZIGFRID

Ahogy megörült szegény szülém a hazatérésemnek, úgy elszomorodott azon, hogy inasnak akarok beállni.

– Nem neked való az, gyerelem – mondta gondba borult arccal. – Nem tudsz te úgy ordítani, mint az inasok szoktak. Nem győződ a gyöngö tüdőddel.

Ő szegényke, aki a malomházi remeteségben töltötte az egész életét, leginkább csak annyit tudott az inasokról, hogy azok mindig borzasztó kurjongatással járnak az utcán. Bizonyosan azt gondolta, hogy ez kötelességük nekik, és annál hamarabb lesz belőlük mester, mentől jobban ordítanak. Az igazat megvallva, magam se voltam egészen tisztában vele, van-e az inasoknak más komoly foglalkozásuk is azon kívül, hogy a kutyákat meghajigálják az utcán.

Utoljára aztán belenyugodott szülém ebbe a szándékomba is, mint ahogy belenyugodott volna abba is – ó, de milyen boldog örömmel! –, ha azt kívántam volna, hogy engem egész életében a karján hordozzon. Csak azt az egyet kötötte ki, hogy ha már inas leszek, Kесе kalaposnál próbáljak szerencsét.

– Azt hiszem – tűnődött el –, hogy annál nem kell olyan sokat ordítani, mert az nagyon szóltan ember, aztán meg önála nemcsak a kalaposmesterséget tanulhatod ki, hanem a tanítómesterséget is.

Ünnepelő kendőt kötött szülém, mert önála senki se tudta jobban, mi az illendőség, és maga vezetett el a mesterhez, aki nagyon szívesen fogadott bennünket. Azt hitte, iskolába akarok hozzá járni, és nagyon barátságosan veregette meg a fejemet:

– Szeretem a nagy fejű gyereket, mert nagy fej: nagy ész; a kis fejbe nagyon kicsi szorul. Egy verő malacért olyan tudós embert nevelek az öcsikéből, hogy esztendő ilyenkorra csupa nagybetűkkel írja tele még a nyújtódeszkát is.

Szülém sietett elkérkedni vele, hogy de bizony tele tudok már én irkálni akár egy kaput is, nemcsak egy nyújtódeszkát. S hogy nem is deáknak akarnék én beállni, hanem kalaposinasnak.

A majszternek erre egyszerre elsavanyodott az ábrázata. Végig-végigméretegetett a szemével, aztán kelleetlenül legyintett:

– Inasnak nem való. Nagyon nagy hozzá a feje. Nem szeretem a nagy fejű gyereket, mert a nagy fejben nagyon szétszalad az ész. A kis fej jobban összefogja.

– No, itt nem sok szerencsével jártunk, szegénykém – mondta szülém sajnálkozva, mikor kijöttünk. De én láttam a szemén, hogy csak ravaszkodik, mert a szíve örömmel van tele, hogy mégiscsak otthon maradok az ő fiának.

Hát azért se maradok. Nem hagyom szögön lógni a ködmönt, hanem munkában szagatom el.

Egy nyitott ajtajú kovácműhely mellett mentünk el, éppen kovácsolták az üllőn a szikrázó vasat a bőrkötős segédek, két kormos képű inasgyerek is ott sürgött-forgott, mint két fiókördög, a piros fényben: gyönyörű volt ezt látni. Nem is hagytam békében szülémet, míg be nem szólt félénken, hogy kellene-e még egy inas.

Egy torzonborz, vörös szakállú óriás lépett elő a tűzhely mellől, az volt a mester. Ahogy a kezét a vállamra nyugosztotta, majd összeestem alatta. De csupa jószág volt a mosolygása, ahogy megszólított:

– Gyöngécske a fickó.

– Nagyon erőtlenségre – kapott mohón a szőn édes szülém.

– Kenyérből a karja – mondta a kovács.

– Az, az – integetett szülém –, a lába meg torzsa.

– Nem győzné szusszal.

– Elfújná a fűjtató.

– Nem, egész határozottan nem kovácsinasnak való – fejezte be a szemlé a mester. – Nagyon kicsik a fülei. Nincs rajtuk semmi fogás. Hanem javallok én magának valamit, jó asszony. Úgy hallom, Csorbóka szomszéd éppen inast keres. Itt van az üzlete általellenben. Úgy nézem, ez éppen neki való sihederke lenne. Nem nehéz mesterség az övé, nem erő kell hozzá, csak ész.

Ezt egy kis lenézéssel mondta az óriás, de volt is hozzá joga, mert akkora pörölyt forgatott a fél kezében, hogy azt a mesebeli hét bölcs mester meg se bírta volna mozdítani.

Alássan megköszöntük a jóakarátát, és beköszöntünk Csorbóka úrhoz. A városban Csorbóka úr volt az egyetlen könyvkereskedő. Akkora boltja volt, mint egy kalitka, két asztal betöltötte az egészét. Az egyik asztal be volt terítve mindenféle históriás könyvekkel: az volt a könyvesbolt. A másik asztalon szép rendben sorakoztak a mézesbábok, a tükrös szívek, a kivont kardú mézeskalács huszárok, a mandulás pogácsák: az volt a mézeskalácsos bolt.

– Itt a kellemes, emitt a hasznos – járt-kelt a pápaszemés, tömzsi kis ember a két asztal közt –, a könyvkereskedőség kedves tudomány, a mézeskalácsosság hasznos tudomány.

Szegény szülém nagyon meg volt illetődve ennyi tudomány láttára, és alig merte megkérdezni Csorbóka urat, hogy mit néz ki belőlem. Alkalmas leszek-e valamelyik tudományra?

Csorbóka úr megforgatott előre-hátra, hátba ütögetett, megköhögtetett, és kétszer-háromszor körülfuttatott az asztalok körül.

– Úgy nézem, elég gyöngé kis legény, se a kalapácsot, se a gyalut el nem bírná – mondta elégedetten –, az Isten is könyvkereskedőnek teremtette. De ha jól igyekszik, beletanulhat a mézeskalácsosságba is.

Csorbóka úr csakugyan nem fősvénykedett a tudományával. Ahogy szülém elment – igaz, hogy még egy óra múlva is tekingetett vissza a sarokról a bolt felé

–, mindjárt belefogott a mesterségbe. Elmondta, hogy melyik a krajcáros, melyik a kétkrajcáros, melyik a háromkrajcáros mézeskalács. Ennél drágább nyalánkságot abban az időben nem árultak.

– Hát a könyvek, főnök úr? – húzódtam közelebb a könyves asztalhoz.

– Az elsősorbelieknek egy hatos az ára; a második sor két hatos; a harmadik három hatos. Aki még ennél is drágább könyvet keres, az túlságosan okos ember, azt nem szolgáljuk ki. Érted-e, kisfiam?

No, ezt nem volt nehéz megérteni. Csorbóka úr büszkén nézett körül, hogy ilyen hamar belevezetett a kettős tudományba, és annyira a kegyelmébe fogadott, hogy a második héten már egészen rám bízta a boltot. Ő meg kiment a fűzesbe varjút lőni. Elülte szegény a lábát a sok semmittevésben, nem nagyon kellett ugrálnia a mi boltunkban, mert a macska se nyomogatta kilincsünket.

– Te is részeszel a varjúpaprikásból – szólt vissza a boltajtóból. – Ahány könyvet eladsz, annyi varjúcomb lesz a tied.

De hiszen ígérhetett volna nekem griffmadárcombot is, annak se örültem volna úgy, mint a sok szép históriás könyvvel való egyedülmaradásnak. Ott volt a „Ludas Matyi” meg a „Csalóka Péter” meg a „Fehérlófia” meg a „Kopialó Mátyás”. Azt se tudtam, melyikhez kapjak. Utoljára az egyikre ráültem, a másikra rákönyököltem, a harmadikra rátenyereltem. A legvastagabbat kezdtem olvasni. Annak a címe volt: „Csontos Szigfrid”.

Hát alig keveredek barátságba a sárkányöldöső nagy vitézzel, egyszerre csak nyílik az ajtó, és bedobog rajta egy magamfajta fiúcska.

– Megvan-e itt a Csontos Szigfrid? – azt mondja.

Úgy megijedtem, hogy egyszerre a torkomba szökött a szívem.

– Nincsen az – csúsztottam le a könyvet az ölembe.

A fiúcska körülnézett, és megakadt a szeme azon a rettenetes oroszlánon, amely a „Florenc és Lion” tábláján ágaskodott.

– Ez is jó lesz – nyújtotta ki utána a kezét.

A rettenetes oroszlán nem nézhetett csúnyábban, mint ahogy én néztem. „Ohó – gondoltam magamban –, hát azért lettem én könyvkereskedőinas, hogy minden könyvet elhurcolásszanak előlem!”

– Hallod-e, te fiú – támadt hirtelen egy jó gondolatom –, többet ér ám a mézeskalács, mint a meséskönyv. Inkább a másik asztalon választhatnál magadnak valamit.

A kis cimborá nagyon értelmetlenül nézett rám, utoljára is nekem kellett rajta segítenem, a markába nyomtam a legnagyobb mézeskalács huszárt, és kitessékeltem vele az ajtón.

De nyilván mégis volt a kis cimborának magához való esze. Mert alighogy fölhúzta Csontos Szigfrid a láthatatlanná tevő süveget, már megint ott lábatlankodott egy fiúcska.

– Csontos Szigfridet szeretném megvenni – mondta furfangos mosollyal.

Erre már nem sok szót vesztegettem, hanem mindjárt kifizettem egy marék mézeskalács mogyoróval.

Nem ért az semmit, úgy jött a sok gyerek, mint a raj, s az mind Csontos Szigfridet akarta megvenni. Utoljára már nem is kérdezősködtek, csak mentek egyenesen a mézeskalácsos asztalhoz.

Beesteledett, mire oda értem, ahol Csontos Szigfrid is csak úgy elmegy Földvára deszkát árulni, mint a csonttalan Szigfridek, s akkorra egy morzsa mézeskalács nem maradt a másik asztalon. Hanem ahány gyerek volt a városban, az mind ott nyüzsgött a boltunk előtt, mire a főnök úr visszatért a varjúvadászatról. Sietett szegény feje, mert már az utca végén hallotta a nagy újságot, hogy a Csorbóka boltjában ingyen mézeskalácsot kap, aki Csontos Szigfridet akar venni.

Ahogy betoppant, úgy félrehúzta a száját, mintha a tulajdon fülét akarná megharapni. De aztán inkább csak az én fülelem töltötte a mérgét, és nem éppen barátságosan adta ki az úti cédulámat.

– Föl is út, le is út, hanem ide többet be ne tedd a lábad!

MALVINKA

Nem mondhatnám, hogy könyvkereskedői pályám ilyen váratlan befejezése nagyon elszomorított volna. Hiszen a ködmön a fő, gondoltam magamban, azért lakik benne tündér, hogy gondot viseljen rám.

No de itt aztán egyszerre a torkomba szaladt ám a szívem. Hiszen énnékem édesapám azt mondta, hogy míg a ködmönben tart, addig igazat kell mondanom, mert másképp úgy megnyúlik a fülem, hogy legyezhetem vele magamat.

Ejnye, ejnye, hogy én erről megfeledkeztem. Mi lesz most már abból, hogy Csontos Szigfridet úgy letagadtam? Tapogattam a füleimet, hol az egyiket, hol a másikat: hát egész világosan éreztem, hogy a jobb fülem máris hosszabb, mint a bal.

Szép füves árok húzódott az utca hosszában, az tele volt szép békanyálas pocsolyavízzel. Föléje hajlok, elmarkolászom a tetejéről a békanyálat, nézek a víz tükrébe: hát most meg már a bal fülem hosszabb a jobbnál.

Ezen aztán elkeseredtem, s tán még most is csordogálna a könnyem az árok vizébe, ha egy madárka rá nem száll a karomra.

Odatekintek, hát nem madárka az, hanem kezecke. De olyan könnyű kezecke, hogy annál a pinyőke nem lehet könnyebb. A kezeckéhez egy töpörödött kis néni tartozik, akinek furcsa kukulafőkötő van a fején, nagy kerek okuláré a szemén, madzagon lógó skatulya a bal kezében.

– Mit csinálsz te, fiúcska, ilyen későn este az árokparton? – kérdezte tőlem. Még a vékony hangocskája is olyan volt, mint a madárcsipogás.

– Siratom a füleimet – mondtam keserves szipogással.

– A füleidet, fiúcska? – csóválta meg a néni a fejét, hogy csak úgy csörögtek bele a pápaszem dróttjai. – Azokat bizony ne sirasd, mert megvannak. Mégpedig friss jó egészségben vannak. Szép nagy füleid vannak, te kisfiú.

– Hisz é-é-éppen azért sí-í-í-rok – eredt meg újra fájdalmam patakja.

A kis néni aztán leült mellém az árokpartra, és elmondatta velem, ki vagyok, mi vagyok. Halk kis kacagásokat hallatott közben, aztán gyöngéden megcsípte mind a két füleimet:

– No, ez egyszer még elengedem a büntetést, de ezután mindig igazat mondj, kis Gergő, mert füled bánja füllentésed. Most pedig elmegyünk mihozzánk, mert ilyen későn nem engedhetlek egyedül bolyongani a városban.

Nagyon megnyugodva tettem a kezem a kezébe, mert éreztem, hogy ez az öreg néni nem lehet más, mint a ködmöntündér. Az ideje ugyan nem lett volna még itt, de bizonyosan azért jött elő, hogy segítsen rajtam. Hát a kincseket ugyan előadja-e mindjárt?

A skatulyát az én karomra húzta, aztán ballagtunk egymás mellett apró lépésekkel az üres utcákon. Néha meg-megráztam a skatulyát, csörög-e benne a kincs. Nem csörgött, csak zizegett.

Keskeny pallón mentünk át egy folyóka felett, a tündér azt mondta, jól megfogjam a kezét, hogy le ne csússzak. Jól átfogtam a markommal a vézna, finom ujjacskát, s éreztem, hogy a középső ujján keményebb a köröm, mint a többin.

„Aranykörme van, mint Szép Meluzinának” – mondtam magamban, mint mindenféle mesékben tudományos kisfiúhoz illik.

Igen takaros kis házban lakott az aranykörmű tündér; elmondhatom, hogy azóta se láttam olyan kis házat. Nem is ház volt az, csak házacska, és nem ajtó volt rajta, csak ajtócska és ablakocska és abban muskátlibokroccka icipici cserepecskében.

Mindjárt megkeressük a gyufácskát, és meggyújtjuk a lámpácskát – tipegett ide-oda a tündér, és én kezdtem nem érteni a dolgot. Minek őneki a gyufácska és lámpácska, mikor sokkal könnyebben is csinálhat világosságot? Csak megkocogtatja a körmével a gerendát, s abból egyszerre kipattan egy aranylámpa, és...

És az aranylámpa csakugyan ott sugárzott már az asztalocskán, és elöntötte fénnel a két székecskét és az ágyacskát és sublótocskát és a falon a kakukkos órácskát és a kanárimadár kalitocskáját. De én ezt mind csak később láttam, az első tekintetem a tündér ujjára esett – és ó, nem aranyszínű volt rajta a köröm, hanem fekete.

„Vaskörme van!” – szomorodtam el.

Mindegy, a vaskörmű kezecske oly gyorsan kinyitott egy faliszekrénykét, és olyan fűgén szedett onnan elő fehér cipőcskát, lúdmájacskát, tányérkákat, hogy azt a világon semmilyen aranykörmű kéz nem csinálhatta volna ügyesebben. S ebben a percben igazán nem jutott eszembe, hogy az én meséimben a tündérek soha nem ettek libamáját – úgy gyúrtam befelé, amit elém raktak, mint akármelyik mesetudatlan, csodaködmöntelen, éhes gyerek.

Csak arra kaptam fel a fejemet a tényérből, mikor a tündér megszólalt:

– Hát te, pajtás? Nem vagy éhes?

– De még egy kicsit éhes vagyok – sunyítottam a tálra. Biz ott már sokkal kisebb darab májacska piroslott, mint amekkorát én betessékeltem.

A tündér kis kacajocskája újra felcsendült.

– Nem téged értettek, kisfiú. Ezt a pajtást értettem – mutatott a kályha felé a vaskörmével.

A kályha előtt egy nagy fekete macska huzakodott és ásítózott. Az ő neve volt Pajtás. Nagyon furcsa volt ez a feketeség a csupa fehér szobában, s nekem megint kezdett nem tetszeni a dolog.

„Vaskörme van, fekete macskája van.”

Lomha, puha léptekkel a Pajtás odaoldalgott az asztalhoz, fölért majd a lapjáig. Fejét odafektette a tündér ölébe, az pedig kétfelé szegte a maradék májat.

– Ne, Pajtás, ne, kisfiú.

Ő maga nem evett semmit, s ezen egy kicsit felderültem. No, mégis tündér lehet.

Hát különös tündér volt. Ránézek megint a kezére, ahogy szép fehér ágyat vet a liliputi kanapéra – hát már nincs rajta a vasköröm. Uramfia, ennek lejár a körme! Éjszakára bizonyosan leveti. Ilyent még a mesékben se hallottam.

Nagyon elbáméskodhattam, mert a tündér gyöngéden megfricskázta az orromat.

– Mi az, kis vendég? Mire tátottad úgy el a szemedet?

– A... a... a körme – mondtam zavarodottan.

– A köröm? – nézett a tündér a kezére. – Hát mi különös van a körömön? Gondolom, ez is csak olyan, mint más emberé.

Egy kicsit eltűnődött, aztán megint a furcsa kedves kis nevetés következett.

– Ahá, tudom már, mire gondoltál! Nem köröm volt az, te bohóka, hanem a gyűszűm. No, szép kis szűcsgyerek vagy, ha még a gyűszűt se ismered meg!

De most már nemcsak ő nevetett, az öreg kanári is elnevette magát álmában, az öreg óra is tizenháromat kakukkolt jókedvében tizenkettő helyett, s még a mogorva öreg Pajtás macska is úgy húzta föl a szája szélét, mintha nevetetnékje volna.

Nagyon megszégyelltem magam, s mikor a tündér azt kérdezte, mit gondolok, kicsoda ő, alig tudtam felelni:

– Mel... mel...

– Nem mel... mel..., hanem mai... mai... – csúfolt a kis nevetés.

– Meluzina – vágtam ki végre nagy bátran.

A csöppség most már úgy nevetett, hogy hátravetette magát a csöpp karosszékben, amelyről nem ért le a lába a földre.

– Nem ismerem, akit emlegetsz, kisfiú. Az is varrónő? Talán kisruha-varrónő?

Annyi aggodalom csicsergett a hangjában, hogy siettem a megnyugtatóssal.

– Nem az az. Szép Meluzina egy tündérnek a neve.

A pápaszemes öreg tündéren megint erőt vett a halk kacagás.

– Persze, elfelejtettem, hogy te egy bolondos kisfiú vagy, akinek mindig a tündéreken jár az esze. Én nem ismerem a tündéreket, fiúcska. A Meluzina tündért sem ismerem. Én nem a Meluzina vagyok, én a Malvinka vagyok, a kisruha-varrónő. Te nem hallottad még a hírét a Malvinkának? Persze, nem is hallhattad, mert én csak úri házaknak dolgozom, úgy bizony.

Kevélyen intett a fejével, és kevélyen csörögtek a pápaszemdrótok.

– Ide nézz, kisfiú!

Kinyitott a falban egy gombocskára nyíló ajtót, és intett, hogy kukucskáljak be a fülkébe. Teli volt icike-picike szoknyácskákkal, amik kötelekre aggatva piroslottak,

kéklettek, zöldelltek, sárgállottak, mint nagy virágfejek. Megint motoszkálni kezdett bennem a tündérek gondolata. Olyanformán képzeltem, hogy ha már az öreg néni maga nem tündér is, legalább tündéreknak dolgozik. Olyanoknak, akik üres madárfészkekben laknak bokrok sűrűjében, fák koronájában. Mert az lehetetlen, hogy gyerekek lehessenek olyan picik, akik ekkora ruhában járnak.

Furcsa álmaim voltak azon az éjszakán a ködmönkém alatt, amivel betakargatott a tündérek varrójának gyöngéd keze. Láttam, ahogy szárnya női Malvinkának, és beröppen egy nagy fehér liliumkehelybe. Ott volt a Pajtás macska is, és addig nézett bánatosan a gazdasszonykája után, míg egyszerre csak szakálla nőtt, s már akkor nem is a Pajtás macska volt, hanem az öreg Küsmödi, a bűbajos ember.

MEGURASODOM

Napkeletnek szolgált Malvinka szobáján a muskátlis ablakocska, a kelő nap sugarai hamar közénk nyilaztak a tarka álommadaraknak. Nemhiába hogy a malomházban mindig félhomály volt – sose hittem volna, hogy egy szoba ennyire megtelhet fénnel. Ugyan az is lehet, hogy vannak olyan szobák is, amelyekben bent kel föl a nap, és belülről süt kifelé a világra.

A csöppke tündér fürgén tipegett ide-oda. Az egyik széket odahúzta a kanapé mellé – emelni nem nagyon bírta –, arra fehér porcelán csészét tett, abba szép nagy kockacukrot rakott, aztán egy bögréből feketét öntött bele, egy másikkal meg fehéret. A fehérről tudtam, hogy tej, hanem a feketéről nem tudtam, hogy kávé. A malomházban nem volt járatos ilyen előkelő vendég. A mesékben sem volt szokás még abban az időben a kávézgatás. Hát nem csoda, ha most arra gondoltam, hogy az valami fekete tehénnek a teje lehet. A szaga azonban pompás volt, ahogy a tündér a fehér tejjel összekevergette. Szívesen nézegettem rá, föl-fölemelve a fejemet a vánkosról, csak nem voltam benne bizonyos, hogy nekem van-e szánva.

– Persze hogy a tiéd – kacagott a tündérke. – Csakhogy előbb meg kell ám szép tisztára mosakodni. Odakint találd a vizet a konyhán. Én elszaladok a pékhez, addig te szépen felöltözhatsz.

Hát hiszen a mosakodásban nem is lett volna semmi hiba, azt én elvégeztem illendően, de azért a tündérke mégis elégedetlenül csóválta meg a fejét, mikor visszatért.

– Jaj – azt mondta –, hát a fésűre miért haragszol? Gereblyézd össze hamar azt a szénaboglyát a fejedben! De urasan ám, kis Gergő, mert énnekem csak úgy tetszik.

Nemigen tudtam, milyen az uras fésülködés, de azért csak nekimentem a nagy nyeles fésűvel a hajamnak. Sűrű fekete hajam volt, kemény, mint a drótszög, mentül jobban döfködtem, annál széjjelébb meredezett.

– Nem jó lesz úgy, gyermekem – tartott elém Malvinka egy kis lábas tükröt. – Nem uras. Az urak nem szoktak sündisznót hordani a fejükön. Na, gyere, majd én veszek a kezem alá.

Munkába vett kífésűvel, nagyfésűvel, kiskefével, nagykefével, csak nem ért az semmit. Mire az egyik oldalon letapasztotta a hajamat, a másikon újra égnek ágaskodott.

– Nagyon nevetlen hajad van – mondta szomorúan –, hanem megállj, most mást próbálok veled.

Fölbontotta a tegnapi esti kincses skatulyát. Mindenféle színes selyempántlikák voltak benne, azok közül kiválasztotta a legszelebbet – szép pünkösdirózsa színe volt –, s takaros csokrot kötött belőle a nyakamba.

– Így már uras – nézett rám kedvtelve –, ehhez a szép ködmönhöz különösen illik. A Pajtásnak is ilyen nyakravalója volt gyerekkorában.

Neve hallatára Pajtás fölemelkedett a kályha elől, és egy ugrással fönt termett az asztalon, ahol halk miákolással fejezte ki azt a kívánságát, hogy szeretné látni a reggelijét.

Egy csöppet sem lepett volna meg, ha a jólelkű tündérke most hozzákezdett volna egeret fogni a Pajtásnak, de a fekete macska kegyesen beérte egy tányérka tejjel is. Az én csészém is az asztalra került friss kiflivel, s a tündérke átengedett engem is a reggelizés örömeinek. Ő maga beült a nagy karosszékbe, fölhúzta a vaskörmöt, és elővett valami pipacszínű félbemaradt ruhácskát. Csak akkor szólalt meg, mikor Pajtás is tisztára nyalogatta a tányért, én is a csészét.

– Hát egy pohár vizet tudnál-e nekem behozni a konyhából abban a talpas kék pohárban?

A talpas kék pohár ott állt a sublóton, mindenféle apró csecsebecse közt. Szaladtam ki vele a konyhára, teleöntöttem a zöld mázas korsóból, és vittem be nagy készségesen a tündérkének. Csordultig tele volt – gondoltam, majd örül neki. A szegénysoron annak szoktuk teleönteni a poharát, akit nagyon szeretünk.

A tündérke azonban dicséret helyett megpirongatott:

– Jaj, kis Gergő, az urak nem így szokták ám! Tányéron kellett volna hoznod a vizet!

A fülem hegyéig vörösödtem szégyenletemben, ámbár nem nagyon értettem a dolgot. Furcsa szokásaik lehetnek az uraknak, ha tányérból isznak. Mink a malomházban hétköznap kancsóból ittunk, vasárnap pohárból. Ha én otthon tányérból ittam volna, nekem szülém azt mondta volna: „malac”.

Mindegy, no, ha az urak így szokták, hát csináljuk urasan. Levettem a konyhapárkányról egy rózsás kistányért, és abba öntöttem a pohárból a vizet. Az ám, de hát mit csináljak most a pohárral? Ilyen nehéz kérdéssel azóta se találkoztam az életben. Nagy öröm volt, mikor végre mégis rájöttem, mit kell itt csinálni. Azt csináltam, hogy a tányért rátettem a pohárra, a poharat két marokra fogtam, úgy állítottam be a tündérke elé. Hadd lássa, hogy ha akarom, tudom ám én, mi az illendőség!

Kis kacagások egész sortüze lett a jutalmam. Alig tudott szóhoz jutni Malvinka a nevetéstől.

– Kis Gergő, te vagy a legmulatságosabb kis fickó a világon. Ha tündér volnék, téged fogadnának meg tündérinasnak. Hát te beállnál-e hozzám?

– Beállnék – vonogattam a vállam szégyenlősen.

– No, kis Gergő, akkor ásó, kapa választ el minket egymástól, mert én már meg is fogadtalak. Te leszel a kis cselédem, hat nap lesz a fizetésed, hetedik a ráadás. Most pedig kapd a locsolót, szaladj a kertbe, itasd meg az árvácskákat.

No, erre már egészen kantáros legény voltam. Legalább majd most megmutatom, mit tudok én.

Kimentem a ház elé, körülnéztem az udvaron. Egy kis létra oda volt fektetve a fal tövébe, azt nekitámasztottam a tetőnek, kihúztam belőle egy szál nádat.

– Minek lesz az, kis Gergő? – kacagott rám a vasköröm az ablakon.

– Hát... kilyukasztom.

– Hát aztán?

– Aztán ezen itatom az árvácskákat urasan – ütöttem fel a fejemet büszkén.

– Sose hallottam, hogy az volna az uras – pittyesztette el a tündérke a száját. – Az lesz az uras, ha a virágra locsolod a vizet, nem a lábad szárára.

Kicsit elszontyolodtam, hogy énnekem már sose sikerül az úri szokásokat eltalálnom. Kedvetlenül osztogattam szét a vizet az árvácskák közt, de az kedvre derített, mikor észrevettem, hogy milyen emberi arcocskájuk van ezeknek az eleven bársonyvirágoknak. Szemük, orruk, szájuk még mozdul is, ha az ember sokáig nézi őket.

Hát én sokáig néztem, s csakugyan mozdultak is a virágocskák. Bohókásan hunyorított a szemük:

– Vigyázz csak, Gergő, mi lesz itt mindjárt!

Az lett, hogy mozogni kezdtek a görgyöcskék, s gurulni kezdtek jobbra-balra, mintha csak alulról fölfelé taszigálta volna őket valaki.

No, ez alighanem valami kincses törpe lesz. Lekapom a kalapom, és várok. Hát előbújik a görgyök közül egy vakondok.

Azazhogy más emberfia azt mondta volna rá, hogy vakondok, de én tudtam, hogy nem vakondok az, hanem valóságosan maga a földvári herceg. Csakhogy el van varázsolva, és addig nem kapja vissza az emberi alakját, míg meg nem találja a két gyémántszemét, amit a hörcsög ellopott tőle. Azért áskál mindig a föld alatt, mert azt keresi.

Ezt a titkot énnekem Messzi Gyurka mondta el. Azt is őtőle hallottam, hogy a vakondok minden kincset ismer a föld alatt, de nem beszél róluk senkinek se, csak annak, aki meg tudja nevetetni.

No, hát a vakondok roppant komoly teremtés lehet, mert még eddig senkiről se hallottam, hogy ő segítette volna kincshez. Bizonyosan azért, mert még senki se tudta megnevetetni.

Az én vakondokom se nevette el magát, pedig ugyan igyekeztem rávenni. Legelőször úgy elgörbítettem a számat, mintha meg akarnám harapni a tulajdon fületem. Szülém ezen mindig nevetett, akárhányszor mutattam be néki a tudományom. A vakondok még csak el se mosolyodott.

„Hát persze, hiszen nincs neki szeme, nem látja, akármit csinálok” – jutott eszembe, mikor már belefáradtam az erőlködésbe.

No de füle van neki. Nagyot kiáltottam rá:

– Vargakorgondorgok, mirgit csirginálgálsz?

Ez madáryelven van mondva, magyarul annyit tesz, hogy: „Vakondok, mit csinálsz?” Értette-e, nem-e a földvári herceg, nem tudom, de az bizonyos, hogy megrettent, és visszafelé tudakolta az utat. Szerencsére még meg bírtam kapni a bársonygallérját. Belecsúsztattam a ködmönzsebbe, gondoltam, ott elszundikálhat addig, míg nevetnékje lesz.

Persze arra nem gondoltam, hogy éppen ebéd alatt jut majd neki eszébe kikéredzeni a zsebből. Éppen a szilvágombóccal estem barátságba, mikor elkezdett kaparászni az oldalamon. Ijedtemben a fülemnek szaladtam a villával.

– Az nem uras, kis Gergő – nézett rám szigorúan a tündérke.

– Igenis... – billegtem zavarodottan – éppen... éppen azt nem tudom...

– Mit nem tudsz?

– Azt nem tudom, hogy... hogy mit szoktak ilyenkor az urak csinálni...

– Milyenkor?

– Mikor... mikor vakondok mozog a zsebükben.

A tündérke egy cseppel elsikította magát, és azt mondta, sose hallotta még, hogy az urak vakondokat szoktak volna a ködmönük zsebébe rakni. És rám parancsolt, hogy vigyem csak ki a kertbe, és borítsam le kisdézsával, később aztán majd szót értünk vele.

Siettem szót fogadni, s pántlikafűből olyan vackot vettem a kert sarkában a vakondoknak, hogy herceg korában se feküdt különben, estére okvetlen megnevettem, majd elmesélem neki, mért járt a kutya mezítláb.

De aztán nem értem rá, mert ki kellett vezetnem a tündérkét a malomházhoz. Szegény szülém, aki még semmit se tudott arról, hogy a könyvkereskedői mesterségben kitelt az esztendőm, nem győzte a kezét csókolni, amiért úgy pártomat fogta. Hát még mikor hallotta, hogy a tündérke iskolába is akar jártni! Már akkor ő bizonyos volt benne, hogy az öreg néni mégiscsak valami jótét-tündér. Hazafelé jövet az öreg Báró cigány putrija mellett haladtunk el. Két purdéja szaladt elejbünk krajcárt kérni, de az öreg visszaparancsolta őket:

– Nem gyöttök vissza mingyárt csizsmát húzni, ha ast a drága súp assonságot akarjátok köszönten! – Az öreg azzal lerúgta a tulajdon nagy habdáit, az egyiket az egyik purdé húzta a jobb, a másikat a másik a bal lábára, úgy sántikáltak elénk összefogódzva.

„Ezt elmondom a földvári hercegnek” – gondoltam magamban.

Ahogy hazaérünk, fölfordítom a dézsát: hát csak egy lyuk van alatta. A kincsnek tudója beásta magát a földbe.

Tündérkém csöndes ravaszsággal mosolygott bánatomon.

GÁ-BOR-KA, GÁ-BOR-KA...

Ahogy most az esztendőök ködén keresztül visszanezék a kisdíák koromra, egész tisztán látom magamat abban a percben, mikor először léptem át az iskola küszöbét.

Biz én aligha el nem szaladok, ha Malvinka nem fogja oly erősen a kezemet. Nagyon félttem, hogy a tanító úrnak is annyi baja lesz majd a fejemmel, mint Kese kalaposnak volt. Éjszakára be is kötöttem jó szorosan egy zsebkendővel, hogy hátha majd attól is összébb mén, de nemigen lett fogantatja a mesterkedésnek. Szerencsére a tanító úrnak nem a fejem szúrt szemet, hanem a ködmönöm. Az volt az első szava:

– Ejnye, te nagy ködmön, honnan hozod ezt a kisiút?

Éreztem, hogy a sok gyerek most mind az én ködmönömet nézi, s ez annyira megzavart, hogy egy szót se tudtam szólni. Csak néztem a nagy fekete táblát, amely úgy lépett előre a két lábával, mintha ő is egész közéről meg akarná csodálni a ködmönt.

No de azért van tündérkéje az embernek kisiskolás korában, hogy kiségitse a bajból. Nem tudtam ugyan, hogy Malvinka mit beszél olyan sokáig a tanító úrral – a kis kacagások sűrűn beleturbékoltak a hangjába –, de a vége az lett, hogy a tanító úrnak is mosolygott még a szava is, mikor hozzám fordult:

– No, ennek a szép ködmönnek a szép csizma mellett szorítunk helyet. Mit szólsz hozzá, kis Cötkény?

A második pad szélén fölállt egy fiúcska, akinek jóformán csak a kis egérképe látszott ki a padból, és megszólalt vékony cérnaszálhangon:

– De nem cseléjem ám el vele a csidmámat!

Úgy csengett a szoba a nagy nevetéstől, hogy az ablaküvegen mászkáló bágyadt legyek is mind fölrezzentek bele. Fülíg vörösödve néztem le a lábamra – bizony az ujjaim kikukucsáltak a rongyos bocskorkámból.

Mikor meg aztán beültem a padba a kis Cötkény mellé, végképp megfogta a szívem fehérségét az irigység füstje. Sárga szattján volt a bőre a csizmának, ezüstpityke a rááján – az én egyszeri sarkantyús csizmamát ehhez képest semminek se hívták.

Az igazi nevezetessége pedig az volt a csizmának, hogy csikorgó volt a talpában. Mégpedig olyan okos csikorgó, hogy mindig a gazdája nevét csikorogta:

– Gá-bor-ka, Gá-bor-ka!

Egész hazáig hallottam ezt a szívszaggató csikorgást, mert útközben kiderült, hogy a kis Cötkényék háza a Malvinka háza mellett van. Meg az is kitudódott,

hogy a kis Cötkénynek Cötkény varga az apja, aki az én tündérkémmel is jó barátságban van, mert ő szokta a papucskáit foltozni.

Mert csak olyan foltozóvarga volt az a Cötkény, annak se valami kapós. Mindössze az öreg Bátor cigány volt vele megelégedve, az nem győzött eleget hálálkodni neki, ha foltot vetett a rongyos bocskorára:

– Aranyozsa meg azs Úristen ast a drágalátos kezsit, akivel ilyen szép nagy foltokat tud vetegetni, hogy nem látsik tőlük a bocskor.

Nem tudott az ez istenadta Cötkény rendes lábbelit varrni senkinek a kerek világon, csak a tulajdon kislfiának. Hanem az aztán olyan remekbe készült ám, hogy az angyalok is eljárálhattak benne.

Ahogy hűvösödni kezdett az idő, a tündérke átvezetett a kis csizmák híres mesteréhez, aki alig látszott ki a háromlábú széken a sok rossz csizma közül. Malvinka elmondta neki a kívánságomat, mire ő rábiccentett a fejével:

– No, az nem nagy dolog!

De olyan furfangosan mosolygott, míg a lábamat mérte, hogy én mindjárt arra gondoltam: nem lesz ennek jó vége.

Nem is lett. Egy hét múlva készen hozták haza a csizmát, kis pajtásom, Gáborka meg az apja. Fölrántom: puha, mint a patyolat, mégis feszül, mintha öntve volna.

– Neked is van most már szép csizmád – simított rajta végig Gáborka nagy szakértelemmel. – Az én apám csinálja.

Lépek egyet az új csizmában: csikorog-e? De csikorog ám! Hallga csak, mit csikorog? Tudja-e a nevemet?

– Gá-bor-ka, Gá-bor-ka – mondja a csizma, ahogy lépkedek benne.

Elpityeredtem, mint a megrepedt teknő, s alig tudtam elmondani a nagy zokogástól, hogy hol szorít a csizma. Szegény Gáborka is ríva fakadt velem együtt, a tündérke nevetett, az öreg Cötkény pedig vállát vonogatta zavarodottan:

– Már ez így van, kérem alássan, már én erről nem tehetek, kérem szépen. Engedelmet kérek, de én csak olyan csizmát tudok készíteni, amelyik a fiam nevét csikorogja.

S ahogy a sápadt, egérképű kisgyerekre nézett, úgy sütött a szeretet a szeméből, hogy az én szívem is megmelegedett tőle. Letörülgettem a könnyeimet, és fölvidámodva nézegettem a lábamon a csizmát. Igaz, hogy az én nevemet nem tudja, de azért mégiscsak gyönyörű csizma ez. Fénylett a szára, mint a tükör: a Pajtás odakullogott eléje, és ahogy meglátta benne magát, haragosan tüszentett. Azt hitte, valami idegen macska tolakodott a házba.

Attól fogva aztán együtt csikorgattuk a csizmát Gáborkával nagy kényesen az utcán, az iskola homokos udvarán, az öreg templom márványtéglaín. A különbség csak az volt kettőnk közt, hogy én keményebbet léptem, és gyorsan kocogtam, Gáborka pedig erőtlén, vézna lábaival lassan tipegett mellettem. Sokszor meg-megállt, míg kiköhögi magát, és nagyon büszke volt rá, hogy milyen különösen tud ő köhögni.

– A', hallgasd csak, Gejgő, milyen tambuja van a mejjemben!

Egyszer aztán végképp elmaradt mellőlem Gáborka. Elment tamburázni az égi mezőkre, amiknek kék bársonyán nem szoktak csizmában futkározni az angyalkák. Azt hiszem, a Gáborka mennyei szobájában aranyszögön lóghattak a csikorgós csizmák, és a kis Cötkény csak olyankor rántotta fel őket, mikor szép tiszta, holdas éjszakákon leröppent az öreg foltozóvargát meglátogatni a zörgős szalmanyoszolyán.

Így kellett lenni, mert az öreg Cötkény azt újságolta egyszer a Báró cigánynak, aki téli időben be-bekukkantott a műhelybe egy kis maradék pörkölt káposztára:

– Rosszacska már a csizmája annak a szegény gyerekeknek.

Az öreg Báróval éppen ott volt a kis Bárók közül is valamelyik, nagyban melegítette szegény a padkán a szűröcskáját.

– Bizs ennek rosszacska – nézett rá Báró apó a gyerek kékre dermedt lábaira. – Mert egyéb csizmája még nem volt neki annál, amit azs istenke sabott neki. Mert tudja, mester, nem akarom ilyen fiatalon elkényestetni.

Cötkény vargának szomorú mosolygás derengette be a képét:

– Csakhogy én nem a rajkót gondoltam ám. Az én Gáborkámat láttam az éjszaka álmomban. Meg is ígértem neki, hogy új csizmával várom, mire megint hazajön. Ne szégyellje magát szegényke az angyalpajtásai közt.

Se a nagy Báró, se a kis Báró nem sokat értett ebből a beszédből. Legfeljebb arra gondoltak, hogy a nagy szomorúság megzavarhatta egy kicsit az eszét az öreg mesternek. Hanem azért egypár nap múlva az öreg Báró megint csak betért melegedni. Éppen én is ott lábatlankodtam a műhelyben, mert a Gáborka elmúlása után is tartottam a barátságot a szomszédal, még tán jobban, mint azelőtt.

Ő a fia helyett simogatott engem, én az apám kezét éreztem az övében.

A mester nagyon nekiörült a cigánynak:

– Ejnye, de jókor jössz, Báró! Nézd e, kész a Gáborka csizmája. Mindjárt kiakaszthatjuk a szögre az ereszet alá. Hiszed-e, hogy reggelre már a lábán lesz a gyerekeknek?

– Hisem, uram, hisem – bizonykodott sunyi képpel Báró, s alig várta, hogy beesteledjen. Akkor aztán szedte-vette sebesen a sátorfáját, azt mondta, nem akar útjában lenni az angyalkának. Nekem is nagyon a lelkemre kötötte, hogy tisztuljak haza, s még az ablakon se nézsek ki ezen az estén, mert elkap a markoláb.

Hát én nem is néztem volna ki kerek e világerért, és reggelre csakugyan a lábán volt a csizma a gyerekeknek.

Persze én nem tudtam erről semmit, szentül hittem, hogy csakugyan az én egérképű pajtáskám vitte föl a csizmát a csillagablakos városba. Hiszen délben már tanácskozott a két öreg, hogy bizony az angyalkáknak is elkelve valami jó meleg csizmácska ebben a gonosz téli időben.

– Hm, de honnan tudjam én azt hirtelenében, hogy hányan vannak azok az angyalkák? – simogatta a mester a nagy kopasz homlokát.

– Hisen nem kell mindnyájának – hunyorított Báró, mintha ő volna a legjáratosabb a mennyországban. – Csak azoknak, akik a gyerekekkel játcsogatnak. Elég less öt pár csizmácska. Majd meglássa, mester uram, mind elhordódik azs a sögrül. Akire szükség nem less, azs ott marad.

Gáborka akkoriban sűrűn járogathatott haza, mert rövidesen eltűnt a szegről öt pár kis csizma, és Cötkény varga soha olyan megbékélt szívvel nem járogatott a templomba, mint akkoriban. Ajtónyitáskor már ott volt, s csak akkor készülődött kifelé, mikor Gáspár apó már a gyertyákat oltogatta. Addig mindig a Gáborkájával beszélgetett, akinek arcocskája a tömjénfüstben libegett előtte.

– Nini, Cötkény öcsém – mondja neki egyszer Gáspár apó –, jöjjön csak ki egy kicsit a Cigány-tóra, mutatok valami szépet.

A Cigány-tó a város szélén volt, oda ballagtunk ki mind a hárman szépet látni. Hát az csakugyan szép volt, ahogy az öt kis Báró purdé ott csúszkált a jégen, meg ugrándozott a ropogós havon vadonatúj szattyánbőr csizmában.

– Tudja-e kelmed, Cötkény uram, micsoda csizmák ezek? – nevetett csúfondárosan a harangozó.

Cötkény szelíden elmosolyodott.

– Hát már hogyne tudnám? Csak ismerem a magam munkáját.

– Nem a Gáborka hordta ám el a csizmákat, hanem az a semmiházi Báró cigány – dörmögött bosszúsan Gáspár apó –, maga beszél a rosszcsont az egész városban.

– Tudom én azt, jó ember – békítette Cötkény a nagyhangú harangozót. – De a kis cigánygyerekek lábán is csak a Gáborka csizmái azok. Hallgassa csak kelmed!

A kis csizmák a téli csendben vígan csikorogtak a havon:

– Gá-bor-ka, Gá-bor-ka...

Akkor kezdett bennem először derengeni valami világosság, hogy miféle tündérek laknak az emberi szívben. S mikor hazaértem, többé már nem uraságból csókoltam meg az én tündérkém töpörödött kis kezét, mely gondviselés gyanánt takarta be az én gazdátlan kis életemet.

PULI

Nemhiába hogy magános gyerek voltam a malomházban, sokáig az maradtam az iskolában is. Nem tudtam sehogy se közédedesdni a többi gyerekeknek. Csak a kis Cötkénnyel barátkoztam össze, mert az is olyan kevés beszédű, öreges kisiú volt, mint én magam.

De mikor megüresedett mellettem a helye a padban, megint egészen egyedül maradtam. Se én nem kerestem a fiúk barátságát, se ők az enyémet. Ha valamelyik megszólított, szerettem volna a tulajdon ködmönöm zsebébe bújni.

Emlékszem rá, hogy mikor még majorsága volt szülémnek a malomház udvarán, a kiscsirkék közt mindig volt egy kiverős, aki sohase tartott a többivel. Én is ilyenformán voltam a fiúkkal. Ha ők kint hányták a hengerbuckot a füves udvaron, akkor én bent maradtam az iskolaszobában, és négykézláb bujkáltam a padok alatt. Ilyenkor mindig medvének gondoltam magamat, próbálgattam mindenféle ijesztő morgásokat, és föltett szándékom volt, hogy ha a nagy Cintula most belép, akkor ráugrok és szétszaggatom.

Ez a nagy Cintula volt a legnagyobb és legvásottabb fiú az osztályban. Irigyeltem is, meg féltam is tőle. Azért irigyeltem, mert ha két ujját a szájába tette, olyan sivítósan tudott füttyülni, mint a vasút. Titokban én is próbálgattam ezt, utoljára már az egész öklömet bedugtam a számba, mégse lett belőle egyéb, mint hogy majd megfulladtam.

Félni meg azért féltam a nagy Cintulától, mert borzasztó erős volt. Egy karján is megbírja a tótágast, azzal dicsekedett. Ezt a tudományát ugyan nem mutatta be soha, de én elhittem neki. El is határoztam, hogy medve képében is csak hátulról ugrok rá, hogy meg ne tudja, ki szaggatta szét.

Persze a nagy Cintula mindig arccal előre lépett be a szobába, és így a szétszaggatásból soha se lett semmi. A dühös vérmedve úgy összegömbörcödött, mint a sündisznó, és mindig úgy tett, mintha leejtett volna valamit, és azt keresné.

A nagy Cintula persze ravasz fiú volt, és akárhányszor csak azért is betoppant a terembe, hogy rám ijesszen. Egyszer aztán az egész osztály füle hallatára azt mondta a tanító úrnak:

– Tanító úr, kérem, ez a ködmönös fiú mindig úgy bujkál a padok alatt, mint egy puli.

A tanító úr ugyan a méterrúddal a feje búbjára koppantott a nagy Cintulának, de énrajtam az már nem segített. A *puli* nevet többet le nem lehetett rólam mosni. De még azt csak elviseltem volna, ha tisztességesen pulinak szólítanak. Csakhogy úgy szólítottak ám, ahogy Messzi Gyurka szokta a Mitvisz kutyát:

– Ne, puli, ne!

S mikor a megbérmálás után a tanító úr legelőször fölszólított, a nagy Cintula megint elvihogta magát az utolsó padban, s halkán kipisszegett a keze feje mögül:

– Pssz, pssz, pssz!

Arra én úgy megszégyelltem magam, hogy se fűt, se fát nem tudtam mondani. Se akkor, se azután soha többet. Akárhogy tudtam a leckét, ki nem tudtam a számat értelmes beszédre nyitni. Csak tátogtam, mint a potyka a horgon. Mindig a fülembé ütődött a *pssz, pssz*. Olyankor is hallottam már, mikor senki se tett úgy.

Tanultam pedig én annyit, hogy egész belefakultam már. Tündérmég ugyan nem vette észre, se szülém, akit minden vasárnap fölkerestem a malomházban, de Messzi Gyurka megcsóválta a fejét, mikor benéztem hozzá a kukoricaszár kunyhóba.

– Nagyon nemszeretemszíned van, gyerek. Olyan vagy, mint ősz elején a tarhonyás zacskó. Ugyan mi akarsz lenni azzal a sok tudománnyal?

– Szolgabíró, Gyurka bácsi – feleltem hirtelen. Mert akkoriban sokat láttam a szolgabírót tükrös hintóban elhajtani az iskola előtt.

– Hát hiszen utóvégre az is tisztességes mesterség – bökdöste az öreg a hosszú botjával a kukoricák porhanyó tövét. – De te már olyan nagyon okosra tanulod magad, ahogy a színedről látom, hogy azzal a nagy ésszel csősz is lehetnél.

Én mindig tudtam, hogy a csőszmesterséghez ész kívántatódik, hanem öreg barátom még többet ért, mint amennyire én becsültem.

Azt kérdi ugyanis tőlem harmadnapra a tanító úr az iskolában:

– No, Gergő, mikor találkozol megint a csősz bácsival? Hogy is hívják csak? Messzi Gyurkának, ugye?

– Annak – feleltem minden csodálkozás nélkül. Egészen rendén valónak tartottam, hogy Messzi Gyurkát a tanító úr ismerte.

– Na, hát ha beszélsz vele, mondd meg neki, hogy tiszteltetem. Derék ember, nagyeszű ember az.

Büszkébb voltam, mintha engem dicsért volna meg a tanító úr, hanem azért az üzenetet mégse adtam át Gyurka bácsinak, mert nem engedett szóhoz jutni, mikor másik vasárnap fölkerestem. Kiabált elébem már messziről:

– Tyű, kukorica meg a bajusza! – ráncolta össze a seprűforma szemöldökét –, rossz hírt mondtak rólad, Gergő deák. Nem lesz már belőled kukoricacsősz, de még szolgabíró se. Szót értettem a héten a tanító uraddal. Betisztelegtem hozzá a Mitvisszel együtt. Vittünk neki egy kis gyenge kukoricát. Már csak mondja meg, mi válik belőled, tej-e vagy túró. Hát nem jót mondott rólad. Se tej, se túró, azt mondja, hanem aludttej. Mindig ijedt vagy, ha szólnak hozzád, mint délben a hajnalicskavirág.

Nagyot fújta Gyurka bácsi, és megtörülgette a verejtékes homlokát az inge ujjával. Nyilván világéletében nem beszélt még ennyit egyfolytában. De aztán megint csak megszólalt:

– Hát mondd meg most már énekiem, szolgám: mért hagyod otthon az eszedet, mikor elindulsz az iskolába?

– Viszem én azt magammal, Gyurka bácsi, csak nem merem előadni – törtem el a kis mécesest. S elsírtam-ríttam nagyeszű barátomnak, hogy milyen anyámasszony katonája vagyok én az iskolában.

A csősz megcsóválta nagy szürke fejét.

– Ejnye, ejnye, öcsém, hogy erről előbb nem szóltál! Tudok ám én orvosságot errül is. Mindjárt előkerítem, megállj!

Azzal lebukott a kunyhó belsejébe. Vártam szívszakadva, mit hoz a gyávaság ellen ez a nagyeszű ember.

Nem tudtam tisztán látni, mikor visszajött, rossz bográcsot szorongat-e a hóna alatt vagy pár szárítószakajtót. Mikor eléem tartotta, akkor láttam, hogy a rejtélyes holmi valami nagy kajla juhászkalap lehetett fiatalkorában. Most már csak madárijesztő fejébe lehetett volna tenni: csak úgy füstölt belőle a por, ahogy szétterítette a földön, és megrázogatta gyöngéd szeretettel.

– Mit szólsz ehhez, deák úr?

– Hát elég csúnya jószág.

– De szép volt ám ezelőtt negyven esztendővel, hékám! Olyan volt ez, mint a bársony, míg a zsír ki nem verte! Meg volt ez festve szép bakacsinfeketére, míg a penész ki nem szívta belőle a festéket! Volt ennek selyempántlikája, míg az egér le nem rágta róla. Vadonatúj kalap volt ez, mikor én juhászbojtárrá cseperedtem!

– Föl nem tenném száz forintért – mondtam gyanakodva.

– Fölteszed biz ezt, deákom, száz forint nélkül is. Mert ennek a kalapnak az a fortélya van, hogy akinek ez van a fején, az testben, lélekben százszor olyan erős lesz, mint azelőtt volt.

– No, akkor ez olyan lehet, mint a Fortunátus kalapja – tátottam el a számat.

– No, gyerek, ne tátogj, hanem bújj bele. Énbőlőlem is azért lett ilyen nevezetes ember, mert ebben nevelkedtem.

Már akkor rá is ejtette a fejemre az egyszer volt, hol nem volt kalapot. Király a fia fejére nem teheti olyan büszkén a koronát.

– Olyan vagy benne, mint Árgyéus királyfi. Kár, hogy az én kvártélyom falán nincs tükör – rá nem ismernél magadra, ha belenézniél.

No, éppen elég tükör volt nekem hazafelé menet az utca. Még az ismerős kutyák is mind megugattak. Minden ember jókedvű volt, akivel találkoztam, még olyan is volt, aki azt mondta a másíknak:

– Nézd csak azt a kisgyereket!

Kezdtém hinni, hogy valami nagyszerűen állhat nekem az öreg kajla kalap. De a kapunkban mégiscsak lekaptam a kajlát, és elövettem a hónom alól a pörgét. Nem akartam, hogy Malvinka néni előre megtudja, miben törjük mink a fejünket a nagyeszű csőszszel.

Éjszakára a kertben hált a kajla kalap, jól teleszítta magát harmattal. Alig bírtam emelni, olyan nehéz volt, s egyszerre leszaladt az orrom hegyéig. Minduntalan fel kellett tologatnom, hogy egy kicsit kinézegethessek belőle a világba.

Még messze volt a nyolc óra, a fiúk mind az iskola előtt nyüzsögtek a kocsiúton. Persze most is a nagy Cintula vitte köztük a szót, de ahogy engem meglátott, mindjárt felém fordult, és elrikkantotta magát:

– Nini, gyerekek, nézzetek csak oda, milyen szép kalapos puli!

„No – meresztgettem a nyakamat a ködmön meg a kalap közt –, most mindjárt kipróbálom, mit tud a kajla!”

Azzal ledobtam a könyvem, és se szó, se beszéd, nekiugrok a nagy Cintulának, megkapom derékon, s úgy teremtem a földhöz, hogy csak úgy nyekken. De még meg is gyömöszöltem a nagy mihasznát, és mikor föleresztettem, azt mondtam neki:

– Ha elég nem volt, szóljál máskor is.

Fölcihelődött a nagy Cintula, de nem szólt se jót, se rosszat, csak az oldalát tapogatta. Aztán hirtelen beült a padba, s előszedte a könyveit, mintha ő volna a legszorgalmasabb gyerek a világon.

Megérezte, hogy lemúlt róla a királyság, és jól érezte. A fiúk engem fogtak körül, mint valami diadalmas hadvezért. Boldog volt, aki a gúnyám végigsimogathatta:

– Ejnye, de szép kis ködmön! Ejnye, de takaros kis kalap!

Mikor bejött a tanító úr, és engem szólított fel elsőnek, ránéztem a fogason a kalapra, és úgy mondtam a leckét, mint a vízfolyás, alig lehetett megállítani. A tanító úr csodálkozva nézett rám, mintha kicseréltek volna.

De nem is vártam ám vasárnapot, hanem iskola után mindjárt kinyargaltam a Messzi Gyurka birodalmába. Lengettem elejbe a kajla kalapot messziről.

– No, szolgám, hány hét a világ? – hunyorított rám jókedvűen. – Tett-e csudát a híres kalap?

– De tett ám – újságotam büszkén –, nem vagyok már puli!

Erre aztán nagyot nevetett az én öreg barátom, és lekapta a fejemről a Fortunátus kalapját:

– No, hát akkor nincs már rá szükség, ne járj benne, a világ csúfjára. Csak nem gondolod, te csacsi, hogy ebben a rossz kalapban valami búbajos erő van? Hanem azért ne hagyd el magad nagy kalap nélkül se, szolgám, hanem akárhová kerülsz, állj meg a talpadon emberül.

NÉHA A BŐ KÖDMÖN IS SZORÍT

A nagy kalappal való történet egy kicsit gondolkodóba ejtett. Nini, hátha a ködmöntündér is csak ilyen figurázás. Hátha egyszer arról is kiderül, hogy egy morzsa tündér se lakik a juhbőrben.

Esteli vetkőzéskor sokszor el-elnézegettem a ködmönt, hogy hátha vallana valamit, de nem volt azon még egy fésülés se. Még csak meg se kopott, olyan friss volt minden virágja, mint az utolsó öltés órájában. Pedig hordtam télen-nyáron, akárhogy ellenkezett velem a tündérke, hogy ez nem uras. Ebben az egyben nem engedtem neki. Azt mondtam mindig, megfogadtam az édesapámnak, hogy addig hurcolom a ködmönt, míg benne tart, a fogadásomat pedig meg nem szeghetem.

– Makacs vagy, kis Gergő, mint az állott szövet – csóválta meg a fejét bosszúsan a tündérke, és aztán hirtelen hozzátette, hogy tán szolgabíró koromban is ködmönben akarok járni.

Azt hitte, hogy ez borzasztó ravasz kérdés, de én még ravaszabb feleletet adtam rá. Azt, hogy miért ne járnék, a birka is csak azt a ködmönt hordja birka korában is, amit bárány korában viselt. Minden vitatkozásunk ezen végződött, és ilyenkor a tündérke nem tudott mást tenni, mint hogy kivett egy kockacukrot a békateknős pikszisből, s azt elfelezte köztem meg az öreg kanári közt. Szemmel láthatólag nagyon okos fiúnak tartott az ilyen feleletekért.

Attól igazán nem kellett tartanom, hogy ki találom nőni a ködmönt. Áldja meg az isten a drága kezét, amely szabta, úgy volt az szabva, hogy kétszer is belefértem volna. Hanem azért tudja az isten, hogy történt, egyszer-kétszer mégis nagyon szűknek éreztem az én bő ködmönömet.

Egyszer például, ahogy a város szélén a homokbányák körül métáztunk a pajtásaimmal, látom, hogy az egyik bánya felől kikanyarodik az országútra egy asszony. A feje be van kötve nagykendővel, a hátán zsákot cipel. Az bizonyosan tapasztó földdel lehet tele, mert nagyon meggörnyed alatta.

Rátátom a szemem az asszonyra, s ahogy a szél meglibbenti a kötőjét, arra gondolok, hogy nini, de olyan kötője van ennek a néninek, mint szülémnek.

– Vigyázz, Gergő! – kiált rám az adogató, a Veszkény prókátor fia, és fölhajítja a labdát.

Fölütöm olyan magasra, hogy tán vissza se esik többet, a fiúk hátrameresztett nyakkal néznek utána, de az én szemem megint csak a nénikén van. No, egészen szülémet formázza így messziről. Az ám ni, mintha mondta volna is szülém a múlt vasárnap, hogy tapasztani kellene már a malomházat, mert mind kimozgósodtak a téglái.

– Vigyázz, Gergő! – kiált megint Veszkény Gyuszi, és akkorát suhintok a labdára, hogy a szőlők aljáig szaladnak utána nagy kurjongatva a többiek.

Én meg nézek az asszony felé, alig bír döcögni szegény. Le akarja tenni a zsákot, de inkább magától esik az le a válláról. Ráül, törüli az arcát a kötőjével, és felém fordul egy kicsit. Megdobban a szívem: szülém az csakugyan! Valaki mintha megtaszítana: szaladj hamar, segíts neki! Mennék is én, de már szállingóznak vissza a fiúk. Sok az úri gyerek köztük – mit szólnak azok hozzá, ha megtudják, hogy az én szülém az a zsákos néni?

Visszaérnek a fiúk, azt javaslom nekik, forduljunk nap ellen, mert ha szemembe tűz a nap, nem látom a labdát. Pedig nem a naptól akartam én elfordulni, hanem szülémtől. Én csakugyan hátat fordítottam az országútnak, hanem a többiek meg most kerültek velem szembe. A Tarán kapitány Laci fia mindjárt el is kiáltotta magát:

– Fogadjunk, Gergő, hogy azt a nénit én ennyiről is hátba tudnám hajítani!

– Elhiszem – nyitnám feleletre a számát, de abban a percben mintha megszorítaná valaki a nyakamat. Odakapok ijedten, körülvesznek a fiúk:

– Mi az, Gergő, tán lódarázs szállt a nyakadba?

– Szorít a ködmön – mondom, és kieresztem a gombot a nyakán.

Nem ért az semmit, most meg már úgy éreztem, mintha a vállamat szorongatná valami erős marok. Lopva hátranézek: fölállt már szülém, nyalábolgatja a zsákot. Főlemelem az ütőfát, de ki is ejtem a kezemből mindjárt. Még el is jaidítom magam, mert most meg már a csuklómban érzek olyan szúrást, mintha csakugyan a darázs csípte volna meg.

– Vesd le a ködmönt! – kiált rám a nagy Cintula. – Az a bajod bizonyosan. Hogy lehet nyáron ködmönben járni?

– Vesd le, vesd le! – biztatnak a többiek is, s megfogom a ködmön szélét, hogy majd kibújok belőle, mert csakugyan nagyon akadozik már a lélegzetem.

Az ám, csakhogy a ködmön nem ereszt. Mentől jobban kapálódozom, annál jobban fog. Tapad hozzám, mintha összenőtt volna velem.

– No, majd segítünk – mondják a fiúk, s belém kapaszkodnak hárman-négyen. Őróluk csurog a verejték, énrólam meg szakad.

Ahogy megfordulok birkózás közben, látom, hogy szülémnek hátán van már a zsák, meg is indult vele, de úgy tántorog, hogy mindjárt elesik. Erre aztán elsikítottam magam:

– Édesszülém! – és szétlökösve a fiúkat, árkon-bokron keresztül rohantam ki az országútra. A többiek persze utánam.

Mire utolértek, akkorra már én ott térdeltem szülém előtt, és könnybe lábadt szemmel könyörgtem neki, hogy én vihessem haza a földet.

– Hová gondolsz, kis bolondom? – mondta nevetve, de az ő szeme is telefutott könnyel. – Hiszen meg se bírnád mozdítani. Aztán meg mind elkeverné a drága szép kisködmönt.

S megsimogatta a ködmönt, amely nem szorított már egy csöppet se. Gyöngéden, puhán libegett rajtam, s mintha a belevarrt színes virágok mind megelevenedtek volna. Szerettem volna, ha a fiúk is észreveszik ezt a változást,

de azoknak csak a zsákon volt az eszük-lelkük. Mind vinni akarta, és boldog volt, aki legalább hozzá érhetett. Utoljára a nagy Cintula kapta a hátára az egyik végét, Veszvény Gyuszi és Tarán Laci osztottak a másikon, a többiek meg két oldalról kapaszkodtak bele. Nekem nem jutott belőle semmi, szülémmel fogódtam össze, aki nem győzött hálálkodni, hogy neki milyen jó kislfia van.

Az ám! A jó kisfiúnak égett az arca szégyenletében, mint a tűz. S csak azért nem vallottam be szülémnek, hogy én vagyok a világon a leghaszontalanabb kisfiú, mert nem akartam megrontani az örömét. Szegény, nem tudott hová lenni a boldogságtól, ahogy a sok gyerek telezsibongta az öreg malomházat, amely ennyi vidám lármát száz esztendő alatt se hallott. Tarán Laci mindjárt hozzá is akart fogni a tapasztáshoz is, s ha ránk nem estellik, tán még most is ott gyúrjuk a sarat.

Szép holdvilágos éjszakával végződött ez a nap. Malvinka nyitva hagyta az ablakunkat, s a behulló holdfényben alig tudtam elaludni. Csukogattam, nyitogattam a szememet, s egyszer, ahogy kinyitom, látom, hogy a szék karjára akasztott ködmön kinyújtja felém a két ujját.

A tündér – gondoltam félálomban, és nem ijedtem meg egy csöppet sem.

A két ködmönujj pedig egyre közelebb jött hozzám, s mire az arcomig ért, akorra már kéz is volt benne, reszelős, kemény, mégis puhán fogó kéz. Végigcirókálta az arcomat, éreztem, hogy az egyik ujján nagy gyűszű van.

– Apám – mondtam repdeső szívvel, és boldogan süllyesztettem bele a fejemet a két tenyérbe, úgy aludtam egész éjszaka.

Reggel, ahogy elzavartam a szememből az álompillangókat, a ködmön ott volt a helyén, karjai üresen lógtak le, mint akármilyen más ködmönnek a karjai. De az alján szinte lángoltak a peremérvirágok, mintha selymük most szaladt volna ki a túból.

És én megérezttem, hogy egy láthatatlan szempár vigyázza minden lépésemet, és csak akkor mosolyog rám, ha úgy viselem magam, hogy a ködmönnek ne legyen oka szorítani.

AZ EZÜSTKÖRÖM

Az ezüstköröm... Ahogy leírom ezt a szót, és elmosolygom magamat, hirtelen úgy érzem, mintha tündérmék keze érne hozzá félénken a hajamhoz, amely, ó, milyen nagyon „uras” most már: fehéren és puhán tapad a halántékomhoz. Hallom a hangját is, ahogy mondja szelíd kéréssel:

– Kis Gergő, nagy korodban se szabad rossz fiúnak lenned – ugye, nem csúfolod ki a te együgyű, öreg nénikédet?

– Ó, drága tündérmék, te hát nem tudod, hogy mikor a te nevedet leírom, mindig aranytintába szeretném mártani a tollat? És hogy a te nevelt fiad, aki vándorútjában elérte már a napnyugati király birodalmát, még ma sem alszik el soha anélkül, hogy kisdíák módjára az öledbe ne hajtsa a fejét minden este álomba haló gondolatában, és félig lehunyott szemmel meg ne kérdezze tőled:

– Tündérmék, jó voltam ma?

Tündérmék: már én csak így mondom halálos holtomig az öreg kisruhavarrót, ahogy kiskoromban hívtam szülémmel együtt. Egyformán szerettem mindkettőjüket, és szülém tán még nálam is jobban szerette a tündérmékét. Mindig könnybe lábadt a szeme, ha róla beszélt, és sokszor mondogatta:

– Isten anygala ő, akinek lelke éjszaka mindig fölrepül fehér galamb képében az égbe, és aranybúzákat eszik a jó Isten tenyeréből.

Ezt olyan biztosra mondta szülém, mint ahogy arról szokott beszélni az ember, amit színről színre látott. Úgy kellett lenni, hogy szülém lelke sokat találkozhatott a Malvinka lelkével az Isten asztalánál.

Hanem azért akármilyen hamar beleszoktam is az új fészekbe, volt valami, amivel a negyedik esztendőben sem tudtam megbarátkozni. Pedig akkor már nagyon okos fiatal úr voltam, tudtam, hogy a tündérek nem úgy röpködnek az ember körül, mint a verebek, és kezdtem tisztába jönni azzal is, hogy a kincsek nem hevernek úton-útfélen, mint a békasó.

Hanem azért a Malvinka vaskörmétől mindig féltem egy kicsit. Valahányszor felém ásított papírral kibélelt fekete szájával az ócska gyűszű, mintha mindig azt mondta volna:

– Ham, ham, gyerek, bekaplak, én vagyok a százesztendős gyűszű!

Csakugyan rossz szándékban lehetett néha a vén gyűszű, mert meg-megesett, hogy utánam gurult, ha eloldalogtam a varróasztalkától.

– Kapd föl hamar, diákom – biztatott Malvinka –, a te kis derekad még könnyebben hajlik, mint az enyém.

Úgy nyúltam érte, mint valami papírdarabért, de úgy emeltem föl, mint valami ólomdarabot.

– Buzogány ez, nem gyűszű – koppantottam oda az asztalhoz. Akkorát puffant, mint valami órákörte.

– Hát még az én öreg kezemnek milyen nehéz – sóhajtotta Malvinka, felém terjesztve vézna kis kezét, mint valami madárlábat. – Néha alig bírom már a tüt emelni miatta.

– Zrr – gurult végig a gyűszű haragos zörgéssel az asztalon, s mintha csak megszégyenlette volna magát, megint leugrott a földre.

– Megállj, vénség – rúgott rajta egyet a tündérke a papucskája orrával –, majd nem sokáig kínozol már!

Mosolygás sütötte végig az arcát, mint őszi napsugár a virágtalan tarlót. Kis cserépmedve tátotta száját a sublóton a tükör alatt, azt csörgette meg jókedvűen:

– Hallod, Gergőke, hogy csörögnek benne a hatosok? Ha úgy jóllakik a kis medve, hogy már nem fér bele több ezüstpénz, akkor a te kis nénéd ezüstgyűszűt vesz magának. Fényeset, könnyűt, finomat. Úgy bizony, ezüstgyűszűvel varrom én meg egyszer a szemfödeletem. Ezüstgyűszűvel, selyemcémnával. Ne mondhassák az angyalok, hogy mindenkinek szépet varrt ez a Malvinka néni, csak magának nem tudott szépet varrni.

S mikor ilyeneket mondott a tündérke, a szobácska mindig úgy elborult, mintha kifutottak volna belőle a napsugarak. A kanári a szárnya alá dugta az orrát, a kakukkos óra elfelejtett kakukkolni, s a Pajtás macska kelletlenül sompolygott be a kályha mögé. Csak a cserépmedvécske vigyorgott jókedvűen, ahogy a minden lépésre megreccsenő padló megrezentette a sublótót:

– Soká lesz még az, gazdasszonykám, mikor én ezüsttel jóllakom!

– Soká bizony – sóhajtott Malvinka, s előkeresgetve a földről a vaskörmöt, fölhúzta az ujjára, mint valami ólomsapkát, s varrta, tűzte, szegte vég nélkül a sok-sok kis ruhát.

S az öreg asszony meg az öreg gyűszű egyre öregebb lett, a kanári már kezdte elfelejteni az éneket, az óra a kakukkolást, a macska az ásítást, és egyszer a kis cserépmedve se tudott többet csörögni. Hanem vigyorgni jobban tudott, mint valaha.

– Nem tudok szólni, mert tele vagyok ezüsttel – ezt jelentette a vigyorgása, és a tündérke értette ezt nagyon jól.

– Most utoljára veszem hasznodat, te vénség – szorította rá az ujjára a vasgyűszűt, és mint valami buzogánnyal, rákoppintott vele a kis medve fejére.

– Csrrr – sóhajtott utolsót a kis medve, és öntötte ki a cserepei közül az ezüsthatosokat és húszasokat. Biz azok megkoptatták egymást, meg is zöldültek a penésztől, de azért Malvinka mégis gyöngéden söprögette be őket a kötőjébe.

– Mentül rozsdásabbak vagytok, annál fényesebb ezüstgyűszűt kapok értetek.

De még milyen fényeset kapott! A legfényesebbet, amit a Mitetszik ékszeres boltjában találni lehetett. Sütött, mint a holdvilág és könnyű volt, mint a pehely. Vitte is nyomban az úri házakhoz, csodálják meg, mije van neki!

Azon az estén nem is győztem Malvinkát hazavárni. Előszedtem a faliszekrényből a déli maradékot, megeszegettük a Pajtással, aztán Pajtás is a vackába bújt, én is a magaméba. Félálomban voltam már, mikor hallottam, hogy a tündérke a pitvarban letappogja a lábáról a havat. Csöndesen jött a szobába, s hogy föl ne ébresszen, nem gyújtott lámpát. Különbben is csak félhomály volt, mert a tetőkről bevilágított a hó. Láttam a tündérkét, ahogy leveti a kukuláját, odaül az ablakhoz, szép fehér vásznat terít a térdére, beleölti a tűt, s aztán úgy marad a keze a levegőbe emelve: nem győz gyönyörködni a drága szép gyűszűben. S addig-addig nézi, míg egyszer csak elkezd dúdolgatni egy régi-régi nótát, amit talán a bölcsője fölött dalolt még egy rég elporlott ajak, s amit rajta kívül talán senki nem is tudott a világon:

*Zengenek az erdők
és a havasok,
mindenfelől riadoznak
a szép szarvasok.*

És az együgyű ének egyre hangosabb lett, és egyre tágult vele a skatulyányi szobácska is, és mire elaludtam, már mintha rengő nyírfaerdőkben feküdtem volna, amelyek fölött holdvilág helyett az ezüstgyűszű úszkált az égen.

Persze az igazi gyűszűünnep csak reggel kezdődött. Meg kellett csodálni a drága jószágot nekem, a kanárinak, a Pajtásnak, a vízhordó asszonynak, a sánta levélhordónak. Külön meg kellett hallgatni mindnyájunknak, hogy ez a gyűszű magától varr, hogy ebben magától emelkedik az embernek a keze, mint a madárnak a szárnya, hogy ez a gyűszű olyan gyűszű, amilyen még nem volt a világon senkinek, és e nélkül egy öltést se lehetne többet tenni.

Így ment ez délig, amikor beállított hozzánk Messzi Gyurka, egy sajtocskát küldött be tőle szülém. Míg azt hámozgatta kifelé a csősz a tarisznyából, a tündérke egyre hadonászott előtte az ezüstkörmös ujjával.

– Ugyan, vegyél már észre, te öreg csősz! – csillogott-villogott a gyűszű.

Gyurka bácsi szeme azonban nem szokta észrevenni az efféle világi cifraságokat. Most különben sem volt öreg barátom beszédes kedvében. Szedte-vette a cókókját, és istennek ajánlott bennünket. A küszöbön azonban elfütytyentette magát, de mindjárt meg is csóválta a fejét.

– Engedelmet kérek, csak úgy szokásból tettem. Evvel szoktam szólítani a társamat. Ugyan most már hiába szólítom.

Az ám, az öreg puli csakugyan nem gurult elő a füttyszóra.

– Nini – kérdeztem csodálkozva –, hát a Mitvisz?

– Nem visz az már semmit se – legyintett Gyurka bácsi. Inkább ötet vitték el.

– Kicsoda vitte el?

– Hát a markoláb.

No, gondoltam, valahára megtudom, miféle szerzet az a markoláb. Kérem az öreget, mondja is haragosan:

– Hát ahogy beérünk a városba a társammal, elejbünk áll egy fülig-száj siheder. Csupa gider-gödör a képe, mintha nekiszaladt volna a nádtetőnek. Ohó, azt mondja, kié ez a kutya? Nem kutya az, hé, mondom neki, hanem puli. Eb vagy kutya; egyre megy az, azt mondja ő. De nem úgy van az, mondom, mert az eb, az kutya, de a puli többet számít, mint némelyik minden lében kanál ember. No, azt mondja, ha olyan nagy valaki a puli, hát akkor megfizette-e az adóját? Hát, mondom, mért fizette volna, mikor nem tartozik vele? De igenis tartozik, azt mondja, mert a városban ez a törvény. Azzal se szó, se beszéd tovább, fölnyalábolja a pulit, belehajtja a zöld kocsiba, s csak futtából kurjongat vissza, hogy pénz beszél, kutya ugat, holnap ilyenkorig kiválthatom a Mitviszt a rabságból.

Nem bírta magát türtőztetni az öreg, kibuggyant a szeméből a könny. Szokatlan vendég volt az öreg arcon a fényes vízcsöpp, ide-oda gördült, az összevissza barázdák közt keresgetvén az utat.

Tündérkém szemei is szaporán pislogtak a kerek üvegablakok alatt. Az ember pedig leült a küszöbre, úgy törülgette a könnyeit a szüre ujjával:

– Társam, társam, kivel beszélgessek én mármost e világi pusztaságban?

Aztán föl-kászolódott, egy kicsit talán meg is restellte magát, mert dacosan billentette meg a kalapját, fölemelte a botját, és nagyon megfenyegetett vele valakit:

Hej, város, város, te is várhatsz, még én egyszer beléd teszem a lábamat!

Néztünk egy darabig az öreg után, aztán megszólalt a tündérke:

– Kis Gergő, mit gondolsz, mennyit érhet egy olyan izé? Egy olyan ugató szörgombóc? Puli, ugye, annak hívják az ilyen szörnyeteget?

Tündérkém már csak a Pajtás iránt való barátságából is haragot tartott a kutyák ellen. Azt mondta, nem uras teremtések. A pulit meg végképp nem szerette.

No, én annál jobban szerettem a Mitviszt. Sokat ürgéztünk együtt, és én hű maradtam a régi barátomhoz, akármennyire fölvitte az isten a dolgomat. Őszinte lelkesedéssel azt feleltem, hogy a Mitvisz éppen száz forintot ér. Ha tudtam volna, hogy ezer forint is van a világon, akkor annyit mondtam volna.

Tündérkémnek azonban így is leesett az álla:

– Szá-áz for-int! – csapta össze a kezét ijedten: – Azt hiszem, kis Gergő, ezt mégis valami igen okos embertől kellene megtudakolni.

Az igen okos ember Cötkény varga volt, aki azt felelte, hogy ő ugyan a világ minden ebállatjáért se adna egy rézgarast, mert Gáborka nagyon félt a kutyáktól, hanem azért azt hiszi, hogy három pengőforinton ki lehetne váltani a Mitviszt.

Hazavittem a hiteles hírt, elmondtam tündérkémnek, nem felelt rá semmit, csak az ölébe ejtette a varrást, és nézegette az ujján az ezüstkörmet.

– Azt hiszem, kis Gergő – szólalt meg aztán hirtelen –, engem becsapott a Mitetszik ezzel a gúyszúvel. Szorít, is nehéz is, nyilván nem igazi ezüst.

– Nem hiszem én azt, tündérmég – csóváltam meg nagy okosan a fejemet. – Hiszen igazi ezüsthúszasokat adott érte.

Kisvártatva ismét szemügre veszi tündérmég a gyűszűt:

– Ehol ni, már se olyan fényes, mint tegnap volt. A széle már kezd sárgulni. De én nem hagyom ám magam bolonddá tenni. Ohó, gyűszűcske, gyerünk csak vissza a Mitetszik úrhoz! Kikaparom a szemét, ha a pénzemet vissza nem adja.

Abban a nyomban föltette a kukuláját, és útnak indult. Az ajtóból azonban visszaszólt:

– Te meg, kis Gergő, adj hírt addig annak a jó embernek, hogy nézne be hozzánk estefelé. Hátha akkorára megkerül az az izé is, az a szőrmók.

El lehet képzelni, hogy gyorsan jártam, de tündérmég még gyorsabb volt. Mire hazaértünk Messzi Gyurkával, akkorára a Mitvisz már pántlikát is kapott a nyakába, azon fityegett a fényes rézmedália, amiből láthatta ország-világ, hogy a Mitvisznek most már jussa van megharapni az adóvégrehajtót.

– Bembelem-bembelem-bele-bele-bele – buff! – ez volt a pulinak a köszöntője, mikor a gazdáját meglátta. Nem volt valami értelmes mondás, de igen jóleshetett az öreg csősznek, mert nagyon elfogódva veregette meg az állat fejét. Mondani azonban csak annyit mondott neki:

– Ejnye, hejnye, a macska cifrázza ki a füled gombját!

Már hogy aztán a Pajtás szófogadásból tette-e vagy maga jószántából, azt nem tudom, de annyi bizonyos, hogy azonnal megpróbálta a kályhanyakról lenyúlva megbaltázni a puli füle gombját. Amire aztán megint a Mitvisz vicserította ki a fogát, és hálából nyilván minden tudományát kimutatta volna, ha a csősz oldalba nem figyelmezteti egy kicsit a botjával. Erre aztán a *társ* engedelmesen kigurult az ajtón. Gyurka bácsi pedig rántott egyet a szűrőn, és ezzel búcsúzott a tündérmégtől:

– Hát ezt is csak köszönöm!

Kicsit restelltem is magam öreg barátom miatt, mert úgy éreztem, hogy nem egészen urasan viselte magát, és el voltam rá készülve, hogy tündérmég is el fogja pittyeszteni a száját.

Tündérmég azonban barátságosan bölintott, aztán leült az asztalkájához, a kis fonott szakajtóból előkereste az eldobott öreg gyűszűt, fölhúzta, nekifogott a szegésnek, s egy-két öltés után ragyogó arccal fölkiáltott:

– Uramfia, kis Gergő, ez a vén gyűszű olyan könnyű, mint a pehely, öröm vele dolgozni. Tudod, úgy bele van már szokva az ujjam, úgy megnyugszik benne, mint a kisgyerek a pólyában.

A BŰBÁJOS ELŐKERÜL

Az iskolánk sok ablakszemével éppen a piacra nézett. A kapuja is oda feketéllett ki, mint valami nagy tátott száj, amelyik mindig enni kér. Nem is csoda, ha azon a helyen még az iskolakapu is az étvágyat juttatta eszébe az embernek. Azt hiszem, soha többé annyi piros almát, olyan fehér cipót, olyan rózsaszín húsos szalonnát nem látok, mint azon a szép akácfas piacon.

S a legtöbbet az ért abban a piacban, hogy ott csupa jólelkű ember árulgatta a holmiját. Kenyeres nénik, szalonnás bácsik, almás emberek egyforma jó szívvel voltak hozzánk. Hol innen, hol amonnan kiáltoztak rá az emberre:

– Hej, fiúcska, gyere csak erre egy kicsit!

Az öreg Matkóné például mindig elosztogatott köztünk egy kosáralja kis cipót, szíves beszéddel meg is szerezte:

– Na, ilyen kakastejes kenyeret nem eszel ám otthon még pünkösd napján se!

Arra meg már a csókaszemű Fajki bácsi meg nem állhatta, hogy az ökölnyi cipóra rá ne kanyarítson egy ujjnyi füstölt szalonnát. Még a szeme is könnybe lábadt mellé:

– Hej, istenkém, ha el nem vetted volna, az én fiam is ekkora diák volna már!

Támadi bácsi már nem adta ingyen a portékáját. Ő bizony kipróbálgatta először a diákokot:

– No, öcsém, százszor egy hány? – azt kérdezte tőle. S aki ezt a borzasztó nehéz kérdést egyszerre kitalálta, annak adott egy szép kukacos almát. Aki nagyon sokáig találgatta, s akkor se találta ki, annak adott kettőt.

Olyan jó népek voltak azok mind, hogy még az öreg Vízhányóné is meg akart bennünket ajándékozni, pedig ő csak avas zsírt árult szegényke.

– No, Mári néni, annak pedig semmi hasznát se tudjuk venni – szabadkoztunk mosolyogva az öreganyó jó szándéka ellen.

Bezzeg tudta ő! Ha elkaphatta valamelyikünket, annak úgy bekente avas zsírral a csizmáját, hogy ki nem heverte halálos holtáig, bőre szakadtáig.

– Így való ez, gyönyörűm, még a király csizmája sincs így föltisztelve – bólogatott elégedetten, s ebben lehetett neki valami igazsága.

Az áldott jó lelkek tiszta bűzájába aztán egyszer mégiscsak belekeveredett a konkoly is. Valami furcsa vénember telepedett be a piacszéli árusok közé. Egy darabig csak hírért hallottam, mert nekem arrafelé nem volt járásom. A fiúk csak öreg Maksusnak hívták, mint a betlehemes játéokban a pásztorok öregapját. Gúnyája, szakálla, mint annak, még a szava is olyan dörmögő volt. Sulymot, földimogyorót szokott árulgatni meg vízimadarak tojását. Senki se tudta, honnan csöppent ide, kérdezni meg nemigen lehetett tőle, mert csúnya mogorva ember

volt, a saját árnyékára is mindig morgott, mint az öreg kutya. Különösen olyankor törte az irigység, mikor diágyereket étettek a szomszédjai.

– Jaj, de kár beléjük tömni azt a drága sok jó étket! – hápogta savanyúan. – Ha gyiák, egyen gyíkot, ne kenyeret, szalonnát!

Egy reggel aztán az történt, hogy a kis Pipitér Gazsi sírva szaladt be közénk az iskolába.

– Jaj, jaj – bömbölte keservesen –, az öreg Maksus lekapta a fejemet!

Kicsit megkésett ugyanis a legényke, és kocogtában nem nagyon nézett a lába alá, amikor az öreg Maksus mellett elszaladt. Az öreg Maksus előtt ki volt terítve egy rossz bányapokróc, az tele volt vadlúdtojással, azok közül lépett rá egyre a kis Pipitér. Persze az öreg Maksusnak se kellett egyéb, mindjárt ráhorkantott a gyerekre:

– Hoci csak a fejedet!

A fejét ugyan nem kapta le, csak a kalapját, de a kiskoma sehogy se akarta elhinni, hogy helyén van a feje. Utoljára aztán a nagy Cintula jól megrázta mind a két fülét, úgyhogy a kis Pipitér elvisította magát, mint a kismalac:

– Jaj, ne húzd a fülemet, hé!

– No, látod, hogy megvan a fejed! – veregette meg Cintula elégedetten a vállát.

– De majd leszedi édesatyám, ha kalap nélkül megyek haza – buggyantak ki újra a kis Pipitér könnyei.

– No, majd arról is teszünk – kacsintott Cintula. – Úgyis régen fenem már a fogam az öreg Maksusra. Ha volna egy-két garasom, meg egy ezüsthúszasom, úgy csúffá tenném, hogy sose jönné ki többet a piacra.

A módosabb fiúk gyorsan összerakták a pénzt, s a nagy Cintula az első óra után a szemére csapta a kalapját, úgy vezetett bennünket:

– Gyertek, fiúk, utánam!

Utána sereglettünk mindnyájan, én magam melléje szegődtem, de ahogy a tojáskofákhoz lekanyarodtunk, visszatoppantam. A kis Pipitér ugyanis odafurakodott közénk, és nagy bátran lökte előre a karját a nagy Cintula hóna alól:

– Az öreg Maksus, ni, most is a kalapomon ül.

– Csitt te! – figyelmeztette oldalba a nagy Cintula.

Én meg ahogy odanézek, majd sóbálvánnyá válok az ijedségtől.

Hiszen ez az öreg Maksus senki más, mint a kincses Küsmödi, a bűbájos ember! A ködmöne ugyan rongyos, mint akit a sasok megszagattak, a szakállában több a nádkotú, mint a szakáll, de a két nagy füle most is kihajlik a sapkából, s a tüzes szeme most is úgy szúr, mint a vasvilla.

– No, ezzel nem jó lesz kukoricázni – súgnám oda Cintulának, s akkor veszem észre, hogy énbelőlem már csak sereghajtó lett, s Cintula már ott áll az első tojásos anyókánál:

– Hogy ad nekünk egy tojást, ángyi?

– Diáknak ingyen, édes fiam – mondta az ángyi, s már hallani, ahogy az öreg Maksus elmordul a harmadik szomszédban. Cintula kivett a kosárból egy tojást, hozzáütötte a csizmája orrához, s megcsóválta a fejét nagy komolyan.

– Köszönjük szépen, de ebben nem találni azt, amit én keresek.

A tojások sorában Nebula bácsi volt a második, ő is ingyen adta a tojást. De még másodikat is kínált, mikor Cintula abban sem találta meg, amit keresett.

– Próbálj csak másikat, szolgám – nyújtogatta előre kíváncsian a nyakát –, tán a lidércet keresed? Mert azt magam is sokért nem adnám, ha megláthatnám.

– Olyasfélét, bácsikám – hagyta rá Cintula –, de nem ilyenfajta tojásban tanyázik az, hanem nini, itt látok én valami cifra tojásokat.

Úgy tett a kópé, mintha csak most vette volna észre a vadlúdtojásokat, és fölemelt egyet belőlük.

– Sárkánytojás-e ez, Maksus bácsi?

– Mi közöd hozzá, te gyiák? – nézett rá mérgesen az öreg.

– Pénzt adok érte, mi az ára? – csörgette meg a pénzt az egymásba fogott két markában.

– Mi pénzed van? – enyhült meg egy kicsit az öreg.

– Van két garasom.

– Ide vele, vidd a tojást – vigyorodott el a bűbajos.

Cintula odaadta a két garast, az ezüsthúszast meg a markába szorította, s úgy ütötte a tojást a csizmája orrához, hogy a repedésen mindjárt bele is ejthesse a pénzt. Akkor aztán egészen szétloccsantotta a tojást, a húszast pedig kihalászta belőle, s nagy titkolódzva hátrafordult vele a fiúkhoz, de úgy, hogy az öreg Maksusnak is szemébe villanjon az ezüst.

– Megvan, fiúk, megvan!

– Mutasd, mutasd! – zsebongták körül a gyerekek, akik még eddig nem sokat értettek az egész tréfából.

De a bűbajos is egyszerre előremeresztette a nyakát:

– Mi az, mi az, lelkelem gyiákom, mi van meg? – fuldokolta kapzsian.

– Semmi különös – vágta zsebre Cintula a húszast. – Inkább azt mondja meg, Maksus bácsi, mit számítana ezért a pokróc tojásért, ha mind megvenném. Van-e száz darab?

– Amennyi, annyi, egy se eladó – ugrott a bűbajos a tojások elé.

– Adok egy tízest darabjéért – ajánlotta Cintula.

– Mondom, nem eladó – kaffogott mérgesen az öreg.

– Tizenkét pénzt adok darabjéért.

– Ohó, aztán húszast szednél ki darabjából, ugye? – kukorékolt diadalmasan a bűbajos. – Ne félj, láttam én, amit láttam. Megeszem én azt a gyiákat, aki az öreg Küsmödit bolonddá tudja tenni!

Azzal körülnézett, mit vághatna Cintulához, s mivel nem esett egyéb a keze ügyébe, mint a kis Pipitér kalapja, hát azt vágta hozzá, és topogott ránk kegyetlen-dühösen.

– Eltisztuljatok innen, szedte-vette kalamárisnyalói, mert ha én egyet rittyentek, úgy elvisz benneteket a forgósziel, hogy holtig ríhattok az édesanyátok kötője után!

No, nekem nem kellett erre valami különös biztatás, mert én anélkül is szaladtam ész nélkül. Mire a többiek nagy nevetgélve odaértek az iskola elé, én már akkor rég ott pihogtem a kaputámasztó kövön.

– No, most már emezen az utcán kerülünk ki a piacra – adta ki a parancsot Cintula.

– Én nem megyek – mondtam ijedten. – Ti se menjetek, fiúk. Ne figurázzatok a bűbajos Küsmödivel, mert az nagyon hatalmas ember.

Cintula úgy nevetett, hogy csak úgy harsogott, aztán fölkapott, és elkezdett velem szaladni.

– Gyere, nézd meg, mit csinált azóta az a hatalmas Küsmödi, és addig ne félj, míg engem látsz.

Mire kiértünk a piacra, a bűbajos ember akkor loccsantotta ki az utolsó tojást. Egytől egyig feltörte valamennyit, hogy kiszedegesse belőlük a húszasokat.

– Nem bűbajos Küsmödi ez, hanem együgyű Küsmödi – kacagott Cintula, s kezdtem magam is gondolkozóba esni a Küsmödi hatalma felől.

Hanem a piaci kutyák, azt hiszem, más véleményen voltak, s még ma is emlegetik maguk közt azt a gyönyörű napot, mikor a piac rántottával volt kikövezve.

A KIS BICE-BOCA

Úgy emlékszem arra a napra, mikor a kis bice-bóca először kocogott be az iskolánkba, mintha tegnap lett volna. Még csak ősz vége volt, de már porka havak szállingóztak a levegőben, és Habók Fügedi már téli órákat dudált a toronyból. Ez a Habók Fügedi toronyőr volt, s az iskolánk ablakából éppen oda lehetett látni az ajtajára. Nyáron láttuk is minden negyedórában, ahogy egy rettenetes nagy tülökkel kiállt a toronyerkély négy sarkára, és tudtára dudálta a világnak, hogy megint eltelt egy fertályóra. Télen azonban más törvénye volt a furfangos Habók Fügedinek. Ilyenkor csak reggel nyolckor végezte a hivatalát, de akkor egyfolytában eldudálta az egész napra valót. Igen becsületes tisztviselő volt az öreg, egy kürtszóval meg nem károsította volna a várost. Kilencvenhatszor fújta bele a tülökbe egymás után, s ehhez kellett körülbelül egy óra. Mivel pedig a szép tülökszótól egy álló óráig nem lehetett szót érteni az iskolában, Habók Fügedit igen sokra becsülte minden deákgyerek.

Azért nem volt szép, hogy a nagy Cintula éppen a kis bice-bóca napján árulkodott ellene. Főlgaskodott az utolsó padban, és billegette a két ujját.

– No, mi baj, Cintula? – nézett föl a tanító úr az írásból.

– Tanító úr, kérem, a toronyőr máma csak kilencvenötöt dudált.

A tanító úr nem jött ki a sodrából, mert hozzá volt már szokva a Cintula vásottságához. Csak a léniát vette a kezébe, és azzal odaballagott az utolsó padhoz.

– Hát csak kilencvenötöt?

– Igenis, annyit.

– Hát aztán hogy tudod te azt?

– Tanító úr, kérem szépen, megolvastam.

– Úgy? Hát ráértél? Mutasd az írásodat, kész-e már a dolgozatod.

Nem volt kész, de Cintulát nem olyan fából faragták, hogy ilyen kicsiségek zavarba hozták volna.

– Tanító úr, kérem szépen, még van egy kis hija – húzta a válla közé a fejét.

– Te Cintula, belefogtál te abba a főladatba?

– Tanító úr, kérem szépen, bele – mondta Cintula, s fölemelte mind a két mancsát. Könnyökig tintás volt mind a tíz ujja.

– Na, látom, hogy dolgoztál. Hát most már olvasd föl szépen, amit írtál.

Cintula fölemelte a füzetet, és nagy hangon nekikezdett:

– Írjatok öt kötőszót. Első...

Itt aztán egyszerre megszakadt a szava, mintha ollóval vágták volna el.

– Éppen most akartam leírni az elsőt.

– Hát hadd hallom. Melyik lesz az első kötőszó?

– Hát... hát... izé... zsákmadzag – vágta ki Cintula elszántan.

Akkor a lénia fölemelkedett a tanító úr kezében, de mire lecsapott volna, csikordult az ajtó, és mindnyájan odanéztünk. A tanító úr is odanézett – Cintula megszabadult. A kis bice-bóca mindjárt jót tett, mikor először lépett az iskolánkba.

Velem egyidős fiúcska lehetett, lenhajú, búzavirágszemű.

Ezt ugyan csak később vettem észre, akkor csak azt láttam, hogy mind a két hóna alatt mankó van a gyerekeknek. Nem is annyira ment, mint inkább úgy odaugrált a tanító úr elé, mint a veréb. De szinte jól állt neki, olyan csinosan, vidáman ugrált.

– Mit akarsz, fiacskám? – kérdezte tőle a tanító úr barátságosan.

– Iskolába szeretnék járni – mondta bátran.

– Kicsit megkéstél, gyermekem.

– Most kerültem a városba, négy héttel ezelőtt.

Nekitámaszkodott a falnak, és írásokat szedett elő a zsebéből. Sok zsebe volt – csak most vettem észre, milyen rongyos a ruhája. Akárhová nyúlt, mindenütt zsebre talált.

– Itt vannak a bizonyítványaim. Három osztályt már elvégeztem.

A tanító úr belenézett az írásokba, aztán megcirógatta a gyerek fejét.

– Hát az édesapád mért nem jött fel veled?

A bice-bóca féloldalt szegte a fejét.

– Nincsen nekem se apám, se anyám. Elhaltak idegen városban. A nagyapám vett magához, ő idevalósi.

– Hogy hívják a nagyapádat?

– Küsmödi Kelemen.

– A Gergő Küsmödije, az öreg Maksus unokája – zszibongott végig az osztályon.

A tanító úr csöndet parancsolt, és azt kérdezte a gyerektől, hát az ő neve micsoda.

– Pálistók Peti.

De már erre a furcsa névre megint csak elcihegtük magunkat. A tanító úr is elmosolyodott.

– Éppen három embernek való neved van. Hol csinálók én most már neked helyet, mikor úgyis alig férünk?

Egyszerre szétterpeszkedtünk a padokban, hogy még kevesebb legyen a hely.

– Ide nem ül! Ide nem fér!

Pálistók Peti most zavarodott meg először.

Lesütötte a szemét, és összevissza gyurkálta a konya kalapját.

– Tudod mit, fiam? – szánta meg a tanító úr. – Kvártélyozd be magadat a kuckóba. Úgyis ott van ilyenkor a jó világ.

Nagy boglyakemencéje volt az iskolának, annak akkora kuckója, hogy bálozni lehetett volna benne. Az új deák odanézett, és szemmel láthatólag nekiőrült.

– Ez nagyon jó lesz – mosolyodott el, és indult a kvártély felé nagy mankókopogással. Ott aztán meglapult, mint hernyó a levél alatt, és meg se mukkant az óra végéig. Akkor odakopogott a tanító úr elé, és engedelmet kért tőle arra, hogy őneki ne kelljen hazamenni délre. Nagy-messzire laknak, túl a városon, oda-vissza meg se lehetne tenni az utat délutánig még rendes lábú embernek se.

– Én pedig csak olyan bice-bóca vagyok – tette hozzá egy kicsit bánatos mosolygással.

– Maradni maradhatsz, fiam – mondta aggóskodva a tanító úr –, de hát enned is kellene ám valamit.

– Van mit ennem – sietett a bice-bóca a megnyugtatóssal.

Belenyúlt a ruhája egyik fésülésébe, és kimarkolt belőle néhány szem kökényt. Egy szem elgurult, Cintula azt mindjárt fölkapta és beleharapott. El is fintorította a száját, úgy, hogy a füléig ért.

– Tanító úr, kérem, ez nem jó – jelentette olyan komolyan, mintha csak parancsba kapta volna, hogy mondjon véleményt a kökényről.

– Jó az – mosolyodott el a bice-bóca –, csak sok legyen belőle. A rigók is szeretik.

Tudtam azt én is, hogy a kökényt is meg lehet enni, ha megcsípi a dér. Valamikor még a malomházban egyszer egész kalappal kaptam Messzi Gyurkától. Egy-két szemet megkóstoltam belőle, de a színe jobban tetszett, mint az íze.

„No, én nem szeretnék kökényt ebédelni” – gondoltam magamban délben, mikor a tejbetáskalevesbe belemerítettem a kanalamat. S arra gondoltam akkor is, mikor a tündérke elejbém tolt a lekváros buktát. Kivettem egyet a tálból, és belecsúsztattam a ködmönzsebbe, azzal hónom alá csaptam a könyveimet, és húzódtam kifelé az ajtón nagy léhvel-pléhvel. Azt mondtam, énnekem most nagyon sietnem kell az iskolába.

Siettem is, hogy el ne hűljön a bukta, mire odaérek.

Persze az iskola körül most nem volt egy lélek se. Csöndesen nyitottam be az ajtót – hát a bice-bóca ott térdel a nagy tábla előtt – térdepelni könnyebb volt neki, mint állni –, és rajzol az aljára mindenféle furcsa talicskákat meg kis kocsikat. Úgy bele volt mélyedve a munkába, hogy észre se vett. Csak arra rezzent fel, mikor beültem a padba, és az megcsikordult alattam.

Hirtelen elmázolta a tenyerével a rajzokat, és visszasántikált a helyére, a kuckóba. Utána mentem, leültem a padkára, és odatettem kettőnk közé a buktát.

Nézte, nézte, de nem nyúlt hozzá, se nem szólt semmit. Közelebb toltam, de már akkor nem nézett oda. A képeket bámulta a falon.

Egészen a kezéhez toltam a buktát. Erre rám nézett, én meg megszólaltam:

– Ezt teneked hoztam. Bukta.

– Tudom – mosolyodott el, és mindjárt bele is harapott. – Szeretem.

– Ti is szoktatok buktát sütni?

– Itten nem szoktunk. Otthon anyáméknál szoktunk. Édesatyám a lekvárosát mindig kiharapta nekem, mert azt nem szerette.

Eszembe jutott, hogy a bice-bócának nincsen se apja, se anyja. Megkérdeztem tőle, mi volt az apja.

– Bányász volt, de már régen meghalt. Még akkor, mikor fölrobbant a bánya. Az nagyon nagy robbanás volt, egész a vasútig elhallatszott.

Megmondtam, hogy az én apám meg szűcs volt, és szerettem volna én is valami nevezeteseget mondani róla. De csak annyit mondhattam, hogy a ködmönömet ő varrta.

– Szép ködmön – húzta végig rajta az ujját –, még szebb, mint a bányászoké. Én bányamérnök leszek. A mi bányánkban is volt egy bányamérnök, de az csak egy héten egyszer ment le a bányába.

Észre se vettük a nagy barátkozásban, hogy azalatt Veszkény Gyuszi is besompolygott az ajtón, és odaállt elénk.

– Hoztam neked valamit – nyújtott át valami fehér papirosba csavargatott holmit a bice-bócának. Mindjárt megmondta azt is, hogy az dobostorta. Jó, hogy megmondta, mert annak még hírét se hallottuk soha, se én, se a bice-bóca.

De még azt ki se bontogatta, mire már Tarán Laci is ott volt egy narancssal. Egy másik fiú fűgét hozott, a harmadik almát, a negyedik mákos kalácsot, kisvártatva úgy be volt terítve mindenféle finom pószpással az egész padka, akár egy cukrászbolt kirakata. A kis bice-bóca pedig zavartan kapkodott hol egyikhez, hol a másikhoz:

– Ez az enyém? Ez is az enyém? Mind az enyém? De hát mit csináljak én ezzel a sok mindenfélével?

Utolsónak a nagy Cintula érkezett meg, s mikor meglátta a kuckó körül a nagy sokadalmat, úgy fűtűgött, mint nyári éjszaka a tehervonat.

– Baj, baj – állott közénk mentegetőzve –, de hát minálunk csak suhintott leves volt az ebéd, és nem hozhattam semmit. Hanem tudod mit, kis bice-bóca? Kartótágast állok a tiszteletedre!

Meg is próbálta, de úgy vágódott hanyatt, hogy csak úgy nyekkent. Persze annál nagyobb nevetés lett belőle. S én még arra is mernék fogadni a legszebb tollszáramra, hogy a nagy Cintula csak azért nem tudta megcsinálni a kartótágast, mert nem akarta. Valaki megsúgta neki, hogy a kis bice-bócának nem lehet nagyobb fájdalom a világon, mint ha valaki a nyomorékságát juttatja neki eszébe a maga nagy testi erejével.

Mire a tanító úr megérkezett, és a kuckó-diák éléstárába ő is becsúsztatott egy csirkecombot, akkorra csöndesen ültünk a helyünkön, és buzgón dongottuk magunk elé a leckénket. Még a nagy Cintula is beledugta az orrát az

olvasókönyvébe – igaz, hogy egy beteg őszi légy is mászkált a könyvön, melyet a tótágas-tudós jó szíve a tintatartóból szabadított ki, és éppen az olvasmányra tett rá száradni.

Azt hiszem, soha olyan jók nem voltunk az iskolában, mint azon a délutánon. Korán alkonyodott, s ahogy bepiroslottak az ablakon a napáldozati felhők, mintha az angyalok dobáltak volna odafentről piros rózsákat az egész osztályra.

Négy óra után egész falkában kísértük végig a kis bice-bócát az utcákon. De ahogy a város széléhez közeledtünk, megzavarodottan fordult hozzánk:

– Tovább ne gyertek velem mostan. Nagyapó vár amott a Szent János-szobornál... Minden gyerekre haragszik, aki énnálam futósabb. Aki... nem bice-bóca.

A bűbájos Küsmödi toprongyos alakja feltűnt az utca végiben. Egyszerre szétrebbentünk, mint a kővel meghajított varjak. Nem féltünk már tőle, csak nem akartuk, hogy haragudjon.

PÉTER APÓ

Nem telt bele egy hét se, mikor belátta a tanító urunk, hogy nem kuckóba való diák a kis bice-bóca. Tűz volt az esze, gazdag a lelke, magakedveltető minden tette-vette. Ráparancsolt a tanító úr, hogy mondja meg, ki mellé szeretne ülni legjobban.

– A ködmönös fiú mellé – ez volt Pálistók Peti válasza, s én még ma is büszke vagyok erre a válaszra.

Mikor aztán mellém került, úgy összebarátkoztunk, hogy még estig is alig akartunk szétválakozni. Rendesen elkísértem egész a papok kertjéig, onnan is csak azért fordultam vissza, mert alkonyattájt már mindig ott ólálkodott a vén bűbájos, és én olyankor mindig fölvettem a szaladjevári nevet.

Egyszer azonban nem az öregapja várta a kis bice-bócát, hanem egy másik öregecske, akiről már messziről láttam, hogy bányász. Bőrkötéje volt, lámpás a rézcsatos övében, a vállán meg csákány.

– Ez Péter apó – mondta a kis bice-bóca. – Egy bányában dolgoztak nagyapóval, mikor még az is bányász volt.

Ezt is most hallottam először, hogy a bűbájos Küsmödi valaha bányász volt. Én bizony azt hittem, hogy világéletében mindig a bűbájosság volt a becsületes mestersége.

Szerettem volna még egyet-mást kérdezni róla, de nem mertem. Észrevettem, hogy a kis bice-bócának mindig elakad a szava, ha nagyapjáról kérdezősködnek. Most is hirtelen arra fordította a szót, milyen barátságos ember ez a Péter apó.

– No, ha olyan barátságos – mondom –, akkor tán még engem is levinne egyszer a bányába.

– Le az – mondta Peti –, ha szépen megkérjük.

Nem is nagyon kellett kérni Péter apót, egyszerre kötélnek állt, hogy az első vakációs napon levisz a bányába, csak déli harangszóra legyen ott a bányaház udvarán.

Csütörtök volt abban az időben a vakációs nap, déli harangszókor ott várahoztam a bányaház kapujában. Tündérkém jól föltarisznyázott meleg pogácsával, gondoltam, azon majd elosztozunk a kis bice-bócával.

Péter apó azonban csak magánosan jött elejbe, s nagyot nézett, mikor a pajtásom tudakoltam.

– Hát te nem a bányát akarod látni, öcskös?

– Azt én.

– Hát akkor ne keresd a kis cimborádat. Küsmödiék nem itt laknak, hanem az óbányában, annak pedig nem erre van az útja. Meg nem is teneked való út az, öcskös.

Eszembe jutott, hogy valamikor azt hallottam én, griffmadarak őrzik a Küsmödi tanyáját. No, gondoltam, jobb lesz nekem Péter apóval maradni. Indultam volna is, mint a vak légy, de az öreg bányász vállon kapott.

– Megállj, hé, ne olyan sebesen. Kár lenne ezt a szép ködmönt elkeverni odalent. Nézd e, kerítettem én neked ahhoz való gúnyát.

Takaros kis bányászruhát szedett elő az öreg az ajtó mögül. Még hegyes bőrsüveget is nyomott a fejembe. Nagyon ki voltam békülve magammal, ahogy a Szilér vizébe belenéztem, amely a bányaház udvarán csörgedezett keresztül. Elmehettem volna a Hófehérke hét törpéje közé nyolcadiknak.

Péter apónak azonban könnybe lábadt a szeme, ahogy ott illegtem-billegtem előtte.

– Szakasztott a fiam – mormogta szomorúan.

– Hát van fia Péter apónak?

– Volt öcskös, volt. Régen volt az. Elvette tőlem a bánya.

Végigfutott rajtam a hideg, de még a fogam is vacogott, ahogy az aknába leereszkedtünk. Olyan volt, mintha feneketlen kútba vinne lefelé bennünket valami nagy vödör. S Péter apó azzal törülgette le rólam a hideg verejtéket, hogy ne féljek, majd izzadok még a melegtől is.

S bizony mindjárt lekívánkozott rólam a süveg, mihelyt leértünk. Nehezemre esett a lélegzés, látni meg úgy láttam, mint éjszaka a becsukott pincében. De aztán Péter apó megcsóválta a meggyújtott lámpást:

– Nézz szét nálunk!

Elszorult a szívem, és nem bírtam megszólalni, ahogy körülnéztem. Mintha fekete márványtemplomnak a kellős közepén álltunk volna, amit Isten keze faragott. Mindenfelé folyosók nyíltak belőle, s azoknak a végiben pislogott a lámpa, mint oltáron a mécses.

– Erre menjünk – vezetett Péter apó kézen fogva a legszélesebb folyosóba.

Egy darabig ijedten tekingettem vissza. Olyan volt, mintha valaki jönne utánunk. Pedig csak a magunk lépése zaját verték vissza a boltozatok. Egyszer aztán a magunk lépése se hallatszott. Bokáig jártunk a szénporban.

– Nini, itt vasút is jár? – kérdeztem susogva, ahogy az egyik mellékfolyosóból sínek kanyarodtak a mienkbe.

– Mégpedig lóvonat – dörgött a Péter apó hangja, s hirtelen odalapított a karjával a falhoz –, húzódjunk félre, hogy el ne üssön.

Kócos kis lovacska döcögött el mellettünk, dübörgő szenesszekeket hurcolva magával. Észre se vett bennünket, pedig a lámpásunk éppen a szemébe tűzött.

– A bányalovak mind megvakulnak – magyarázta Péter apó. Ez a lovacska már tíz esztendeje nem járt a felső világban.

A folyosóra, amelyből a lovacska kikanyarodott, éppen csak bepillantottunk. Egyik fala mentén hosszú sor bányász fejtette csákánnyal a szenet. Neki voltak vetkezve derékig, a verejték, amely végigpatakzott rajtuk, a falra akasztott lámpák vörös világánál szinte vérnek látszott.

– Szebbet mutatok én neked ennél – húzott el onnan Péter apó. – Elvezetlek a bányakertbe. Az lesz csak a szép!

Szép is volt az nagyon. Nagy-nagy szoba, amelyiknek a falait ültette tele az Isten keze virágokkal. De micsoda virágok termettek ebben a föld alatti kertben! Fehér, sárga, ibolyaszín szirmaik szivárványszíkrát szórtak a lámpafényben.

– Szabad belőlük szakítani, Péter apó? – nyújtottam ki feléjük lelkendezve a kezemet.

– Szabad, öcskös – nevetett a bányász –, de a bányavirágot csak csákánnyal lehet leszakítani.

– Az ám, hiszen ezek kőből vannak – kaptam vissza a kezemet a hideg kristályokról.

A bányakertből megint fekete éjszakába kerültünk. Mázsás szikladarabok heverték szerteszéjjel, mintha valami játékos óriás hajgálózott volna velük.

– Oda nézz! – villantotta közénk a lámpát Péter apó.

Nagyjából keresztformára kifaragott szikla meredt elem. Kis játék csákány volt a tövébe fektetve.

– Itt temette el a bánya a fiamat – mondta mogorván Péter apó. – Nagy robbanás volt az.

Egyszerre úgy láttam, mintha nem is kereszt állna ottan, hanem kiterjesztett karú fiúcska. Szinte kedvem lett volna megölelni.

Péter apó galléron fogott.

– Hallod-e, hogy füttyül a bányarigó?

Furcsa füttyülés hallatszott messziről, s néha mintha darázsdongás keveredett volna közé. Egész nekielevenedtem tőle, s igen meresztgettem a nyakamat, hátha meglátnám fejem fölött a fekete semmiben a bánya madarát. Hátha még meg is lehetne fogni! Belétennénk otthon a kanári kalitkájába!

Lámpák sűrű rácsfonása izzani kezdett, mint a megtüzesedett drót, s a füttyülés egyre ijesztőbb lett.

– Szaladjunk, fiam – kapott az ölébe Péter apó. – A bányarigó kiszabadult valahol, s már megütötte a lámpákat a szárnyával.

A hátunk mögött, a folyosó végiben tompán döngött a fal. Mintha valaki a túlsó oldalról döngette volna hatalmas csákányütésekkel.

Péter apó megállt egy pillanatra, aztán megcsóválta a fejét:

– Az öreg Küsmödre megint rájött a bolondóra odaát az óbányában. Megint kincseket keres szegény. Alighanem ő szabadította ki a bányarigót.

Mire az aknához értünk, már ott nyüzsgött valamennyi bányász. Ahol a bányarigó fűtyörész, ott halál ólálkodik. Ha meggyullad a mérges levegő, szétrobbantja a bányát.

Szerencsésen napvilágra értünk. A bányaház kapujában macskabagoly nyivákkolt a vadkörtefán. Úgy éreztem, szebb madárszót nem hallottam, szebb fát nem láttam soha életemben.

AZ ÉGBELÁTÓ

Mire másnap fölértem az iskolába, mindenki hallott már róla, hogy milyen nagy riadalmat csinált a bányában a bányarigó. A miénken kívül minden osztályba járt egy-két bányászgyerek, azok hozták az újságot. Csak a kis bice-bóca hallgatott, akárhogy faggatták, hogy „no, bányamérnök úr, most elő a tudománnyal”. Azt mondta, ő nem tudhat semmit, mert ők az óbányában laknak, s ott nem füttyörészetet semmiféle rigó.

Hát az igaz volt, hogy ők az óbányában laktak, de Péter apó egyre azt erősítgette, hogy éppen ott lehet valahol a fészke a bányarigónak, s bizonyosan valami nyíláson szökött át, amit az öreg Küsmödi a két bánya közt levő falon lyukasztott a csákányával. A tanító urunknak mondta ezt Péter apó, aki ebéd után kivezettette magát velem a bányaházhoz.

– De hát mi szándékkal lyukasztotta volna ki az a Küsmödi a falat? – kérdezte a tanító úr.

– Nem volt annak semmi szándéka, kérem alássan – dörmögött az öreg bányász –, csak turkált-furkált összevissza. Bizonyosan kincset keresett, mert mindig kincset keres, mióta az elméje meg-megfelhődzött.

– Hát aztán mibe felhődzött meg az elméje?

Péter apó kedvetlenül vont vállat.

– Sose lehet azt tudni olyan embernél, aki a föld alatt keresi a kenyerét, örökös éjszakában. Kék eget nem lát, madarat nem hall, nap nem süti, harmat nem hűsöli. A bányász csak befelé hallgatódzik, befelé nézelődik. Lát is, hall is sok mindent, amiről a napvilágban élő ember semmit se tud.

Kicsit elhallgatott Péter apó, aztán újra kezdte:

– Küsmödi már bányamester volt, mikor én a keze alá kerültem, inasnak. Már akkor az óbánya az utolját járta, szűken adta a szenet, s úgy volt, hogy föl is hágy vele a bányaigazgatóság. Csak Küsmödi erősködött, hogy van ott még kincs, csak keresni kell. Az ő kedvéért vergődünk is még egy darabig, de nem ért az semmit, akárhogy faragtuk a sziklabordákat, nem lehetett már azokról szenet faragni. Átparancsoltak bennünket az új bányába, de Küsmödi nem jött velünk. Azt mondta, nem tudja elhagyni azokat a sziklákat, amiket egész élete verejtéke öntözött. Engedelmet kért rá, hogy ott maradhasson, ahol eddig élt. Meg is kapta, ott is maradt egyes-egymagában. A felesége nem akart odatemetkezni, elköltözött erről a vidékről a kis lánykájával együtt. Küsmödi pedig addig túrt-fúrt, faragott, kopácsolt, hogy utoljára belezavarodott a nagy magánosságba. Az emberek lassanként elfelejtették, ki volt, mi volt, s így lett belőle öregkorára világ csúfja, gyerekek ijesztője.

Nagy szekerek nyikorogtak be az udvarra, mindenféle furcsa gépeket szedtek le róluk. Péter apó elköszönt tőlünk.

– Ezekkel szívatjuk ki a bányából a mérges levegőt. Eltart a munka vagy egy hétig, addig nem lehet leszállni.

Csöndesen ballagtunk aztán hazafelé a tanító úrral. Nagyon fúrta az oldalamat, hogy én is elmondjam neki, amit én tudok Küsmödiről, de akkor el kellett volna mondanom a ködmön történetét is, azt pedig nem merem. Abban már nemigen hittem, hogy akkor a tündér lapáttá nyújtja a fületem, hanem attól félttem, hogy a tanító úr kinevet.

Pár nap múlva aztán az egész bányahistóriát kiverte a fejből a tanító úr. Mégpedig azzal verte ki, amit az osztálynak mondott:

– Fiúk, én karácsonyra minden esztendőben valami emléket szoktam adni a negyedik osztályban a legjobb tanulónak. Akiről karácsonyig bebizonyosodik közületek, hogy a legderekabb legény, az kap tőlem egy égbelátót.

No, azon a délutánon nem sokat okoskodtunk a tanító úr beszédéből. Hallottuk is, nem is, amit magyarázott. Egyre azt számígtattuk az ujjunkon, hogy hány hét még karácsony. Meg azon törtük a fejünket, hogy mi lehet az az égbelátó.

Előadás után megtudtuk azt is. Szabad volt bemennünk a tanító úr szobájába, aminek közepén ott ágaskodott az égbelátó. Három lába volt, mint a fényképezőgépek. Hosszú sárgaréz csöve, mint a hurkatöltőnek, csak sokkal vékonyabb. Szeme is volt mind a két végén, csillogó-villogó gömbölyű üvegből.

Tarán Laci, akit minden karácsonyra fel szokott vinni apukája Budapestre a nagymamájához, mint világlátott ember mindjárt elszólta magát:

– Nini, hiszen ez teleszkóp! Láttam már én ilyent a kirakatban a pesti optikusnál! Ilyenen vizsgálják a csillagokat a csillagászok!

No, a tanító urunknak se kellett egyéb. Ezt az áldott jó lelket semmi úgy ki nem hozta a sodrából, mintha nem magyarul mondták azt, amit magyarul is lehet mondani. Annyira ment szegény, hogy az artézi kutat elkeresztelte vízcserélő távfuratnak. A trombitát rézharsogánynak hívta, s még a drótostóra is azt mondta, hogy sodronyostót.

Most is dühösen kergetett ki bennünket a szobájából:

– Se nem teleszkóp, se nem optikus, hanem égbelátó és látószerkereskedő!

Többet aztán nem is emlegette nekünk a tanító úr az égbelátót, hanem annál több szó esett róla magunk közt, hogy ugyan lát-e azon mindenki. Meg hogy mit lehet rajta látni? És főképpen, hogy ugyan melyikünké lesz?

Gazda lett volna arra sok, de utoljára csak ketten maradtunk számításra. A kis bice-bóca meg én. Hanem miköztünk aztán nem lehetett választást tenni. Hiába bizakodtam benne, hogy majd csak elmarad mellőlem: megálta a helyét végig.

Már csak egy reménységem volt: az utolsó számtani dolgozat. Azt éppen a karácsonyi szünet előtt való nap írtuk, délelőtt. Bíztam benne, hogy majd csak elhibázza valahogy Pálistók Peti. Annál inkább bízhattam, mert a kis bice-bóca

betegnek látszott. Hóka volt az arca, beesett a szeme, s kékespiros a keze feje, mintha mindig fázna. Ugyan az se lett volna csoda, hiszen a gúnyácskája nemcsak hogy meleget nem adott, de a sok likluk csupa ablak volt a hidegnek.

Azért mégse csinált hibát a számtandolgozatban. Ezt hamar megtudtam, mert óra után mindig én szoktam bevinni a füzeteket a tanító úr szobájába: hát útközben belekukucskáltam a Peti dolgozatába. Nem volt abban egy makulányi hiba se.

A szobában nem volt senki, mikor beléptem, csak az égbelátó. Barátságosan nézett rám az üvegszemével, s úgy tetszett, mintha még hajladozna is felém a rézcső:

– Ejnye, de szeretnék a tied lenni, te ködmönös gyerek, ha te csakugyan olyan ügyes fiú vagy!

„No, én megmutatom, hogy csakugyan az vagyok” – gondoltam magamban.

Azzal fölkaptam a tollat és belemártottam a tintába:

„Én bizony nem engedem az égbelátót, bice-bóca pajtás!”

Szépen kijavítottam a Pálistók Peti dolgozatában az egyeseket négyesekre. Takaros kis székeket csináltam belőlük, csak az utolsónál ejtettem ki a tollat a kezemből ijedtemben. Mert egészen olyan volt, mintha valaki nagyot rántott volna a ködmönömön.

Sebes lépések kopogtak a folyosón, hirtelen becsaptam a füzetet, mire a tanító úr belépett.

– Hát te mit dolgozol idebent ilyen sokáig? – szögezte rám a szemeit. Nagyon szelíd szemei voltak, és most mégis úgy éreztem, mintha csakugyan szúrnának, mint a szög.

A ködmön is szorított, forogni kezdett velem a világ. Zavarodottan nyögtem ki a választ.

– Néz az égbelátó.

– Micsoda? – nevette el magát a tanító úr. – Nem te nézed az égbelátót, hanem az néz téged?

Zavarodottságomban odanéztem az ördögös masinára, és úgy éreztem, mintha süllyedne velem a föld, mert az égbelátó csakugyan engem nézett. De olyan csúfondárosan nézett a hidegen csillogó szemével, hogy alig találtam ki az ajtón.

Délután nem mentem iskolába. Zúgott a fejem, szédelegtem, tündérekém ágyba fektetett. Annál szívesebben feküdtem le, mert így legalább megszabadultam a ködmöntől. Tündérekém, mint rendszeren, odaakasztotta elébem a székre. Én pedig, mihelyt magamra maradtam, kiugrottam az ágyból, és átvittem a ködmönt a benyílóba, a kis ruhácskák közé, és kétszer ráfordítottam a kulcsot az ajtóra, mert ahogy én ismertem a ködmönt, kitelt volna tőle, hogy kinyújtja a karját a székről, és belekap a hajamba.

Estefelé a tündérke kis kacagásainak sortüze ébresztett fel. Az ünnepi sortüz a tanító úrnak szólt, aki ott ült a varróasztalkánál, Malvinkával szemben, és azt mondta neki:

– Tessék megnézni ezt a füzetet!

Megállt a szívem dobogása. Hirtelen szorosra csuktam félig nyitott szememet, hogy meg ne sejtsek ébrenlétemet. Jaj, mi lesz, ha már kitudódott!

– Mindig ő volt a legderekbabb tanítványom, tudtam én azt, hogy most se csalatkozhatom meg benne.

Istenem, melyikünkről beszélhet?

– Pedig már délelőtt látszott szegény fiúcskán, hogy beteg.

Most már bizonyos, hogy a kis bice-bócáról beszél! Azon látszott már délelőtt is a betegség. Mi lesz most? Valaki mintha oldalba ütögetett volna: ugorj ki hamar, kérj bocsánatot, ígérd meg, hogy soha többet ilyen gonoszságot nem teszel!

– Kérem tőle: mit csinálsz a szobámban ilyen sokáig? Azt mondja rá, nézi az égbelátó.

Kezdtém éledezni. Úgy látszik, mégiscsak én vagyok az a derék fiú. Az oldalba ütögetés elmaradt. Nyújtózkodtam egyet, mint aki ébredszik.

– Kis Gergő! – hajolt fölém tündérkém szájrancú drága arca, és aggodalmaskodó hangja lágyan simogatott. – Hogy érzed magadat, kis Gergő?

– Most már jobban – mondtam egészen őszintén.

– Nézd csak, ki van itt minálunk – mondta egy csöpp kérkedéssel. – Látod-e, milyen úri vendég tisztelte meg a házunkat?

Elmosolyodott a tanító úr, és odalépett hozzám.

– Nem vagy már beteg, Gergő?

– Nem vagyok.

– Ki mernél jönni az udvarra az égbelátóba bekukucskálni?

– Ki – mondtam halkán.

Olyan halkán, hogy tündérkém félénken szólalt meg:

– Talán csak a szobában kukucsolna bele inkább, hogy meg ne fázzon. És... és talán urasabb is lenne az a masina a szobában.

– A csillagokat nem a szobában szokás vizsgálni – nevette el magát a tanító úr. – És akinek olyan ködmönje van, mint Gergőnek, abba nem harap bele a hideg. Hol a ködmön, Gergő?

Nem adtam volna száz égbelátóért, ha a tanító úr a ködmönt eszembe nem juttatta volna. Egyszerre előntött a forró hideg, ahogy Malvinka nagy csodálkozva előhozta a benyílóból. Sehogy se akart rá emlékezni, hogy ő vitte oda, mikor ő mindig a székre szokta teríteni.

Míg a ködmönnel huzakodtam – sehogy se akart feljönni –, lábcsoszogás hallatszott a pitvarban.

– Hírt adtam a szülédnek is – mosolygott jóságosan a tanító úr –, hadd legyen itt ő is örömed estéjén.

De ha ő szülémnek adott hírt, szülém meg Messzi Gyurkának adta tovább a szót. Messzi Gyurkához meg az öreg Báró cigány ragadt hozzá útközben. Tündérkém csöpp házában, tán mióta megépítették, soha ekkora sokadalom nem volt még. Cötkény varga is megneszelte a nyüzsgést, ő is betámított a szomszédból a szurkos zöld kötőben, csak úgy ingujjban.

Ahogy együtt volt az egész gyülekezet, a tanító úr karajba állított bennünket az udvaron az égbelátó körül, amelynek gömbölyűbb szeme a csillagos ég felé volt fordítva. Elmagyarázta minden csínját-bínját, hogy egyedül is tudjak vele bánni, és amikor utoljára belenézett, lekapta a kalapját.

– Olyan közelről nevet az emberre a holdvilág, hogy köszönni lehet neki. No, ki néz bele elsőnek?

– Csötkén somséd a legüdösebb, ő leghamarább sámot tarthat a mennyorságra, hát nézzsen ő – mondott véleményt a cigány.

A varga már akkor ott állt az egeket mutató szerszámnál, és reszketett, mint a nyárfalevél.

– Fázik a mester – mondta a tanító úr, de én tisztában voltam vele, hogy a kis csizmák öreg doktora azért reszket, mert azt hiszi, hogy mindjárt színről színre láthatja a Gáborkát a legfényesebb csillagban.

Sokáig nézelődött, elmúlt a reszketése, és egy kicsit csalódottan mondta, amikor elvette a szemét a teleszkópról:

– Hát sok szép arany patkószög!

Másodiknak Messzi Gyurka tapasztalta ki az égbelátót. Az ő ítélete ez volt:

– No, Mitvisz, ezt a gyémántporos mezőt időbe telik megkerülni, ha majd odafönt csőszködünk!

Báró cigány nem sokat vizsgálódott, nagyon sebesen elkapta a szemét:

– Egy eleventelen malacsért se nézsnék bele másodsor. Kíégetné est a drágalátos semem világát azs esthajnali csillag. Olyan tűzse van ebben a bosorkányüvegben, hogy salonnát lehetne nála pirítani.

Tündérkémet alig lehetett elcsalni az égbelátótól. Egész este azt hajtogatta, hogy sose hitte volna, milyen sok gyöngyházcsgomb van az égre varrva. Nagyon uras dolognak tartotta. Szülém csak annyit mondott:

– Hej, ha én azt a fiastyúkot kikölthetném, én abból annyi pénzt árulnék húsvétra, hogy csupa selyembe, bársonyba öltöztetném ezt az én jó gyermekemet e helyett az avicska ködmön helyett!

Az „én jó gyermekem”-en akkorát szorított az avicska ködmön, hogy se holt, se eleven nem voltam, mire sorra kerültem, és az égbelátó elé álltam. Nem is lepett meg, mikor belenéztem, hogy nem látok semmit.

– Szép-e, Gergő?

– Szé-é-ép – dadogtam, és csavargattam az égbelátó oldalán a srófot előre-hátra. Hiába, nem láttam mást, csak a csillagtalán fekete semmit.

– Igazítsd a csövet a hold felé – mondta a tanító úr.

Alig mertem hozzáérni a csőhöz. Hideg volt, mint a jég, engem mégis tűz gyanánt égetett.

– Na, mit szólsz hozzá? Látod-e benne Dávidot meg Cicellét, ahogy citeráznak?

Megint csak sugártalan feketeség meredezett rám. Belereszketett a szívem, hogy nem vagyok méltó az ég csillagainak látására. Alig bírtam kinyögni a választ:

– Lá-há-tom.

A tanító úr gyöngéden elhúzott az égbelátótól:

– No, hagyjál holnapra is. Hiszen a tied, akkor mulatod vele magad, amikor akarod. De most eredj hamar, bújj vissza a meleg ágyadba, hiszen csak úgy vacog a fogad. Mink még majd elnézelődünk idekint egy kicsit.

Szót fogadtam, és örültem, hogy az égbelátó kint marad az udvaron, és nem kell vele egy szobában aludnom. De álmomban csak bejött hozzám. Hosszú csövet rám tátotta, mintha el akarna nyelni, a lábait pedig négyes formára görbítette, és úgy táncolt rajtam.

ELVISZ A MARKOLÁB

Ahogy reggel a szemeimet kinyitottam, az első tekintetem az égbelátóra esett. Tündérkém állította oda az ágyam fejéhez, hogy ébredéskor az legyen az első, amit meglátok. Azt hitte szegényke, ilyen kedves semmi sincs most nekem a világon.

A téli nap már besütött az ablakon, és sugarai éppen a teleszkóp szemébe tűztek. Nincs az az élő szem, ami jobban csilloghatott volna.

– No, most mi lesz, te csaló Gergő, te hazug Gergő? – nézett a lelkem fenekébe az üvegszem.

– Hát az lesz, hogy én téged elviszlek a kis bice-bócának – néztem bele bátran az üvegszembe. – Megmondom neki, hogy rosszat tettem, és megkérem, hogy bocsásson meg.

Az üvegszem csillogása egyszerre megenyhült. Szelíden nézett, mintha csak biztatna: „Hamar, hamar, kisfiú, az már derék dolog lesz.” Szívárványszínek szikráztak belőle a szemembe. A szívemben is szívárvány sütött ki. Csupa vidámság lett körülöttem az egész szoba. A ködmönt szinte húzni se kellett, magától szaladt rám, ahogy hozzáértem, beburkolt, mint egy meleg ölelés.

– Tudtam én azt, Gergő, hogy derék fiú vagy – cirógatott valami láthatatlan ajak suttogása.

Hát hiszen a jó szándék talpon is volt énbennem. De hát hogy fogjak hozzá a dologhoz?

Tündérkémhez nem fordulhattam tanácsért, mert mire én felébredtem, akkorra ő már rég nyakába vette a várost. Hordta szét az úri házakhoz a karácsonyi kis ruhákat, nem is várhattam haza esténél előbb. Aztán meg ő úgyse tudta volna nekem megmondani, hogy talállok oda az óbányába.

Kinéztem az ablakon, szép nagy pihékben sűrűn hullott a hó. Úttalan utakon hogy bolyongjak ebben a pogány időben? Márpedig menni kellett, de minél hamarabb. Karácsony estéjére hadd legyen meg az öröme a szegény kis bice-bócának.

„Nini – vágódott eszembe hirtelen –, hiszen Péter apó leghamarább megmondhatja nekem az utat!”

Nekivágtam a téli zimankónak, és meg se álltam a bányaházig. Meg is találtam Péter apót, de nagyon mogorván fogadott. Az bántotta, hogy akárhogy dolgoznak a gépek, nincs foganatja a munkájuknak, a mérges gáz szakadatlanul ömlik valahonnan. És örökösen rettegni kell, mert nem kell egy szikra tűznél több, s egyszerre szétveti a gáz az egész bányát.

– Akkor aztán röpülünk, mint a karácsonyi angyalkák, csak nagyobb lármával – mondta összeráncolt szemöldökkel. – Azért most kotródj innen, fiú, gyereknek nincs itt semmi keresnivalója.

Megmondtam neki, mi járatban vagyok. Mennék én innen sebesen, csak tudnám az utat az óbányába.

– Jaj, kis öcsém, nagy fát mozgatsz – nézett rám szúrósan. – Mi kereseted neked az óbányában?

– Egy kis örömet vinnék Pálistók Petinek – mondtam zavarodottan.

Péter apó morcos képe egyszerre földerült:

– A kis bice-bócának? No, az más. Akkor az Isten járjon veled. Hát látod-e azt a kis gyalogutat?

– Nem látom én, csak a nagy havat.

– De azokat a nagy kopasz nyárfákat látod ott?

A nyárfákat láttam. Mint égre intő ujjak meredeztek bele a szürkéségbe.

– Hát a nyárfák mentén haladsz egészen az erdőig. Ott elkanyarodsz jobbra, egész a régi mészégetőig. Oda már odalátszik a fekete kőkereszt, a mögött vannak a régi bányagödrök. Ott kurjantsd el magad jó hangosan, arra aztán majd előbújik vagy az öreg medve, vagy a kis bocskor.

– Hát... hát a griffmadarak? – kérdeztem szorongó szívvel.

– Micsodák? – meresztette ki Péter apó a karikaszemét.

– A griffmadarak, akik az öreg Küsmödit őrzik. Akkora szemük van, mint egy tejesbögre, és hét nappal előbb meglátják az embert, mint ahogy odaér hozzájuk.

Az öreg bányász olyan jót nevetett, hogy a könnye is kicsordult bele:

– Jaj, de nagy bolond vagy te, kisöcsém! Hát mit gondolsz, hogy maradhatna ott meg a griffmadár, ahol Küsmödi a gazda? Rég megette volna már ő azt tollastul, bőrostul, ha akkora is lett volna, mint a torony. Még a veréb se mer odaröpülni, mert az is tudja, hogy ott mindjárt megkopasztják.

Nagyon megkönnyebbültem a Péter apó jókedvén. Ha griffmadár nincs, akkor nincs mitől félni. De ahogy elkészöntem az öregtől, utánam kiabált:

– Megállj csak, öcskös! Azért mégse ártana, ha egy darab kenyeret tennél a ködmönzsebbe.

– Tehetek, Péter apó – mondtam engedelmesen.

Az öreg susogóra vette a szót:

– Mert tudod, az ilyen elhagyott bányában mindig ott ólalkodik a bányapásztor, avval pedig nem árt jó barátságban lenni. Hallottad-e már hírét?

– Sose hallottam, Péter apó – kezdett borzongani a hátam.

– Hát tudod, azt másképp hétsingszakállú embernek is hívják. Olyan kicsi, hogy a csákány lyukán is átbújik, de a jobb kezében akkora botot visz, hogy azt a világon senki se bírja megemelni. A másik kezében meg olyan mécseset fog, hogy abból az olaj soha ki nem alszik, se azt gyújtani nem kell, mert a bányapásztor egyik szavára magától kigyullad, a másikra meg magától kialszik. Zöld a ruhája, piros bojtos sapka van a fején, a lábán meg az ördögbőr bocskor. Jön-megy a

bányában szerteszéjjel, azért bányapásztor, de nem bánt senkit; csak akkor haragszik meg, ha füttyölnek. Olyankor mérgében összerontja a bányát. Hanem hogyha jókedvében találják, és megkínálják kenyérrrel, akkor minden kívánságát teljesíti az embernek.

Most már aztán nem voltam benne biztos, hogy szeretnék-e találkozni a bányapásztorral, vagy nem szeretnék. Gondoltam magamban, míg odaérek a bányához, majd csak kieszelem, mit kérjek a bányapásztortól, ha jókedvében találok.

Először azonban haza kellett mennem a teleszkópért. Ürgettem-forgattam, hátha össze tudnám tolni a lábait, hogy jobb fogás essen rajta, de nem boldogultam vele sehogy se. Kaptam magam, a nyakamba ültettem az égbelátót, jól megmarkolva elől a két lábát. Jó nagy karaj kenyérral kibéleltem a ködmön zsebét – karácsonybőjti ebédemnek azt szánta tündérékém.

– A vacsora lesz az uras – evvel biztatott mindig, mikor ilyen sovány volt a délebéd. S most kétszeresen örültem a vacsorának, mert szülém is hivatalos volt rá. Mindig együtt vacsoráztunk karácsony estéjén, s együtt mentünk az éjféli misére.

„Az ám, de hátha tündérékém előbb hazaér, mint én? – jutott eszembe, mikor a kis ajtót becsuktam magam után. – Mit gondol akkor, hová lettem?”

Hát legfőljebb azt gondolja, hogy elvitt a markoláb, aki a tút meg az ollót meg a gyűszűt el szokta vinni. Utóvégre egyszer Gergőt is elviheti már.

Ezen elmosolyodtam magamban, és nagy vidáman ballagtam egész a bányaházig. Az embereknek is nevetett a szeme, akikkel útközben találkoztam. Hát hogyne nevetett volna! Nem mindennap látni olyan ködmönös kisfiút, akinek teleszkóp ül a nyakában, és villog jobbra-balra:

– Nézzétek, emberek, hogy sarkantyúzom én a jó útra ezt a rossz kisgyereket!

Hanem a bányaházon túl már nagyon elcsöndesedett a világ. Még a hó sem csikorgott a lábam alatt, mert térdig süppedtem bele. Seholy semmi élő, csak mi ketten, én meg az égbelátó. Szinte örültem, mikor az erdő tövében föltámadt a szél, mert legalább ringatta a halott fákat. Persze ez nem a kedves, szelíd szél pajtás volt, akivel a malomházban összeszoktam. Az még akkor is dalolt, ha rosszkedvében volt. A hegyek szele haragos óriás, még a dúdolása is bömbölés. Most pedig nem volt dúdoló kedvében a szél. Tombolt, ordított, üvöltött. Fél kezével a felhősákokat hajigálta az égen, a másikkal belefogódzott az erdő üstökébe, és lerázta róla a havat. Hajlongtak a hatalmas fák, és panaszosan jajgattak, ahány fa, annyiféleképp. Alázatosan a nyárfák, csikorogva a szilek, ágkarjaikat haragosan csattogtatva a tölgyek.

Engem magamat előre-hátra taszigált a szél a megkorbácsolt óriások közt, mint valami szegény kis bogarat, akit itt felejtett a nyár. Föl is lökött egyszer-kétszer, de azt föl se vettem, hiszen puhára estem. S az égbelátó olyankor mindig biztatón csörrent meg a nyakamban:

– Előre, Gergő, előre!

Nagyobb baj volt ennél az, hogy mire a régi mészégetőhöz értem, akkorra olyan köd ereszkedett, amibe beleveszett minden. Nem lehetett látni se eget, se földet, se fát. Igaz, hogy a szél elállt, de annál rosszabb volt. Olyan csönd lett, hogy csak a szívem kalapálása hallatszott. De az aztán annál hangosabban kalapált. Most gondoltam először arra, mi lesz abból, ha itt ér a karácsonyéjszaka, ebben az embertelen vadonban.

Pedig az éjszaka már nem lehetett messze. Nyilván azért vészett el olyan hirtelen minden fény a földről, mert az most mind fölment az égbe, és ott tündöklük a mennyország kapujában. Ott sorakoznak párosával az angyalkák, készülődnek le a földre, mindnyájan belemarkolnak a fénybe, és azzal világosítják meg idelent a földön az emberek szívét.

Egy mesében olvastam én valamikor ilyent, és az bizonyosan így is van. De abban a mesében az is benne volt, hogy karácsony éjszakáján még a kövek is megszólalnak. Hát akkor mért nem szólalnak? Inkább még a fáknak is, még a szélnek is elállt a szava. Ki mondja azt meg most már énnekem, merre van az a fekete kőkereszt, ahonnan odahallik a kiáltás a barlanglakókhoz?

A kezemmel tapogatódzva körülkerültem a düledező mészégető kemencét. Egy helyen találtam valami párkányt, azon fölkapaszkodtam a tetejére, hátha onnan többet látok.

Hát látni onnan se láttam semmit, megmerevedett körülöttem a ködtenger, hanem hallani hallottam valamit.

Mintha valahol a közelben valaki kopácsolt volna. De nem hangosabban, mint ahogy az én ijedt szívem kalapált.

– Kipp-kopp, kipp-kopp – ezt egyre tisztábban hallottam. Hirtelen kivert a verejték, pedig olyan hideg volt, hogy megfagyott, mire legördült volna az arcomon.

Belekapaszkodtam a kemence párkányába, és elkiáltottam magamat. Azt a szót kiáltottam, amelyik a szívem legmélyéről buggyant a számra: – Szülém! Szü-lé-ém!!

Szinte láttam, ahogy a szó úszik a ködben, mint egy fénysugár. Kisvártatva megjött rá a felelet is:

– Ki jó, ki jó, ki jó? – hangzott arról, amerről az előbb a kopácsolás jött.

Lecsúsztam a mészégetőről, és elindultam a hang irányában. Pár lépés után nekiütköztem egy fának, s megint hallottam a kopogást, de most már más irányból. Tele volt a hangom könnyel, amikor újra elkiáltottam:

– Szülé-é-m!

Most messzibbről és halkabban hangzott a válasz:

– Ki jó, ki jó?

Megmondtam, hogy ki vagyok. De a hang nem mondta meg, hogy ő kicsoda. Hanem ahelyett most már kétfelől is kérdezték, hogy: ki jó, ki jó?

Már belerekedtem a kiabálásba, és roskadoztam az összevissza futkosásba, mikor egyszer csak a fejem fölött hallom a kérdést: ki jó, ki jó? Fölnézek, látni ugyan nem látok semmit, de szárnycsattogást hallok.

Tán a karácsonyi angyalok közül tévedt ide valamelyik? Hátha éppen az, amelyik otthon keresett, és hogy nem talált sehhol se, ide jött utánam?

Kinyújtom a kezemet: hatalmas fadereket érintek. Újra kezdődik a kopácsolás, éppen ezen a fán, nemcsak a fülemmel hallom, hanem a kezemmel is érzem, hogy valaki ütögeti a fát. De csak mintha gyerek ütögetné játék baltával.

– Angyalka, te vagy? – lelkenedeztem föl a fára. És mindjárt meg is szégyelltem magamat, ahogy hallom továbbrepülni az angyalkát és repülés közben ijedten – csipogni.

Persze hogy nem angyal volt, hanem egy fakopáncsmadár. És nem arra volt kíváncsi, hogy ki jön, hanem magamagát biztatta, hogy a hernyó kijő a fából, ha szépen kéri, és jól fog az istenteremtette kis ácsbaltája.

Könnyű annak, akit az Isten fakopáncsmadárnak teremtett, mert az a ködben se téved el. De mi lesz énvelem, aki most már azt se tudom, merre van előre, merre hátra? Nagyot rántottam az égbelátó előremeredt lábain: most sarkantyúzzon a jó útra, ha tud!

De most már elhallgatott még az égbelátó is. Nem csörrent meg, akárhogy ráncigáltam. A hó belepte, ráfagyott, elhomályosította még az üvegszemet is. Hát most már mi lesz?

Fölnéztem az égre – azt az egyet még tudtam, hogy merre van: fölfelé. S a köd mintha vékonyodott volna. A jó Isten talán meggyújtotta a holdlámpát? A bátorságom újra feléledt. Ha visszatalálnék a mézszégetőhöz, onnan talán még haza is tudnék botorkálni.

Reménykedve tettem egy-két lépést, s egyszerre csak mintha kicsúszott volna lábam alól a föld. Pedig nem estem el, talpon állva süllyedtem lefelé valami mélységbe. De olyan sebesen, hogy megszédültem bele. Az utolsó gondolatom az volt, hogy most már csakugyan elvitt a markoláb.

A KÖVEK MEGSZÓLALNAK

Arra tértem magamhoz, hogy valami szemképrázta világozás vesz körül. Kicsi koromban a malomházban sokat mulattattam magam azzal, hogy lehunytam a szememet, és megdörzsöltem a szemhéjamat. Olyankor mindenféle csodálatos színeket és fényeket láttam a lehunyott szememmel. Most nyitott szemmel láttam azokat a fénylő színeket. Mintha csak a szivárvány pántlikájába lettem volna takaródzva.

Ellenzőt csináltam a két tenyeremből a szemem elé, úgy néztem körül. Egyszerre rájöttem, hogy én most a Xaxa-barlangban lehetek, ahol Aladdin a csodalámpát találta. Fölöttem icike-picike darab látszott az égből, mintha valami mély kútból néznék kifelé, s azon úgy lebegett a hold, mint egy kis ezüstostya. Körülöttem csupa kőszikla, ameddig csak elláttam, és az mind csillogott-villogott, izzott, világított. Mindnyájának a belsejéből ömlött kifelé a fény, egyikből piros, mint a hajnal, a másikkól kék, mint a nyári ég, a harmadikból tüzes sárga, a negyedikből szelíd fűzöld: a szívük világított a szikláknak.

„Nem lehet ez igaz mégse – gondoltam magamban –, álom lesz ez bizonyosan.”

Az ám, csak hogy nem az ágyamban fekszem, hanem a földön – néztem végig magamon –, s a föld apró kövecskékkel van borítva, amik úgy villognak, mint a szentjánosbogár. A ködmön is rajtam van, az égbelátó is a nyakamban. Az oldalam meg olyan igazánbul sajog, hogy jobban se kell. Körülöttem egész kis tócsába futott a víz, ahogy a ruhámról leolvadt a hó, a csizmámon még fehérlik belőle egy kicsi. Hát mégse álom ez.

Fölnéztem a kis kerek lyukra a fejem fölött. Bizonyosan ott zuhantam le ide a bányába. Mégpedig éppen arra a helyre, ahol a kincsek teremnek. No, az öreg Küsmödi mégse egészen olyan bolond ember, amilyennek a világ gondolja. Tudja ő azt jól, mért nem akarja itthagyni az óbányát.

Föltápászkodtam, s megindultam a felé a szikla felé, amelyiknek olyan színe volt, mint a piros tintának, mikor keresztülsüt rajta a nap. De nagyon nehezemre esett minden lépés. A lábam mintha ólomból lett volna, a fejem meg úgy szédelgett, mint száraz mákfey a szélben. De azért elvánszorogtam egy-két lépést a piros tűzű szikla felé, mikor egyszer csak megszólal valaki mögöttem:

– Dicsőség Istennek a magasságban!

Mintha valahonnan a föld alól búgott volna valami óriásnak a hangja. S annak egyszerre száz visszhangja támadt, betöltötte a kiáltás az egész sziklacsarnokot:

– Dicsőség Istennek a magasságban!

Egyszerre megdermedtem, mint a kapubálvány, de nem ijedtem meg egy csöppet sem. Megmondta azt nekem Péter apó, hogy karácsony éjszakáján megszólalnak a kövek. Hát csak szólaljanak. Énnem nem kell félnem, hiszen nem járok én

semmi rosszban. Meg is mondom a beszélő szikláknak, hogy ők se féljenek éntőlem. S amilyen főnnhangon tőlem telt, elkiáltottam magamat:

– Békesség a földön a jóakarató embereknek!

Voltam én már éjféle misén eleget, tudtam, hogy az Isten dicsőségére ott is az ember békessége a válasz.

Hanem arra nem gondoltam, hogy mikor a sziklák megszólalnak, akkor az embereknek hallgatni kell. Ahogy az első hangot kiejtettem, olyan hirtelen kialudt körülöttem minden fény, mint mikor elfújják a lámpát.

Vaksötétben tapogatóztam vissza odáig, ahol a kerek lyukon lesütött a hold. A hold most is ott volt, de hiába nézegettem föl hozzá. Sugárlétránál egyebet nem tudott leküldeni, azon meg csak az angyalok tudnak járni.

Mit lehet itt most már tenni? Bizony nem lehet mást, mint leülni egy kődarabra, a két térdemre tenni a két karomat, arra ráhajtani a fejemet és szülémre és tündérlétre gondolva sírni, sírdogálni olyan keservesen, hogy a kő is meginduljon bele.

A kő nem indult meg, hanem a hold megindult. Mire megint fölém, akorra már úgy elhaladt, hogy csak egy kicsi karéja látszott le a lyukon. De az olyan biztatón ragyogott, mint valami aranyszem:

– Gyere arra, Gergő, amerre én!

Erre aztán meg is indultam abban az irányban, amerre az előbb a beszélő kövek világítottak. Persze most már se nem beszéltek, se nem világítottak, rideg-hideg sziklák voltak, egyik-másik keményen meg is ütött, ahogy nekimentem a sötétben. De azért csak botorkáltam előre, egész addig, míg egy sima kőfalhoz nem értem. Olyan volt az, ahogy az ujjaimmal végigtapogattam, mintha legyalulták volna.

Itt leültem egy kicsit pihenni és gondolataimat rendbe szedni. Mikor Péter apó levezetett az újbányába, ott is láttam ilyen sima falú folyosót. Itt mostan nyilván valami elhagyatott tárnába kerültem. Annak pedig végének kell lenni valahol. Akkor én ki is szabadulhatok még a föld alól.

Megindultam a fal mentén, és addig-addig csoszogtam előre, míg egyszerre hideg szél csapott meg valamerről. Amerről jöttem, ott mindenütt olyan meleg volt, hogy verejtékeztem bele – ez a friss szél csak a felső világból jöhetett!

Fölsikoltottam volna örömben, ha mertem volna, de most már tudtam, hogy itt nagyon csínján kell bánni a hanggal. Hát csak annyit tettem, hogy a szívemmel rámosolyogtam szülémre és tündérlétre, aztán arra fordultam, amerre a hideget éreztem.

Olyan szűk folyosóba jutottam, hogy kinyújtott két karom a két falat érte. Az út fölfelé vitt, omlatag köveken keresztül, amelyek ki-kicsúsztak a lábam alól, a szél pedig egyre erősebb lett, s ahogy kanyarodott egyet a folyosó, már hangját is hallottam. Suhogott, zúgott, sziszegett, nyerített, de nekem nem lehetett volna annál szebb a karácsonyi angyalok muzsikája sem.

Megint kanyarodott egyet a folyosó, s akkor már úgy vágott az arcomba a szél, mint százágú korbács. Olyan volt az most nekem, mintha virággal simogattak volna. Beszippantottam belőle egy teli tüdőre valót, s azzal nagyot lódítottam magamon. Éreztem, hogy csak egy-két lépés már a szabadság.

– No, Gergő, mégiscsak eleresztett a markoláb!

Az ám, úgy bukfenceztem le megint valahová, hogy a nagy Cintula szíve meghasadt volna az irigységtől, ha látja. Úgy látszik, mégse jó a markolábbal figurázni, mert akkor viszi el az embert, mikor nem is látja, mikor nem is gondolja.

Nem estem azonban mélyre, és puhára estem. Tapogatom a kezemmel: hát havon fekszem. Hallom zúgni a szelet, de nem érzem: fejem zúg. Fölnézek: molnárszemű csillagok ragyognak a magasban.

Dicsőség Istennek a magasságban! Kijutottam az ő szabad ege alá! Nemcsak a csillagok sugároznak, hanem a hó is fehérlik körülöttem. Nem vagyok már egészen vaksötétben. Ha megerőltetem a szememet, már látok is. Látom, hogy egy nagy, kerek gödörbe jutottam. A széle jó magasan van felettem, utat nem látok semerre, mert mindent betakar a hó. Ha nappal volna, valahol bizonyosan ki tudnék kapaszkodni a gödörből. Ha hold sütne, talán lehetne olyan fagyökeret találni, amin felmászatnék a felső világba, mint a mesebeli Törzsök Jankó a sárkányok országából. De míg én a föld alatt tévelyegtem, a csillagok pásztora addig jól elhaladt az égen. Úgy lehet, azóta le is csúszott már róla egészen.

Úgy nézdegéltem körös-körül, ahogy az a katicabogár nézdegélhet, amelyik szüretkor beleesik egy üres csöbörbe. S egyszer csak észreveszem, hogy azzal a nyílással szemben, amelyiken kiszabadultam, a gödör másik oldalán is feketéllik egy kis kerek nyílás. Fekete száj tátong a nagy fehérségben.

Átvádoltam a gödör fenekén keresztül a nyakig érő havon, és nagy nehezen elértem a barlang száját. Nem volt magasan, föl bírtam odáig kapaszkodni. Gondoltam magamban, itt legalább kihúzom az éjszakát szárazon, nem kell hóban vackolnom.

Nem is igen mentem beljebb, megüledtem mindjárt a barlang szájában. Halálos fáradtan nekivettem a hátam a sziklafalnak, s nyomban lefogódott a szemem. Nem éreztem én se éhséget, se félelmet, se hideget, se semmit a világon, csak azt, hogy milyen jó lesz itt aludni. Eszembe se jutott, hogy itt nemcsak elaludni lehet, de megfagyni is.

S talán úgy elaludtam volna, hogy fel sem ébredek többet, ha félálomban megint hangot nem hallok. De hangot hallottam, amely azt mondta:

– No, ne sírj, báránykám!

– Ohó – pattant föl a szemem –, a kövek megint beszélnek! De most már kihallgatom ám őket elejétől végig, s nem kotyogok bele a beszédjükbe.

– Jó meleg ágyat csinálok én neked mindjárt! – mondja jóságosan az előbb hallott hang. De az egész más hang volt, mint a beszélő sziklaké amoda át. Ez egészen emberi hangnak tetszett.

Teljesen kiment szememből az álom, ahelyett a kíváncsiság vett rajtam erőt. Leguggoltam, s lassan, óvatosan előrecsúsztam a barlangban.

Nem kellett messzire mennem, mikor újra hallok a hangot jobb kéz felől, s hirtelen fénysugár szökken a szemembe. Visszahőköltem egy szikladudorodás mögé, s lelapultam a földre. Most már tisztában voltam vele, hogy micsoda hang volt, amit hallottam, micsoda fénysugár, amit láttam.

A bányacsósz hangja, a bányacsósz lámpája!

Hej, de áldottam magamban Péter apót, hogy jó előre úgy kitanított mindenrel! Milyen jó volt azt most tudni, hogy mivel lehet kedvében járni a nagy hatalmú bányacsósznek. Előhúztam a ködmönzesebből a nagy karaj kenyeret, és áthajítottam a sziklán. Ilyent bizonyosan nem evett, mióta a szakálla kinőtt. Csak már legalább megtalálná!

Úgy látszik, megtalálta, mert kisvártatva megint hallottam a hangját. Azt mondta szép értelmesen:

– Bizony, bányacsósz, egy kis szalonnát is adhattál volna mellé!

Úgy eltátottam a számat, hogy majd kiesett rajta a fejem. Hiszen ez nem a bányacsósz hangja, hanem a búbájos Küsmödié. Ez a vén szeleburdi azt hiszi, hogy én vagyok a bányacsósz.

De hiszen akkor én egészen jó helyen járok! Oda értem, ahová indultam: itt vagyok a Küsmödi tanyáján! No, Gergő, most legyél már eszeden!

Nincs az a papmacskahernyó, amelyik nesztelenebbül csússzon, mint ahogy én előcsúsztam a szikla mögül. Csak egy-két lépést kellett tennem, s már akkor ajtóstu bent voltam a házban.

Persze olyan ház volt az, hogy semmiféle ajtaja nem volt. Kis kerek barlangocska, amit a szája fölé hajló sziklaperem védett meg a széltől, hótól, úgy-ahogy. A lenyugvó hold, amelynek a sugarát lámpafénynek gondoltam, az elébb éppen belesütött úgy, hogy tisztán láthattam mindent.

Láttam pedig, hogy egy száraz mohaágyon fekszik a földön a kis bice-bóca. Könnyei csomóban a feje alatt, ez a vánkosa. Az öreg búbájos rossz ködmöne a lábára vetve: ez a takarója: Előtte pedig ott térdel az öregember ingujjban, a két kezét pedig a háta mögé dugja, úgy fogja benne a kenyeret. Az én kenyeremet, amit a bányacsósznek szántam.

Ebben a percben azonban eszembe se jutott semmiféle bányacsósz. Még azt is elfelejtettem, hogy éjszakának idején az óbánya gödreiben bukdácsolok. Csak azt láttam, hogy a kis pajtásom arca sápadt, mint a halotté, szeméből hull a könny, s hogy a vén ember rejtegeti előle a kenyeret. Bizonyosan maga akarja megenni az egészset. Mint ahogy kisgyerek koromban énelőlem elette a vacsorát.

Elfutott a düh, és fölkaptam egy nehéz kődarabot, azzal a jó szándékkal, hogy hozzálóditom az öreghez. És bizonyosan meg is teszem, ha abban a percben meg nem szólal.

– No, báránkám, ugye, mindig azt mondtad, mikor én a bányacsőszről beszéltem neked, hogy mesebeszéd az? Hát nézd e, mit adott nekünk a bányacsősz. Hát hiszel-e már benne?

Odatartotta a két tenyerén a kenyérkarajt a kis bice-bóca elé. A gyerek mohón kapott utána:

– Kenyér! Istenem, kenyér! Igazi kenyér, nagyapóka?

– De igazi ám! – bólogatott a Küsmödi nagy feje. – Igazi kalácscipó. Mikor a bányacsősz a kezembe adta, még meleg is volt. Azt mondta, aki ebből eszik, az olyan erős lesz, mint a kőszikla. Kóstold csak, báránkám!

A kis bice-bóca beleharapott a kenyérbe, de aztán csak kiejtette a kezéből. Olyan gyöngye volt, hogy már azt se bírta tartani.

– No, várj, majd én tördösöm – mondta az öregember, s olyan szelíd, olyan lágy, olyan szomorú volt a hangja, hogy tán soha életemben nem hallottam olyant. Megsúlygyenülten ejtettem ki a kődarabot a kezemből.

A kis bice-bóca pedig úgy nyeldeste a falatokat rágás nélkül, mint az éhes fecskéfiók. Egyszerre azonban eltolta magától az etető kezét.

– Hát te, nagyapóka? A többi már legyen a tied. Hiszen te se ettél... hány nap óta is? Egy, kettő, három, négy nap óta. A többit te edd meg, nagyapóka!

– Én-e? – nevetett Küsmödi olyan jókedvűen, hogy még engem is majd megcsalt.

– Hiszen engem el se eresztett a bányacsősz addig, míg egy fél cipót be nem vágtam. Úgy jóllaktam én, báránkám, mint a duda.

– Akkor jól van, nagyapóka – nyugodott meg a gyerek –, akkor én még nem laktam jól, ha te már nem vagy éhes. Ez nem olyan kenyérke ám, mint amilyent te szoktál sütni zuzmóból meg makklisztból.

– Hát csak egyed, báránkám, egyed – biztatta boldogan az öregember. – Majd meglátod, ezután mindig ilyen kalácskenyeret eszünk, csak odajuthassak a kincshez. Tudod, hogy már a nyomában vagyok?

– Mindig ezt monddod, nagyapóka – duzzogott a gyerek. – Minden fényes kőről azt hiszed, hogy kincs, s a tudós emberek mindig kinevetnek velem. Tudod, nagyapóka, mit csinálnék én, ha neked volnék?

– Mit csinálnál, báránka?

– Átmennék a másik bányába, Péter apóhoz, és élnék úgy, mint a többi ember.

A búbjajos zavartan motyogott:

– Nem lehet, báránka. Látod, engem mindig kinevetnek az emberek, vagy elszaladnak előlem.

– Az azért van, nagyapóka, mert mindig olyan haragosan jársz-kelsz az emberek közt.

Kicsit elhallgatott, aztán újra kezdte:

– De jó volna egyszer meleg szobában aludni, nagyapó! Ha bányamérnök leszek, akkor nekem olyan szobám lesz, hogy két kemence lesz benne, s az egyiknek a kuckójában én alszom, a másikéban te. Nézd, milyen hideg a kezem!

– Szegény kis báránycám – mondta gügyögve az öreg búbájós, s fölébe hajolva a vézna kis kéznek, elkezdte azt lehetetével melengetni.

Bizony sose hittem volna, hogy valamikor még kedvem támadjon az öreg Kűsmödinek megcsókolni a kezét. Most pedig alig bírtam erőt venni magamon, hogy meg ne tegyem.

– Milyen jó vagy te, nagyapóka! – mondta hálálkodva a kis bice-bóca. – Te vagy a világon a legjobb ember, tudod-e te azt?

Nagyapókának nem volt ideje válaszolni, mert a hold hirtelen lebukott az ég peremén, s a kis bice-bócának egyszerre sírásba csuklott a szava:

– Nagyapóka, ma megint nem gyűjtöd meg a mécseset?

– Tudod, báránycám, nincsen már olajunk – mondta halkán az öregember.

– Istenem, de hát sötétben hogy találunk majd ide az angyalok mihozzánk? – nyugösködött a gyerek. – Nem jó volna, nagyapóka, ha én kiállnék most az ajtóba, és ott lesném őket?

– Nem, nem, báránycám – mondta ijedten az öregember. – Akkor azt mondanák az angyalok: „Ejnye, micsoda dolog az, hogy ez a kisfiú még ilyenkor kint kóborol!”

– De énnekem beszélnem kell ma éjszaka az angyalokkal. Kérni akarok valamit tőlük.

– Mit akarsz kérni, báránycám?

– Hát... hát... olyan szép virágos kisködmönt, amilyen az iskolában van egy fiúnak. Gergőnek hívják. Álmomban én is mindig olyan ködmönben járok. Azt hiszem, az angyalok is olyanban járnak. Te láttad már az angyalokat, nagyapóka?

– Nem... nem nagyon járnak azok az ilyen vad vidékre.

– De ugye, mégiscsak eljönnek néha ide is? Minden jó emberhez le szoktak szállni. Tavaly karácsonykor minálunk is voltak, de én nem láttam őket, mert aludtam. Anyukámmal beszéltek, és új mankót hagytak ott nekem. Tenálad is voltak tavaly karácsonykor?

– Nem, báránycám, nem voltak. Itt nagyon régen jártak utoljára az angyalok. Akkor, mikor még anyukád olyan kicsi volt, mint te most. Azután elszoktak innen. Kövek közt, látod, kővé változott nagyapókád szíve is, s elijedtek tőle az angyalok. Add ide a kezedet, báránycám.

Úgy kellett lenni, hogy a búbájós ember az unokája tenyerébe temette az arcát, mert kisvártatva a gyerek ijedt szavát hallottam:

– Nagyapó, te sírsz? Érzem a könnyeket az ujjamon. Hát ki bántott, szegény nagyapókám?

– Nem sírok, báránycám – mondta reszkető hangon az öregember. – Csak kienged a szívem. Most már majd nem kerülnek el az angyalok. Úgy érzem, mintha már jönnének is.

– Csak sötét ne volna! – sóhajtott a kis bice-bóca.

Hallottam, ahogy az öreg hirtelen felugrott, megvidámodva csendült föl a hangja:

– Lám, lám, hogy előbb eszembe nem jutott! Hiszen van nekem egy mécszem az öregtárnában is, ahol a múltkor kerestem a kincset! Hozom mindjárt, nem kell az már ott úgyse, nem keresünk több kincset, báránycám! Várj csak, egykettőre itt leszek vele! Lesz itt olyan világosság, hogy mind idetódulnak az angyalok.

– Siess, nagyapóka – felelte a kis bice-bóca –, én majd imádkozom addig.

Az öreg lépései végigkocogtak a barlangon. Befelé jó mélyen vihetett az, mert sokáig hallottam egyre halkulni a lépések zaját. Egyszer mintha valami furcsa fűtyülést hallottam volna, ami a bányarigót juttatta eszembe. De csak egy pillanatra, mert rögtön mintha ajtó csapódott volna, s aztán nem hallottam semmit, csak a kis bice-bóca suttyogását. Bizonyosan az angyalokat hívta szegényke.

No, hát ne hívja őket hiába! – futott át valami édes melegség a szívemen. – Hadd legyen a kis bice-bócának olyan örömnapja, amilyen még nem volt. Odaállítottam az ágyához az égbelátót, amit még mindig a nyakamban szorongattam, s arra ráterítettem az én kincskereső kisködmönömet. Minek az már nekem? Én addig hurcoltam a ködmönt, míg megtanultam, hogy a kincset a szívében hordozza az ember. De micsoda öröm lesz, ha az öreg búbájos visszatér a világossággal, és az első tekintetük az égbelátóra esik meg a ködmönre! Hogy örülnek majd neki, hogy sötétben is idetaláltak az angyalok! Mit szólsz ehhez, ködmöntündér?

Úgy csináltam mindent, mint ahogy elgondoltam. Odasompolyogtam lábujjhegyen a vacok mellé, leállítottam az égbelátót, és kibújtam a ködmönből. És abban a percben, ahogy levált rólam, újra megszólaltak a kövek körülöttem. Mintha ég, föld összeszakadt volna, akkorát dördült, s tűzfelhő csapott ki a barlang mélyéből. Csakugyan idetódult a mennyország minden angyala?

Lecsukódott a szemem, és ködmönöstül, égbelátóstul rázuhantam a kis bice-bócára. Se láttam, se hallottam többet.

ÜNNEP A MALOMHÁZBAN

Kedves, mosolygós, vidám tavasz volt már akkor, amikor megtudtam, mi történt igazában karácsony éjszakáján az óbányában. Kis fehér szobában feküdtem, napsugár és orgonaszag áradt be a nyitott ablakon. Szülém sápadt arca mosolygott az ágyam egyik oldalán, tündérkém százcáncú képe a másikon. Csodálkozva tekingettem hol az egyikre, hol a másikra.

– Hát nem akarsz ránk ismerni, szívecském? – simogatta szülém a homlokomat.

– Akarok én, de sehogy se tudom rendbe szedni a gondolataimat. Hol vagyok én most, hogy kerültem ide? Hová lett a Kűsmödi barlangja? Micsoda orvosságsgú ágy ez, amelyikben fekszem? A fejem miért van bekötözgetve? És nini, ott a sarokban a másik ágyon nem a kis bice-bóca fekszik? És nem Titulász doktor hajol-e fölé, és miért csóválja olyan kedvetlenül a bozontos fejét?

Százféle kérdeznivalóm lett volna, de csak egyet tudtam mondani.

– Ehetném – ez volt az egész.

De azt hiszem, ha a világ minden szép versét elmondtam volna, abból közelről se lett volna annyi öröm, mint ebből az egyetlen szóból. Hogy ragyogott föl az én drágáim arca, hogy futottak oda az öreg Titulászhoz:

– Hallotta, doktor úr? Azt mondta, ehetnék!

Hárman hatfelé szaladtak egy pohár tejért. S mikor kivettem a poharat a szülém kezéből, és a magam két kezével vittem a számhoz, azon úgy elcsodálóztak, mintha én volnék a cirkuszban a buzogányhajigáló erőművész.

Nem értettem én ezt sehogy se. No, majd mindjárt megértem, gondoltam magamban, s nagy hetykén fölpattantam az ágyban. De arra meg nagy ijedten csapta össze a kezét szülém:

– Jaj, már megint menni akar! Hát hová akarsz menni, édes mézém?

– Hát hová akarnék? – néztem nagyot. – Az iskolába megyek, szülém.

Erre megint nagy volt az öröm, hogy csak iskolába akarok menni. Tündérkém a kis kacajok sortüze közt, de könnybe lábadt szemmel mondja, hogy eddig mindig az angyalokhoz akartam menni. Titulász doktor pedig megfenyegetett az oroslánfejű botjával:

– Hohó, hé, odébb lesz még az az idábnál! Sokat kell még addig erősödnöd, gyermekem. Most csak maradj szép nyugodtan az ágyban, mint a kis bice-bóca. Majd aztán egyszerre mehetek az iskolába, és vigyázhattok egymásra, hogy megint el ne vigyen benneteket a markoláb. Mert azt is nagyon sokat emlegetted ám három hónap óta.

Most meg énrajtam volt az elcsodálkozás sora. Sehogy se akartam elhinni, hogy én már három hónap óta fekszem ebben a kis fehér szobában a kis bice-bóccával együtt. Ez a kis fehér szoba pedig a kórházban van.

– Hát aztán hogy jöttünk mink ide?

– Bizony, nem a magatok lábán, fiam. Derék bányászok hoztak ide benneteket az ölükben. Úgy ástak ki benneteket az óbánya romjai alól karácsony másnapján.

Csak úgy tátogtam, mint horgon a potyka.

– Hát mi történt az óbányában, doktor bácsi?

– Azt teneked kell jobban tudnod, fiam, mert te ott voltál – nevetett Titulász doktor.

– Mink, hála istennek, nem voltunk ott. Mióta itt fekszel, azóta lázadban mindig a bányáról beszélsz, de bizony nem lettünk okosabbak a sok összevissza beszédőtől. Hát most már el tudnád-e mondani szép értelmesen, mit kerestél te azon az elhagyott helyen karácsony éjszakáján?

Mindent elmondtam, amit tudtam. Mikor odaértem, hogy hogyan szólaltak meg a világító kövek a föld alatt, szülém és tündérkém nem győztek ámuldozni, de a doktor csak mosolygott.

– Beteg voltál te már akkor is, Gergő fiam, mikor hazulról elindultál. Lázadban láttad, hallottad azt a sok furcsaságot. Elhidd, hogy ha én vagyok ott a te helyedben, az én tiszteletemre nem szólalnak meg a kősziklák.

Összenéztünk szülémmel: mi ketten tudjuk azt, hogy nemcsak az emberek élnek a világon. De minek ellenkeztem volna olyan okos öregemberrel, mint Titulász doktor? Tovább mondtam a történetemet, és mikor a végére értem, a doktor elgondolkozva bólogatott:

– Most már hát értem az egészet. Mikor a te szegény búbajos embered meggyújtotta a mécses, meggyulladt a bányalég, és szétvetette az egész bányát. Takaros kis robbanás volt, belerázkódott az egész város. Az volt a szerencse, hogy karácsony éjszakáján történt, mikor senki jótét lélek még csak a tájékan se járt a bányának. Ti ketten úgy menekedtetek meg, hogy a robbanás kidobott benneteket a hóba, és betemetett törmelékkal. Egy kicsit megütöttétek ugyan magatokat, egy kis repedés is esett a kobakodon, de sebaj, ebcson't beforr. Az ám, az ebről jut eszembe: hogy is hívják azt a derék ebállatot?

– Mitvisz – mondta szülém olyan gyöngéden, mintha a legkezesebb tyúkocskáját simogatná.

– No, hát a Mitvisz kutyát aranyba kellene foglalni. Tudod-e, hogy az vezetett nyomra bennünket? Az egész város ott nyüzsgött a bánya körül, de ki gondolt volna arra, hogy ott keressen benneteket a kövek alatt? Csak a Mitvisz érezte meg, hogy lenni kell ott valaminek. Addig szűkölt, csaholt, vonyított a romok tetején, hogy mégiscsak meg kellett néznünk, mi van ott. Hát ti hárman voltatok.

– Hárman? – néztem körül. – Hát ő hol van?

– Ehol van e – nevetett a doktor, és előhúzta az ajtó mögül az égbelátót. – Csodálatos, hogy még csak egy srófia se görbült meg.

Az égbelátó üvegszeme vidáman és barátságosan csillogott, de nem tudtam neki örülni. Azt gondoltam, Küsmödi volt az a harmadik.

– Nem, fiam, nem ő volt – borongott el a doktor arca. – Ő volt a halott bánya hazajáró lelke, és szegény öreg kóbor lélek most elmúlt a bányával együtt, amit nem tudott elhagyni. Majd ha újra megnyitják a bányát, keresztet faragnak az emlékezetére a bányászok.

A másik ágy felől fájdalmas zokogás hallatszott. A kis bicebóca mozdulatlanul hallgatta végig az egész beszélgetésünket, de tovább nem bírta magát türtőztetni. Titulász doktor odalépett hozzá, és jóságosan simogatta meg halovány arcát:

– Csak sírj, fiacskám, sírj, én örülök annak. Most már legalább nem félttem az életedet.

... Jó pár hét beletelt még, amikor a doktor föleresztett bennünket az ágyból. Ki még akkor se mehettünk, de vendég már jöhetett hozzánk.

Jöttek is úgy, mintha búcsút járnának.

Legelőbb Péter apó keresett föl bennünket három bányásztársával. Két rend vadonatúj bányászruhát hoztak a jó emberek, kis bányászinasoknak valót, s arra kértek, hogy ezután az legyen az ünneplő ruhánk.

– Ezt a szerencsés megmenekülés örömeire kapjátok – magyarázta Péter apó –, de mink még másképp is gondoskodni akarunk rólatok. A jó Isten, aki a rosszat is jóra tudja fordítani, a bányász-szerencsétlenséget is szerencsére fordította. Mert a robbanás betemette ugyan az újbánya egy részét, de az óbánya fölszaggatott sziklái alatt meg olyan szénrétegekhez nyitott utat, amikről eddig nem is tudtunk. Becsületes munkánknak kétszeres hasznát látjuk ezentúl. Hálából a bányász-céh gyerekeinek fogad benneteket, s iskoláztat, neveltet addig, míg megemberedtek. Ennyivel tartozunk az öreg Küsmödi emlékének is, Isten nyugosztalja szegényt.

Nagy éljenzés támadt erre az ablak alatt meg a szomszéd szobában, s ahogy megnyíltak az ajtók, betódult az egész iskola. Pajtásaink boldogan szorongatták a kezünket, a nagy Cintula pedig ez egyszer igazán megcsinálta a kar-tótágast a „bánya fiai”-nak tiszteletére.

Mind nagy öröm volt ez nekem, de a legnagyobb mégis az volt, mikor szülém megsúgta, hogy a jövő vasárnap már otthon ebédelhetünk a malomházban. Akkora lakomát csapunk, amekkorát még nem látott az öreg épület, s ha hiszem, ha nem, még a ludacskát is levágja a tiszteletünkre.

Ezzel a ludacskával még sohasem találkoztam az életben, de hírből nagyon jól ismertük egymást, mióta lábadozó voltam. Mert szülém nekem mindig a ludacskáról, a ludacskának meg énrólam beszélt. Én tudtam róla, hogy ő a világon a legfehérebb ludacska, ő pedig tudta énrólam, hogy a világon semmit sem szeretek jobban, mint a lúdhúst. És ezért igen becsültem a ludacskát, ő azonban nyilván nemigen becsült engem.

Pedig már alig vártam, hogy találkozhatssam vele, s át is adta neki szülém az üzenetemet.

– Úgy bizony, ludacska, téged nagy tisztesség ér – veregette meg a törlészkedő fejét. – Az egyetlen gyermekemnek sütlek meg ebédre, a kis bice-bócának is jut belőled meg a tündérének is meg a Cötkény bácsinak is meg a Titulász doktor úrnak is, de még Messzi Gyurkát se felejtjük ki. Hát úgy igyekezz meghízni, ludacska, hogy szégyenben ne maradjak veled.

– Giá-gá, giá-gá! – annyit felelt a ludacska erre nagy engedelmesen. Belenyugodott abba, hogy őbelőle pecsenye lesz vasárnapra. Igaz, hogy akkor is az lett volna belőle, ha bele nem nyugszik, de azért mégis szép volt tőle ez az engedelmisség.

Még a tepsiben is olyan vidáman sistergett, hogy öröm volt hallgatni. Olyanok mondják, akik hallgatták, olyanok pedig voltak sokan. Nagy ritkaság ám a szegénysoron a tepsiben muzsikáló lúd. Báró cigánynak mind az öt rajkója odaszaladt arra a hírre, hogy nagy ebéd készül a malomházban az özvegy szűcsnénél.

– Érzsem a drága jó sagát – szippantott nagyokat a pitvarajtóban Nácika, a legöregebb rajkó. – Ast mondta a sülém, nekem is ilyen süt, ha én is olyan jó deák lesek, mint azs Annus néni fia.

Az én lelkem szülém csak kiszaladt erre a szóra a piruló liba mellől az ajtóba, s megsimogatta a rajkó kócos üstökét:

– Hát aztán csakugyan olyan leszel, Nácika?

– Olyan szeretnék lenni – kapta Nácika a válla közé a fejét.

– Segítsen meg szándékodban a jó Isten – törülgette meg édesanyám a könnybe lábadt szemét a fehér kötőjével, azzal befordult a konyhára, s ki se jött addig, míg az egyik combját le nem kanyarította a ludacskának.

– Nesze, Nácikám – nyomta a kezébe a gyerekek, aki csudálkozásában akkorára tátotta a száját, hogy befért volna rajta az egész ludacska.

Szülém pedig a hálálkodás elől hirtelen visszaosont a konyhába, s földarabolta a ludat, ahogy illik. Ahogy ott dolgozgat, egyszerre csak megüti a fülét a nagy csöndesség az eresz alatt.

– Nini, de elillantak a vendégek – kukkantott ki az ajtón.

Ott voltak azok egy szálíg. Tátott szájjal, tágra nyílt szemmel nézték a szerencsés Nácikát, ahogy a lúdcombbal birkózott.

– Jaj, csak soká edd, hogy soká nézhessük – sóhajtott a legapróbbacska, a csöpp Marcsóka a bácsikája fülébe.

Szülémnek elfacsarodott a szíve. Se szólt, se beszélt, csak fölkapta a nagy tál pecsenyét, és sorra hordozta a kis éhesek közt:

– Vegyetek hamar, kis rongyélusok, míg el nem hűl!

Nem is maradt több a tálban a mellehúsánál, s szegény szülém csak akkor kapott észbe. No, ő szépen elprédálta a nagy ebédet! Mi lesz most már ebből?

De ahogy az örömtől nekipirosodott kis arcokat meglátta, megvigasztalódva tette vissza a tűzhelyre a tálat.

– Elég lesz az én fiacskámnak ez az egy darab is. Nem volt az nagyétkű soha életében.

A többi vendégre nem is gondolt az áldott lélek. Pedig ugyan szép számmal felgyülekeztek. Titulász doktor mi kettőnkkel, Messzi Gyurka kutyástu, Malvinka macskástu.

– Így uras – mondta rátartian –, hogy ebből az ünnepből ő se maradjon ki.

Szülém mindnyájukhoz szíves volt, de nevetve-sírva mégiscsak az én nyakamba borult az ajtóban:

– Ó, csakhogy hazajöttél még egyszer, lelkem gyerekem!

– Hát a ludacska, szülém? – kérdeztem tőle incselkedve, mert mindjárt megsejtettem az igazságot, ahogy a sok csámcsogó kis száj közt végigmentünk a ház előtt.

– A ludacska, fiam? – babrált a kötőjén zavarodottan édesanyám. – A te részed megmaradt belőle, éppen a legjava.

– Mi-a-ó, mi-a jó? – futott elénk a küszöbön az öreg Pajtás macska.

Ő már akkor tudta, mi a jó, mert a foga közt tartotta az én részemet. Már tudniillik a melle csontját, mert a húst már leette róla, s most már csak a csonttal futott a Mitvisz kutya előtt, aki azt csaholta, hogy igen szeretné a nevét Mellecsontotviszre változtatni.

Mindnyájan neveltünk a ludacska történetén, csak szegény szülémnek görbült sírásra a kedve szégyenletében és zavarában. Mire tessékelje ő most már befelé ezt a sok nagy vendéget? Titulász doktor aztán megvigasztalta:

– Sebaj, jó asszony, hadd próbáljak most már én is valami boszorkányságot. Úgyis sok olyasféle történt már ebben a házban, hátha nekem is sikerül. Csak egyet füttyentek, s mindjárt itt lesz a terülj asztalka. Nézzétek meg csak, gyerekek, hátha már ott is van a kocsimon.

Persze hogy ott volt, hiszen szemünk láttára tették fel a nagyvendéglő szakácsai a doktor kocsijára a mindenféle drága jó ételekkel tele-tetés kosarat. Volt abban lúd is, tyúk is, édes tészta is, sós is. Csaptunk is olyan lakomát, hogy a király portáján se lehetett volna különbet.

Még az asztalnál ültünk, mikor hallottuk, hogy a Mitvisz igen nagy lelkesedéssel fogad valakit odakint.

Ilyen mérgesen csak a Báró cigányt szokta ugatni – vélte Messzi Gyurka. S jól vélte, mert a cigány szavát is hallottuk, ahogy évődött a pulival:

– Mit kötözködzs velem, te samár kutya, mikor én most jóban járok? Nem visek, hanem hoztam.

Csakugyan hozott valamit a Báró cigány. Egy darabot a kincskereső kisködmön háta közepéből. Éppen azt, amelyikre a malomház volt kivarrva. Kint találta a kövek közt, szétfoslott, elégett az egész ködmön, csak ennyi maradt belőle.

– Mindjárt ráösmertem, ahogy kikapirgáltam a botommal – mesélte a cigány. – Nini, mondok, ezs meg azs én kiskomám gúnyájából való. Volt nagy öröm, mikor hazsaértem vele. Ast akarta az assony, hogy akassuk föl képnek a falra, olyan sép ezs. No, meg is ráncsigáltam érte a kontyát. Hát mi vagyok én? – mondok. És micsoda ezs, tán malacs vagy bárány vagy csirke? Nem, ezs csak egy rongyos ködmöndarab, hát mán hogy venném én el est azs én kiskomámtól, aki énhozsám mindig olyan jó volt? Elvisem neki, mondok, hogy örüljön segény feje, én úgyse tudok vele mit csinálni.

Titulász doktor egy ezüstpénzt dobott a cigánynak, én pedig addig néztem a selyemmel kivarrott malomházat, míg hullani kezdett rá a könnyem, és kivirágoztatta rajta a körömkevirágot. Kilopódtam a többiek közül, és átosontam a temetőbe, és úgy csókoltam meg egy körömkés sírnak a keresztfáját, mintha az a kéz volna, amelynek a kisködmön volt utolsó munkája. És mintha két áldó kar lett volna a fejfa két karja, és mintha hangot hallottam volna a vadvirágszagú szélben, a tücskök hegedűszava közt:

– A szeretet az élet.

.oOo.